

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK
LİSANS TEZİ

CELALEDDİN ES-SÜYÛTÎ VE TARİHÇİLİĞİ

MURAT ARGA

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI
ANABİLİM DALI

HAZİRAN 2025

**T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI**

CELALEDDİN ES-SÜYÛTÎ VE TARİHÇİLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
MURAT ARGÂ**

**DANIŞMAN
PROF. DR. MEHMET SALİH ARI**

VAN-2025

KABUL VE ONAY

Murat ARGA tarafından hazırlanan “CELALEDDİN ES-SÜYÛTÎ VE TARİHÇİLİĞİ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	İmza
Danışman: Prof. Dr. Mehmet Salih ARI Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum	
Başkan: Prof. Dr. Mehmet Salih ARI Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum	
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Nurullah YILMAZ Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum	
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Han HACISOY Ardahan Üniversitesi, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum	
Üye: Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	
Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	
Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	

Tez Savunma Tarihi:

21/05/2025

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.

Doç. Dr. Ercan ÇALIŞ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (16.06.2025)

Murat ARG

Yüksek Lisans Tezi

Murat Arga

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nisan, 2025

CELÂLEDDİN es-SÜYÛTÎ VE TARİHÇİLİĞİ

ÖZET

Bu çalışmada, İslam düşünce tarihinde önemli bir yere sahip çok yönlü bir âlim olan Celâleddin es-Süyûtî'nin (859-911/1445-1505) hayatını ve özellikle tarihçilik yönünün incelemesi amaçlanmaktadır. Tez, Süyûtî'nin biyografisini, yetiştiği Memlûk toplumunun siyasi, sosyal ve ekonomik yapısını ve onun tarih ilmine yaklaşımını kapsamaktadır. Çalışma, Süyûtî'nin tarih alanında kaleme aldığı eserleri ayrıntılı analiz ederek, onun özgün tarihçilik yöntemlerini ve İslam tarih yazıcılığına katkılarını ortaya koymayı hedeflemektedir. Araştırmada nitel yöntem benimsenmiş olup, birincil kaynaklar olarak Süyûtî'nin kendi eserleri ve otobiyografisi, ikincil kaynaklar olarak ise konuyla ilgili diğer akademik çalışmalar incelenmiştir. Tezin bulguları, Süyûtî'nin sadece hadis ve tefsir gibi dini ilimlerde değil, aynı zamanda önemli bir tarihçi olduğunu göstermektedir. Onun tarih eserleri, kronolojik bir yaklaşımla kaleme alınmış olup, özellikle Hulefâ-yi Râşidîn dönemine geniş yer verilmiştir. Süyûtî'nin rivayetlere eleştirel yaklaştığı ve farklı kaynakları sentezleyerek bilgiye ulaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca onun tarih anlayışında nasların merkezi bir rol oynadığı ve olaylara kendi değer yargıları çerçevesinde yaklaştığı belirlenmiştir. Sonuç olarak tez, Süyûtî'nin İslam medeniyetinin anlaşılmasındaki rolünü, tarih anlayışını ve tarih yazıcılığındaki yerini kapsamlı bir şekilde değerlendirmektedir. Onun eserlerinin dönemin sosyal ve kültürel yapısını yansıttığı ve günümüzde de değerini koruyan temel kaynaklar arasında yer aldığı sonucuna varılmıştır. Bu çalışma, Süyûtî'nin tarihçiliğine dair oluşan boşluğu doldurarak alana önemli bir katkı sunmayı da hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Süyûtî, Tarih, Mısır, Abbâsî, Usûl

Sayfa Sayısı: 110 + ix

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Salih ARI

M.Sc. Thesis

**VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES**

April, 2025

CELÂLEDDİN ES-SUYUTÎ AND HIS HISTORIOGRAPHY

ABSTRACT

This study aims to examine the life and particularly the historiographical approach of Jalal al-Din al-Suyuti (1445-1505), a versatile scholar who holds a significant place in Islamic intellectual history. The thesis covers Suyuti's biography, the political, social, and economic structure of the Mamluk society in which he lived, and his approach to the science of history. The study seeks to thoroughly analyze Suyuti's works on history, revealing his unique historiographical methods and contributions to Islamic historical writing. A qualitative research method was adopted for this study, with primary sources including Suyuti's own works and autobiography, and secondary sources comprising other relevant academic studies. The findings of the thesis demonstrate that Suyuti was not only a scholar of religious sciences such as Hadith and Tafsir but also an important historian. His historical works are written with a chronological approach, giving ample space to the period of the Rightly Guided Caliphs. It was determined that Suyuti approached narrations critically and synthesized various sources to obtain information. Furthermore, it was identified that textual evidence (nusus) played a central role in his understanding of history, and he approached events within the framework of his own values. In conclusion, the thesis comprehensively evaluates Suyuti's role in understanding Islamic civilization, his concept of history, and his place in historical writing. It is concluded that his works reflect the social and cultural structure of his era and remain among the fundamental sources that retain their value today. This study makes a significant contribution to the field by filling a gap in the research on Suyuti's historiography.

Key Words: Suyuti, History, Egypt, Abbasid, Medhod

Quantity of Page: 110 + ix

Supervisor: Prof. Dr. Mehmet Salih ARI

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ	viii
GİRİŞ	1
A. Araştırmanın Önemi ve Amacı	1
B. Araştırmanın Yöntem ve Kaynakları	2
C. Araştırmanın Kapsamı	4
1. SÜYÛTÎ'NİN HAYATI VE YAŞADIĞI MEMLÛK TOPLUMU.....	5
1.1. Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Durumu.....	6
1.1.1. Siyasi Durum	6
1.1.2. Sosyal Durum	8
1.1.3. Ekonomik Durum	10
1.2. Süyûtî'nin Hayatı ve Eserleri	13
1.2.1. Soyu ve Ailesi	13
1.2.2. Çocukluğu ve İlk Öğrenim Yılları	16
1.2.3. Hocaları.....	17
1.2.4. Seyahatleri	19
1.2.5. Hocalığı.....	20
1.2.6. Zekâsı.....	21
1.2.7. Çağdaşları Olan Yönetici ve Âlimlerle İlişkileri	23
1.2.8. Görevleri	28
1.2.9. Talebeleri	30
1.2.10. Müçtehitliği.....	32
1.2.11. İnziva Hayatı, Maişeti ve Vefatı.....	33
1.2.12. Süyûtî'nin Eserleri.....	35
2. SÜYÛTÎ'NİN TARİH İLMİNE YAKLAŞIMI VE TARİHÇİLİĞİ	40
2.1. Tarih İlmi ve Tarih Kelimesi Üzerine.....	40
2.2. Süyûtî'nin Gözünden Tarihin Pratik Faydaları	42
2.3. Tarihçide Bulunması Gereken Özellikler.....	43
2.4. Süyûtî'nin Tarih Yazımındaki Yöntem ve Tasarımı	46
2.5. Süyûtî'nin Tarih Yazımında Bilgi Kaynakları.....	48
2.6. Süyûtî'nin Rivayetlere Eleştirel Yaklaşımı	54
2.7. Memlûkler Döneminde Tarihçilik	55
3. TARİH ALANINDAKİ ESERLERİ	58

3.1.	Siyer ile İlgili Eserleri	63
3.1.1.	er-Riyâzü'l-Anika fî Şerhi Esmâi Hayri'l-Halika.....	63
3.1.2.	el-Hasâisu'n-Nebeviyye.....	63
3.1.3.	et-Ta'zim ve'l-Minne fî Enne Valideyi'l-Mustafa fî'l-Cenne.....	66
3.1.4.	es-Sugurü'l-Basime fî Menakıb-ı Fâtıma.....	68
3.2.	Tabakât-Teracim-Biyografi Türü Eserleri	70
3.2.1.	Kitâbü't-Tehaddüs bi-Ni'metillah.....	70
3.2.2.	Târîhu'l-Hulefâ	75
3.2.3.	Buğyetü'l-Vuat fî Tabakati'l-Lugaviyyin ve'n-Nühat.....	79
3.2.4.	el-Muncem fî'l-Mu'cem: Mu'cemu Şüyuhî's-Süyûtî	81
3.2.5.	Tabakatü'l-Huffaz	82
3.2.6.	Tabakatü'l-Müfessirin	82
3.2.7.	İs'afü'l-Muvatta'bi-Ricali'l-Muvatta.....	83
3.2.8.	Esmâ'ü'l-Müdelisîn	84
3.2.9.	Tebyîdu's-Sahîfeti bi-Menâkıbi'l-İmamı Ebî Hanife	84
3.2.10.	Tezyînü'l-Memâliki bi-Menâkıbi'l-İmamı Malik.....	85
3.2.11.	el-Minhacü's-Sevi fî Tercemeti'l-İmam en-Nevevî.....	87
3.2.12.	Raf'u'l-Ba's an Benî'l-Abbâs	88
3.2.13.	Rerf'u Şe'ni'l -Hubşan	89
3.3.	Bölge ve Şehir Tarihi Türü Eserleri	90
3.3.1.	Hüsnu'l-Muhadara fî Tarihi Mısır ve'l-Kahire	90
3.4.	Evâil Türü Eserleri	93
3.4.1.	el-Vesail fî Müsamereti'l-Evail	93
3.5.	Genel Tarih ve Tarih Alanıyla Alakalı Eserleri	94
3.5.1.	Bedâ'i'ü'z-Zühûr fî Vekâ'i'd-Dühûr	94
3.5.2.	eş-Şemârih fî İlmi't-Tarih	94
3.5.3.	Tühfetu'l-Kirâmi bi-Ahbâri'l-Ehrâm.....	99
3.5.4.	el-Kâvi Fî Târîhi's -Sehâvî	103
SONUÇ		105
KAYNAKÇA		107
ÖZGEÇMİŞ		
TEZ ORJİNALLİK RAPORU		

ÖN SÖZ

İslam medeniyetinin yetiştirdiği en velûd âlimlerden biri olan Celaleddin es-Süyûtî (ö. 911/1505), ardında bıraktığı yüzlerce eserle ilim dünyasında müstesna bir yer edinmiştir. Hadis, tefsir, fıkıh, dil ve edebiyat gibi pek çok alanda eser vermiş olmasının yanı sıra, tarih ilmine yaptığı katkılarla da dikkat çeken Süyûtî, özellikle Memlûkler döneminin sonlarına doğru şekillenen ilmî ve kültürel atmosferin önemli bir temsilcisidir. Bu çalışma, Süyûtî'nin hayatını ve tarihçilik anlayışını, yaşadığı dönemin siyasi, sosyal ve ilmî koşulları çerçevesinde ele almayı amaçlamaktadır.

XV. yüzyıl Memlûk Mısır'ı, bir yandan siyasi çalkantıların yaşandığı, diğer yandan ise zengin bir ilmî geleneğin devam ettiği bir dönemdi. Süyûtî, böyle bir ortamda yetişmiş, dönemin önde gelen âlimlerinden dersler almış ve kısa sürede kendisi de otorite kabul edilen bir şahsiyet haline gelmiştir. Onun engin bilgisi ve üretkenliği, tarih de dahil olmak üzere pek çok disiplinde kendisini göstermiştir. Ancak Süyûtî'nin tarihçiliği, diğer alanlardaki çalışmaları kadar müstakil ve derinlemesine incelemelere konu olmamıştır. Bu tez, bu boşluğu doldurma gayesiyle, Süyûtî'nin tarih ilmine yaklaşımını, kaynak kullanımını, tenkit metodunu ve tarih yazıcılığındaki yerini detaylı bir şekilde irdelemektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde, Süyûtî'nin yaşadığı Memlûk toplumunun siyasi, sosyal, ekonomik ve ilmî durumu ana hatlarıyla ortaya konulmuş, ardından Süyûtî'nin hayatı, ailesi, eğitimi, hocaları, seyahatleri ve ilmî kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise Süyûtî'nin tarihçilik anlayışı merkezî bir konuma oturtulmuştur. Bu bağlamda, onun tarih ilmine bakışı, tarih yazımındaki amacı, kaynakları ve bu kaynaklara yaklaşımı, kullandığı yöntemler ve tarihî olaylara getirdiği yorumlar analiz edilmiştir. Özellikle *Târîhu 'l-hulefâ* ve tarih usulüne dair yazdığı *eş-Şemârih fi 'ilmi 't-târîh* gibi eserleri, onun tarihçilik yönünü anlamada kilit rol oynamıştır.

Bu araştırmayla, Süyûtî'nin sadece bir müfessir, muhaddis veya edip değil, aynı zamanda kendine özgü bir metodu ve bakış açısı olan önemli bir tarihçi olduğu gerçeğinin altını da çizilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın, İslam tarih yazıcılığı ve Celaleddin es-Süyûtî araştırmalarına katkı sunmasını ümit ediyorum.

Bu tezin hazırlanma sürecinde değerli yönlendirmeleri ve destekleriyle yanımda olan danışman hocam Prof. Dr. Mehmet Salih Arı'ya ve çalışmalarım boyunca sabır ve anlayış gösteren aileme teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

A. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Celâleddin es-Süyûtî, İslam ilimler mirasının zirve şahsiyetlerinden biri olarak kabul edilir. Hayatını ilme adayan ve ardında devasa bir külliyyat bırakan Süyûtî'nin eserleri, günümüzde dahi pek çok araştırmaya kaynaklık etmeye devam etmektedir. Onun çok yönlü ilmî kişiliği içerisinde tarihçilik, özel bir yer tutar. Süyûtî, sadece geçmiş olayları aktaran bir nakilci olmanın ötesinde, olaylara eleştirel bir gözle yaklaşan, kaynakları titizlikle inceleyen ve kendine has bir üslupla eserlerini kaleme alan bir tarihçi kimliği sergilemiştir. Bu bağlamda, Süyûtî'nin tarihçiliğinin incelenmesi, hem onun ilmî portresinin daha bütüncül bir şekilde anlaşılmasına hem de İslam tarih yazıcılığının gelişim seyrine ışık tutulmasına katkı sağlayacaktır.

Bu araştırmanın önemi birkaç temel noktada toplanabilir. Birincisi, Süyûtî'nin yaşadığı dönem olan Memlûkler devri 648-923 (1250-1517), İslam dünyası için siyasi çalkantıların, sosyal dönüşümlerin ve kültürel canlılığın bir arada yaşandığı karmaşık bir süreçtir. Bu dönemde Mısır ve Suriye merkezli olarak hüküm süren Memlûkler, Moğol istilalarına karşı İslam dünyasının doğu kanadını korumuş, aynı zamanda ilim ve sanatın gelişimine de önemli katkılarda bulunmuşlardır. Süyûtî, bu dönemin sonlarına doğru yaşamış ve eserleriyle bu çağın bir tanığı olmuştur. Dolayısıyla onun tarih eserleri, Memlûk toplumunun siyasi, idari, içtimai ve ilmî yapısını anlamak için birinci elden kaynak niteliğindedir. Özellikle kendi otobiyografisi niteliğindeki “*et-Tehaddüs bi-ni'metillâh*” gibi eserleri, dönemin sosyal dokusuna ve âlimlerin günlük yaşamına dair eşsiz bilgiler sunar.

İkincisi, Süyûtî, İslam tarih yazıcılığında kendinden önceki tarihçilerin birikimini özümsemiş, aynı zamanda kendi metodolojisi ve yaklaşımıyla nevi şahsına münhasır bir kişi olmuştur. Onun eserlerinde kullandığı kaynak çeşitliliği, rivayetleri sened ve metin tenkidine tabi tutma gayreti ve olayları kronolojik bir sıra içerisinde sunma becerisi, döneminin tarihçilik anlayışını yansıtmaları açısından önemlidir. Bu çalışma, Süyûtî'nin tarih metodolojisini, kaynak kullanımını ve olaylara bakış açısını analiz ederek, İslam tarih yazıcılığı geleneği içerisindeki yerini tespit etmeyi hedeflemektedir.

Üçüncüsü, Süyûtî'nin tarih alanındaki eserlerinin çeşitliliği ve kapsamı dikkate değerdir. Genel İslam tarihinden (*Târîhu 'l-hulefâ*), şehir tarihine (*Hüsni 'l-muhâdara fî ahbâri Mısır ve 'l-Kâhire*), biyografik çalışmalardan (*Nazmu 'l-'ikyân fî a'yâni 'l-a'yân*, *Tabakâtu 'l-huffâz*, *Tabakâtu 'l-müfessirîn*), tarih usulüne (*eş-Şemârih fî 'ilmi 't-târîh*) kadar geniş bir yelpazede eserler vermiştir. Bu durum, onun tarih ilmine olan derin vukufiyetini ve bu alandaki üretkenliğini göstermektedir. Bu araştırma, Süyûtî'nin farklı türlerdeki tarih eserlerini inceleyerek, onun tarihçilik anlayışının farklı veçhelerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu çerçevede, araştırmanın temel amacı, Celâleddin es-Süyûtî'nin tarihçiliğini kapsamlı bir şekilde incelemek, onun İslam tarih yazıcılığındaki yerini ve önemini ortaya koymaktır. Bu genel amaca ulaşmak için şu alt amaçlar hedeflenmektedir:

- Süyûtî'nin hayatını, ilmî kişiliğini ve yaşadığı dönemin şartlarını ana hatlarıyla ortaya koymak.
- Süyûtî'nin tarih alanında kaleme aldığı başlıca eserleri tespit etmek ve bu eserlerin içeriklerini analiz etmek.
- Süyûtî'nin tarih metodolojisini (kaynak kullanımı, tenkit anlayışı, üslubu vb.) belirlemek.
- Süyûtî'nin tarih anlayışını etkileyen faktörleri (hocaları, yaşadığı çevre, ilmî birikimi vb.) değerlendirmek.
- Süyûtî'nin tarihçiliğinin İslam tarih yazıcılığı geleneği içerisindeki özgün yönlerini ve katkılarını saptamak.

Bu amaçlar doğrultusunda yapılacak olan araştırma, Süyûtî'nin tarihçilik mirasının daha iyi anlaşılmasına ve bu alandaki akademik çalışmalara katkı sunmayı hedeflemektedir.

B. Araştırmanın Yöntem ve Kaynakları

Bu çalışmada, Celâleddin es-Süyûtî'nin tarihçiliğini incelerken, metin analizi ve karşılaştırmalı analiz yöntemlerinden faydalanılmıştır. Öncelikle, Süyûtî'nin hayatı, eserleri ve yaşadığı dönemin siyasi, sosyal ve kültürel ortamı hakkında literatür taraması yapılarak, konuyla ilgili birincil ve ikincil kaynaklar tespit edilmiştir.

Araştırmanın yöntem boyutunda, Süyûtî'nin tarihle ilgili eserleri merkeze alınmıştır. Bu eserler, içerik analizi yöntemiyle incelenerek, Süyûtî'nin olaylara

yaklaşımı, kullandığı kavramlar, olayları sebep-sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirme biçimi, kaynaklarını nasıl kullandığı ve onlara ne ölçüde sadık kaldığı gibi hususlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Özellikle “*Halifeler tarihi, Hüsnü’l-muhâdara fî ahbâri Mısır ve ’l-Kâhire*” ve tarih usulüne dair yazdığı “*eş-Şemârih fî ’ilmi’t-târîh*” gibi temel eserleri derinlemesine tahlil edilmiştir. Bu analizler sırasında, Süyûtî’nin hadis ilmindeki uzmanlığının tarihçilik anlayışına nasıl yansıdığı, özellikle sened ve metin tenkidi konusundaki hassasiyetinin tarih rivayetlerine yaklaşımını ne ölçüde etkilediği gibi konulara değinilmiştir.

Araştırmanın temel kaynaklarını, Celâleddin es-Süyûtî’nin bizzat kaleme aldığı tarih ve biyografi türündeki eserleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Süyûtî’nin *Târîhu’l-hulefâ* adlı eserinde, biyografik tarih anlayışı, biyografisini ele aldığı kişilere yaklaşımı hakkında istifade edilmiştir. *Hüsnü’l-muhâdara fî ahbâri Mısır ve ’l-Kâhire* adlı eserde, Süyûtî’nin biyografisi, hocaları, talebeleri, tarih alanında yazdığı eserleri ve Kahire hakkında olan değerlendirmelerden faydalanmıştır. *Nazmu’l-’ikyân fî a’yânî’l-a’yân* adlı eserde, tarih ile alakalı argümanları barındırması ve bu konuda bolca örnek verilmesi açısından faydalanmıştır. *Tabakâtu’l-huffâz* ve *Tabakâtu’l-müfessirîn* gibi eserlerden de biyografik yaklaşım hakkında istifade edilmiştir. *Tühfetu’l-kirâmi bi-ahbâri’l-ehrâm* adlı eserden Süyûtî’nin genel tarih anlayışına yaklaşımı ve tarih tasarımı hakkında istifade edilmiştir. *eş-Şemârih fî ’ilmi’t-târîh* adlı eserden ise tarihe yaklaşımı, Kur’an’da ki tarih perspektifi ve tarih tasarımı hakkında istifade edilmiştir. Süyûtî’nin kendi hayatını anlattığı *et-Tehaddüs bi-ni’metillâh* da onun düşünce dünyasını ve tarih anlayışını anlamak, seyahatlerini ve dönemin biyografi anlayışı hakkında istifade edilmiştir.

İkincil kaynaklar bağlamında ise, Süyûtî’nin hayatı, eserleri ve ilmî kişiliği üzerine yapılmış modern araştırmalar, makaleler, tezler ve ansiklopedi maddeleri incelenmiştir. Özellikle Süyûtî’nin tarihçiliğine odaklanan veya bu konuya temas eden çalışmalar örneğin, Erkan Göksu’nun “*Celâleddin es-Süyûtî ve Tarihçiliği*”¹ adlı makalesi, Kasım Şulul’un “*Tarih Usûlü Meselelerine Dair Bir Risâle: Celâleddîn es-Suyûtî’nin (849-911/1445-1505) eş-Şemârih fî ilmi’t-tarih’i*”² adlı makale, Rıza

¹ Erkan Göksu, “Celâleddin es-Süyûtî ve Tarihçiliği” 0/25 (2007), 37-53.

² Kasım Şulul, “Tarih Usûlü Meselelerine Dair Bir Risâle: Celâleddîn Es- Suyûtî’nin (849-911/1445-1505), *Eş-Şemârih Fî ilmi’t-Tarih’i*”, *İstem* 144/11 (01 Aralık 2008), 123-144.

Savaş'ın “*Celaleddin es-Süyûtî (911/1505) eş-Şemarih fi ilmi't-tarih*”³ adlı çeviri makalesi ve Halit Özkan'ın “*Siyerin Öncüleri Süyûtî*”⁴ adlı eseri, Celâleddin Süyûtî'nin tarihçiliği hakkında yapılan çalışmalardır. Bu eserlerin ilgili bölümleri titizlikle incelenmiştir.

C. Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma, Celâleddin es-Süyûtî'nin tarihçilik faaliyetleriyle sınırlı tutulacaktır. Süyûtî'nin tefsir, hadis, fıkıh gibi diğer alanlardaki engin birikimi ve eserleri, ancak tarihçiliğini anlamlandırmaya yardımcı olduğu ölçüde ve dolaylı olarak ele alınacaktır. Coğrafi olarak, Süyûtî'nin eserlerinde odaklandığı temel bölgeler olan Mısır, Suriye ve genel İslam coğrafyası araştırmanın coğrafi sınırlarıdır. Bu çalışma, Süyûtî'nin tarih yazıcılığındaki yerini ve önemini, onun metodolojik yaklaşımını, kaynak kullanımını ve tarihî olaylara bakış açısını analiz ederek belirlemeyi amaçlamaktadır. Süyûtî'nin hayatı ve yaşadığı Memlûk toplumu da onun tarihçiliğini şekillendiren arka planı anlamak amacıyla tez kapsamında incelenmiştir. Bu bağlamda, Memlûkler'in siyasi, sosyal ve ekonomik durumu ile Süyûtî'nin hayatı, eğitimi, hocaları, seyahatleri ve çağdaşlarıyla ilişkileri gibi konulara da değinilmiştir.

Sonuç olarak bu araştırma, belirli bir yöntem, kaynak ve kapsam çerçevesinde Celâleddin es-Süyûtî'nin tarihçiliğini aydınlatmayı ve İslam ilimler tarihindeki bu önemli şahsiyetin tarih yazıcılığına yaptığı katkıları bilimsel bir bakış açısıyla değerlendirmeyi hedeflemektedir.

³ Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b Ebî Bekr Süyûtî, “*Celaleddin es-Süyûtî (911/1505) eş-Şemarih fi ilmi't-Tarih*”, çev. Rıza Savaş, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11 (1998), 183-199.

⁴ Halit Özkan, *Süyûtî; Siyerin Öncüleri* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2021).

1. SÜYÛTÎ'NİN HAYATI VE YAŞADIĞI MEMLÛK TOPLUMU

Memlûkler Eyyûbiler'den sonra kurulmuş yöneticileri Türk, halkı ise çoğunlukla Araplar'dan oluşan kozmopolit bir devlettir. Memlûk kelimesini tanımlayacak olursak, meleke fiilinden türetilmiş ism-i mef'ul bir kelimedir. Anlam olarak bir kimsenin elinin altında olup ve üzerinde tasarruf hakkına sahip olduğu şeylerdir. Bu kelime genel olarak hür bir aileden doğmuş köleler için kullanılmaktadır.⁵

Türkler'in yaşamadığı bir coğrafyada Memlûkler'in hüküm sürmesi realitede imkansızdır. Ülke yönetiminin Türkler'e geçiş sürecini hazırlayan etkenler bölge insanı tarafından oluşturulmuştur. Öncelikle askeri olarak Müslüman beldelerine ilk memlûkler, Abbâsîler döneminde getirilmiştir. Abbâsî valileri vasıtası ile Mısır'da da varlıkları oluşmuştur.⁶ Fakat bir devlet yönetimini ellerine alacak kadar organize bir memlûk grubunun oluşumu yani Türkler'in Mısır topraklarına gelişi 626 (1229) yıllarında Moğollar'ın onlar üzerine galebe çalması ve kendilerini esir edip kadın ve çocuklarını aldıktan sonra farklı şehirlere satmalarıyla başlamıştır. Salih Necmeddin Eyyûb de bu esirlerden satın almış ve satın aldığı bu esirler için Ravza adasında bir kale inşa etmiştir. Bu durum Türkler'in Mısır'a getirilişinin ilk başlangıcı olmuştur.⁷ Ravza adası, Nil Nehri'nin içindeki bir adadır. Bu adadan dolayı kendilerine Bahri Memlûkleri denilmiştir.

Muiz Aybek Türkmanî, Türkler'den ilk sultanlık elde eden kişi olmuştur. Aybek sultan olduktan sonra Mısır halkı ondan razı değildi. Binek üzerinde gidince halk onun sevmeyeceği cümleler sarf edip şöyle diyorlardı: “Bizler İslam fıtratı üzerine doğmuş bir sultan isteriz.” Aybek de bu insanları susturmak için bol keseden atıyyeler vermekteydi.⁸ Yine de Bahri Memlûkleri'nin, yönetimi Eyyûbiler'den alması halk ve Salihîyye Memlûkler'i tarafından hoş karşılanmamıştır. Salihîyye Memlûkleri de Aybek aleyhinde saltanatta Benî Eyyûb ailesinden birinin de olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu durum üzerine Aybek şark vilayetlerinde annesinin yanında bulunan yirmi yaşında ve ismi İsa olan ancak kendisine Yusuf ismi verilerek saraya saltanat ortağı

⁵ Fatih Yahya Ayaz, *Memlûkler (1250-1517)* (İstanbul: İsam, 2015), 19.

⁶ Ayaz, *Memlûkler (1250-1517)*, 21.

⁷ Ebü'l-Berekat Zeynüddin Muhammed b. Ahmed İbn İyas, *Bedaiü'z-zuhur fî vekaii'd-duhur* (Kahire: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Amme li'l-Kitâb, 1982), 1/289.

⁸ İbn İyas, *Bedaiü'z-zuhur fî vekaii'd-duhur*, 1/289.

olarak alınmıştır. Kendisine sultanlık unvanı olarak Melikü'l-Eşref denilmiştir. Eyyûbi sultanı, Memlûk sultanı Aybekte saltanatı müşterek bir şekilde idare etmiştir. İsimleri hutbelerde beraber zikredilmiş, sikkelere de beraber yazılmıştır. Ancak belli bir süre sonra Aybek, Eyyûbi sultanını tasfiye etmeyi başarıp tekrar bütün gücü ve yönetimi eline almıştır.⁹

Süyûtî, Memlûk devletinin düşünce sistemi hakkında yorumlarda bulunarak bu devletin amaçları ve kültürel yaklaşımları hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca kendisi Moğollar'ın Memlûkler üzerindeki etkileri hakkında bilgi veren sayılı tarihçilerdendir. Moğollar'ın idari ve vergi sisteminin Memlûkler'i nasıl etkilediğini, Sultan Baybars'ın Cengizhan'a benzeme isteğini, kılık kıyafet ve adetlerde Moğollar'a benzeme gayretlerini benzerlikler çerçevesinde ifade etmektedir. Memlûkler'in at sütü içmesi, Moğol adetlerinden biri olarak sayabiliriz demektedir.¹⁰

1.1. Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Durumu

1.1.1. Siyasi Durum

Süyûtî, Memlûkler'in ikinci dönemi olan Burcî Memlûkler'i döneminde yaşadı. Yaşadığı döneme, gerileme, kargaşa ve krizler hakimdi. Bu kaotik dönem Osmanlı'nın Şam ve Mısır'ı almasıyla son buldu. Kaosun oluşmasını sağlayan iç siyasi sebepler, saray içi çekişme ve taht kavgalarıydı. Bu durumun halka yansıması ise korku ve panik oldu. Bu da tabii olarak kaos ortamı oluşturdu.¹¹

Süyûtî'nin yaşadığı dönemdeki saltanat çekişmelerini değişen on beş sultanla görmekteyiz. Bu sultanların değişimi farklı yollarla gerçekleşmekteydi. Bunlardan bazıları şöyledir; saltanattan uzaklaştırılma, kaçma, saklanma, hapsedilme, boğdurulma ve katledilme gibi yollarla gerçekleşmekteydi. Bu durumdan istisnai bir iki kişi hariç kalmıştır. Onlardan biri de el-Melikü'l-Eşref Kansu Gavri'dir. (906-922/1501-1516) kendisi Merci Dabık'ta Osmanlılar tarafından savaşta öldürülmüştür.¹² Süyûtî hayattayken değişen sultanlar:

1. el-Melikü'z-Zâhir Çakmak (842-857 / 1438-1453)

⁹ İbn İyas, *Bedaiü'z-zuhur fi vekaii'd-duhur*, 1/289.

¹⁰ Mahmut Şelebi, *Hayatü'l-İmam Celâleddin es-Süyuti* (Beyrut: Daru'l Cil, 1998), 577.

¹¹ Bedi' es-Seyyid Lehham, *el-İmam el-Hafiz Celâleddin es-Süyûtî ve Cühuduhu fi'l-Hadis ve Ulumuhu* (Dımaşk: Dâru Kuteybe, 1994), 27.

¹² Lehham, *el-İmam el-Hafiz Celâleddin es-Süyûtî ve Cühuduhu fi'l-Hadis ve Ulumuhu*, 28-29.

2. el-Melikü'l-Mansûr Osman b. Çakmak (857/1453)
3. el-Melikü'l-Eşref İnal (Aynal) (857-865/1453-1461)
4. el-Melikü'l-Müeyyed Ahmed b. İnal (865/1461)
5. el-Melikü'z-Zâhir Hoşkadem (865-872/1461-1467)
6. el-Melikü'z-Zâhir Yelbay (872/1467)
7. el-Melikü'z-Zahir Temürboğa (Timurboğa) (872/1467-1468)
8. el-Melikü'l-Eşref Kayıtbay (872-901/1468-1496)
9. el-Melikü'n-Nâsır Muhammed b. Kayıtbay (birinci saltanatı) (901-902/1496-1497)
10. el-Melikü'l-Eşref Kansu Hamsemie (902/1497)
11. el-Melikü'n-Nâsır Muhammed b. Kayıtbay (ikinci saltanatı) (902-904/1497-1498)
12. el-Melikü'z-Zâhir Kansu el-Eşrefi (904-905/1498-1500)
13. el-Melikü'l-Eşref Canbolat (905-906/1500-1501)
14. el-Meliku'l-Âdil Tomanbay (906/1501)
15. el-Melikü'l-Eşref Kansu Gavri (906-922/1501-1516)¹³

Siyasi durumun vahametini gösteren durumlardan biri de el-Meliku'l-Âdil Tomanbay (906/1501) sultanlıktan azledildikten sonra emir ve meliklerin tamamı sultan olmaktan çekinmiştir. Kendilerini sultan olduktan sonra bekleyen acı sonu tahmin etmişlerdir. Bu da kendilerinin azledilip hapse, oradan da katledilmeye uzanan bir süreci kapsamaktaydı. Ancak herkes yönetime el-Melikü'l-Eşref Kansu Gavri'nin (906-922/1501-1516) gelmesi konusunda ittifak edince, kendisi bütün benliği ile katledilme korkusundan reddetti. Israrların ardından bir şartla kabul edeceğini, bu şartın da kendisini yönetimden azletmek istediklerinde kendisini öldürmeyip, yönetimi bırakmasını arz etmelerini talep etmek olmuştur. Akabinde sultanlık merasimi yapılmış ve bu merasimde sözler ve ahitler alınarak sultan olmuştur.¹⁴

Memlükler'de ayrıca Abbâsî halifeleri de siyasi bir figür olarak mevcuttu. Bu halifelerin de siyasi olarak devlette sadece bir vazifeleri vardı. O da tahta çıkarken saltanatlarının sultanların meşruluğunu oluşturup devlet işlerini kendilerine tevdi ettikten sonra aradan çekilmektir. Bunun haricinde Abbâsî halifeleri, kendi iç

¹³ Ayaz, *Memlükler (1250-1517)*, 28.

¹⁴ Lehham, *el-İmam el-Hafız Celâleddin es-Süyûtî ve Cühuduhu fi'l-Hadis ve Ulumuhu*, 30.

dünyalarına çekilip ruhi konularla meşgul olurlardı. İsimleri de bazen hutbe ve sikkelerde geçmekteydi.¹⁵ Makrîzî'nin ifadesiyle, kendilerinin emir ve nehiy yetkileri yoktu. Onlara, Emir'u-l-Müminin denilmesi kâfi gelmekteydi.¹⁶ Süyûtî'nin döneminde yaşayan Abbâsî halifeleri ise şunlardır:

1. Mustekfi Billah (1441-1450/845-854)
2. Kâim (1450-1455/854-859)
3. Mustencid (1455-1479/859-884)
4. Mutevekkil (1479-1498/884-903)
5. Mustemsik (1498-1509/903-915)¹⁷

Bu dönemin önemli olaylarının kronolojik sıralaması da şöyle verilebilir:

1. 868 (1463) Memlûk-Osmanlı ilişkilerinin bozulması
2. (890-895/1485-1490) Çukurova'da Memlûk-Osmanlı savaşları
3. 897 (1492) Ümit Burnu'nun keşfi ve Memlûk ekonomisinin çöküşü
4. 922 (1516) Mercidabık Savaşı ve Memlûk Devleti'nin fiilen yıkılması
5. 923 (1517) Ridâniye Savaşı ve Memlûk Devleti'nin tarih sahnesinden

resmen çekilmesi¹⁸

1.1.2. Sosyal Durum

Memlûk toplumu sınıfsal bir toplumdur. Özellik ve görünüş açısından her biri birbirinden farklılık arz etmekteydi. Farklılığıyla en çok dikkat çeken sınıf yönetiminde olan yönetici ve askerlerdi.¹⁹ Bu dönemdeki Memlûk toplumu üç sınıfa ayrılabilir:

- a. Yöneticiler
- b. Halk
- c. Âlimler

En geniş tabaka olan genel halk, çoğunlukla Araplar'dan oluşuyordu. Ancak bunun yanı sıra Kıptiler'den, Yahudiler'den, Hristiyanlar'dan, Rumlar'dan, Ermeniler'den, Kuzey Afrika'dan gelenler (Mağribiler) ve Berberiler'den de oluşuyordu. Bu çeşitli topluluk içinde tüccarlar, küçük esnaf, çiftçiler ve fakir insanlar

¹⁵ Lehham, *el-İmam el-Hafız Celâleddin es-Süyûtî ve Cühuduhu fi'l-Hadis ve Ulumuhu*, 32.

¹⁶ İyad Halid Tabba, *Celâleddin es-Suyuti: ma'lemetü'l-ulumi'l-İslâmiyye* (Dimaşk: Darü'l-Kalem, 1996), 13.

¹⁷ Lehham, *el-İmam el-Hafız Celâleddin es-Süyûtî ve Cühuduhu fi'l-Hadis ve Ulumuhu*, 32.

¹⁸ Ayaz, *Memlûkler (1250-1517)*, 171.

¹⁹ Tahir Süleyman Hammude, *Celâleddin es-Suyuti: asruhu ve hayatuhu ve asaruhu* (Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1989), 34.

gibi farklı ekonomik sosyal sınıflar bulunuyordu.²⁰ Ayrıca toplumun her tabakası kendine özgü bir kıyafete sahipti. Aynı şekilde, zimmîler olarak adlandırılan Yahudiler ve Hristiyanlar da kendilerine özgü bir kıyafetle ayrılırlardı. Bu iki cemaatin ayrı ayrı sultan tarafından atanan liderleri, kendi dinine mensup dindaşlarının sultan karşısındaki sorumluluğunu üstlenmekteydiler.²¹

Üçüncü tabaka olan ilmiye sınıfı ise daha önceleri pek ses getirmeyen bir sınıftı. Özellikle Eyyûbiler ve akabinde Memlûkler döneminde varlıklarını ispat etmiş, telifatlarıyla döneme damgasını vurmuşlardır. Bağdat'ın düşüşüne yakın bir dönemde Mısır'da, özellikle Eyyûbi sultanlarının yönetimi sırasında, bilimsel faaliyetlerde önemli bir canlanma yaşandı. Eyyûbi hükümdarları bu bilimsel hareketleri teşvik ederek, onlara yeni bir soluk getirmişlerdir. Bu teşvikin temel amacı, ülkede Sünnî mezhebinin etkinliğini artırmak, Şiiğin Fâtımîler döneminde bıraktığı etkileri ortadan kaldırmaktır.²² Eyyûbiler'in ilmiye sınıfına verdiği desteğin yanı sıra var olan ahval bu sınıfı ayrıca desteklemiştir.

Mısır'ın ilim merkezi olma sebepleri maddeler halinde sıralanabilir. Şöyle ki:

1. Süyûti'ye göre Mısır'ın ilim merkezi olması, devletin güçlü olmasından değil hilafetin varlığından dolayıdır. Çünkü daha önce Mısır'da daha güçlü krallıklar olmasına rağmen Mısır böyle bir ilmi harekete mazhar olmamıştı. Bunun asıl sebebinin ise Hilafet ve ilmin bir arada bulunacağı hadisidir.²³

2. Bağdat'ın Moğollar'ca yıkılması ve Bağdat'taki halifeliğin Kahire'ye geçmesiyle birlikte Kahire'nin İslam dünyasındaki konumu önemli ölçüde değişmişti. Moğollar'ın Bağdat'ı yıkması, kitapları Dicle Nehri'ne atması ve birçok âlimi öldürmesi, Memlûk dönemi âlimlerinde derin bir etki yaratmıştı. Bu âlimler, üzerlerinde büyük bir sorumluluk olduğunu hissediyor ve kendilerini Allah karşısında sorumlu görüyorlardı.²⁴

3. Hac görevi için Mısır'a gelen Kuzeybatı Afrikalı Müslümanlar ile Endülüslü Müslümanlar'ın Kahire'de kalması bölgenin ilmi gelişmesine katkı

²⁰ Lehham, *el-İmam el-Hafız Celâleddin es-Süyûti ve Cühuduhu fi'l-Hadis ve Ulumuhu*, 43.

²¹ Lehham, *el-İmam el-Hafız Celâleddin es-Süyûti ve Cühuduhu fi'l-Hadis ve Ulumuhu*, 45.

²² Hammude, *Celâleddin es-Suyuti: asruhu ve hayatuhu ve asaruhu*, 55.

²³ Ebü'l-Fazl Celâleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûti, *Hüsnü'l-muhadara fi tarihi Mısır ve'l-Kahire* (Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1967), 1/94.

²⁴ Hammude, *Celâleddin es-Suyuti: asruhu ve hayatuhu ve asaruhu*, 70.

sunmuştur. Ayrıca Endülüs'te oluşan siyasi kargaşa ve Hristiyanlar'ca yürütülen Reconquista hareketi de asıl etkenlerden biriydi.²⁵

4. Memlûk sultanlarının, âlimlere ve mutasavvıflara saygı göstermeleri.²⁶ Mısır'da ilmi hayatı canlandırmıştır.

Memlûkler'in son asrında ve Süyûtî'nin yaşadığı dönemde âlimler arasında her hafta iki defa ilmi münazara gerçekleşmekteydi.²⁷ Bu dönemde geniş çaplı halk kütüphaneleri de bulunuyordu. Her bir eğitim kurumunun yanında önemli eserlerin olduğu kütüphaneler vardı. Buna ek olarak âlimlerin, öğrencilerin ve bilgiye değer veren bazı emirlerin özel kütüphaneleri de mevcuttu. Bunlardan biri de Mahmud el-İstâdâr tarafından kurulan Mahmud Kütüphanesi' idi. Süyûtî bu kütüphaneden çokça istifade etmiş ve bu konuda “*Bezlü'l-mechûd fi hizzâneti Mahmud*” adlı bir risale yazmıştır. Süyûtî bu risalede, vakfiye olan bu kütüphanedeki kitapların dışarı çıkarılmaması şartını çiğnemenin kendisine caiz olabileceğini belirtmiştir. Şeyhülislam İbn Hacer, bu kütüphanedeki kitap sayısını yaklaşık dört bin cilt olarak tahmin etmiştir. Başka bir kütüphane de içerisinde üç binden fazla ciltli ve önemli eserlerin bulunduğu Kadı Necmettin Hisbânî Kütüphanesi'dir.²⁸ Özellikle bu kütüphanelerden istifade edilerek dönemin eser anlayışı olan ansiklopedi, telhis ve şerh eserleri ortaya konuldu.²⁹

1.1.3. Ekonomik Durum

Eski ve modern araştırmacıların üzerinde hem fikir olduğu konu, Memlûkler'in son asrı, sosyal ve ekonomik olarak tam bir bozulma ve çökme içerisindeydi.³⁰ Bu son dönemde sultanlar envaiçeşit vergiler almaya başlamıştı. Ek vergiler ve benzeri yeni vergi tahsil etme yolları da oluşturmuşlardı. Hatta miraslara çokça müsadere uygulanır ve devletin miraslardaki hakkı artırılmıştı.³¹ Süyûtî de vergiler konusunu eleştirmek için “*Zemmü'l-meks*” adlı risalesini yazmıştır.³²

²⁵ Muhammet Enes Midilli, “Ulemânın Memlûk Coğrafyasına Yönelmesi ve Memlûkler Döneminde Kahire İlim Kurumları”, *İslam Tetkikleri Dergisi* 10/1 (2020), 389-412.

²⁶ Hammude, *Celâleddin es-Süyuti: asruhu ve hayatuhu ve asaruhu*, 36.

²⁷ Hammude, *Celâleddin es-Süyuti: asruhu ve hayatuhu ve asaruhu*, 74.

²⁸ Lehham, *el-İmam el-Hafız Celâleddin es-Süyûtî ve Cühuduhu fi'l-Hadis ve Ulumuhu*, 53-54.

²⁹ Lehham, *el-İmam el-Hafız Celâleddin es-Süyûtî ve Cühuduhu fi'l-Hadis ve Ulumuhu*, 51.

³⁰ Lehham, *el-İmam el-Hafız Celâleddin es-Süyûtî ve Cühuduhu fi'l-Hadis ve Ulumuhu*, 37.

³¹ Lehham, *el-İmam el-Hafız Celâleddin es-Süyûtî ve Cühuduhu fi'l-Hadis ve Ulumuhu*, 39-40.

³² Hacı Halife Mustafa b. Abdullah Katib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt, 2007), 2/678.

Ekonomik durum sadece ek vergiler ve vergi artışlarıyla sınırlı kalmayıp aynı zamanda Memlûk melikleri ve görevlileri tarafından vakıf mallarına da el uzatılmaya başlanmıştır. Hatta Sultan el-Melikü'l-Eşref Kansu Gavri tahta geçtikten hemen sonra vakıf topraklarını satmaya kalkışmış ve bunların Müslümanlar'ın ortak malı olan hazinenin malı olduğunu, kendisinin de Müslümanlar'ın emri, dolayısıyla beytûlmalın de sahibi olduğunu söylemiştir. Sultan hazinenin boş olduğunu gerekçe göstererek, askerlerin ve hizmetlilerin maaşlarının ödenmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Süyûtî, bu mesele üzerine “*el-İnsaf fî temyizil-evkaf*” adında bir risale kaleme almış ve vakıfların bazı türlerinin adil bir sultan tarafından satılıp alınabileceğini, değerinin hazineye aktarılabilceğini, ancak bazı türlerinin ise hiçbir durumda sultan tarafından satılamayacağını veya bunlara müdahale edilemeyeceğini belirtmiştir.³³

Bazen sultanlar, paranın değerini istedikleri gibi değiştirerek durumdan çıkar sağlıyorlardı. Halkın elindeki paranın değerini düşürmek için yeni paralar bastırıyor ve bu yeni paraların değerini daha yüksek belirliyorlardı. Bu nedenle halk, elindeki paraların değer kaybetmesiyle büyük miktarda maddi kayba uğruyordu. Bu dönemde paranın değerinin değiştirilmesi, geçersiz kılınması ve manipüle edilmesi gibi olaylar oldukça sık yaşanıyordu.³⁴ Para manipülasyonundan dolayı Venediklerin “İfrenti” veya “Duka” denilen ve altın cinsindeki paraları Memlûk dinar ve gümüşünden daha çok kullanılmaya başlanmıştır. Alışverişler de bu cins paralarla yapılmaya başlanmıştır.³⁵

Memlûkler döneminde özellikle son asırlarda artan salgın hastalıklar dönemin toplumsal yapısını bütünüyle bozmaktaydı. İnsanları çaresizce eli kolu bağlı bazen aç ve susuz olarak evlerinde oturmaya mecbur bırakıyordu. Bu durum dönemin ekonomik yapısına da doğrudan etki etmekteydi. Salgın hastalıklar öyle bir hal almıştı ki biri diğerini takip eder duruma gelmişti. Örneğin 814 (1411) yılında Şam'dan kaynaklanan veba Mısır'a da yayılarak dönemin önemli âlim ve amirlerin ölümüne sebep olmuştur. Safer ayında artan veba, yaz karpuzunun azalmasına sebep olmuş ve karpuzların ikiye bölünen yarımaları altın karşılığında satılmıştır. Bu dönemde enflasyon ortamı oluşmuş ve develer yem eksikliğinden dolayı açlıktan ölmüştür.³⁶ Hemen ardından hicri 818'de

³³ Lehham, *el-İmam el-Hafız Celâleddin es-Süyûtî ve Cühuduhu fî 'l-Hadis ve Ulumuhu*, 40.

³⁴ Hammude, *Celâleddin es-Suyuti: asruhu ve hayatuhu ve asaru*, 46.

³⁵ Ayaz, *Memlûkler (1250-1517)*, 115.

³⁶ İbn İyas, *Bedaiü 'z-zuhur fî vekaii 'd-duhur*, 2/6.

(1415) Kahire’de taun çıktı.³⁷ Bu yıl Mısır’da pahalılık ve ekmek yokluğu baş gösterdi. Bu sebepten dolayı insanlar ekmek fırınlarında izdiham ve uzun kuyruklar oluşturuyorlardı. Mısırlılar, Bağdat’a durumun kötü oluşundan eman mendili göndermişlerdi.³⁸

Hicri 819 (1416) yılında Kahire’ye veba hızlı bir şekilde yayılarak, özellikle Fas Mağrip, Endülüs başta olmak üzere coğrafi olarak geniş bir alana yayılmıştı. Çocuk, büyük demeden birçok kişi öldü bu vebadan. Tahmini olarak yirmi binden fazla insan öldü.³⁹ 821(1418) ve 822’de (1419) de art arda veba çıktı. 822 (1419) yılında çıkan veba ile birlikte ekonomik kriz de çıktı. Sultan halka art arda üç gün oruç tutmalarını ve camilerde bu belaların def-i için münacatta bulunmalarını söylemiştir. Durum daha da kötüleştikten sonra sultan, Abbâsî halifesi, dört mezhep kadısı, salihler, âlimler, Yahudi ve Hıristiyan âlimleri bu belanın def-i için bir araya geldiler. Sultan beyaz bir cüppe ve tatlı hoş bir takke giymişti. Halkın ve Ehl-i kitabın kitaplarıyla geldiği bu toplulukta sultan, seccadesiz bir şekilde namaza durdu. Daha sonra ağlayarak münacatta bulundu. Akabinde 150 büyük koçu Allah’a kurban etti, bunun yanında inekler ve develer keserek otuz bin ekmekle birlikte kesilen hayvanların etlerini halka dağıttı. Daha sonra bineğine binerek gitti.⁴⁰

Bu vebalardan saray hayatı da doğrudan etkilenmekteydi. Safer 853 (Mart-1449) ayında başlayan veba sayılamayacak kadar insanın ölümüne sebep olmuştu. Sultanın Ahmet adındaki oğlu da bu vebadan öldü.⁴¹ 897 (1492) yılında Kahire de çıkan veba çok sert ve ağırdı. Her gün iki bin insan artarak vebadan ölmekteydi.⁴² Bu salgınlar birçok kere tekrar etmekteydi. Sadece Kayıtbay döneminde üç defa veba çıkmış ve her biri diğerinden ağır geçmekteydi. Özellikle 881’deki (1476) veba, aynı gün öldürecek kadar etkiliydi.⁴³

³⁷ İbn İyas, *Bedaiü’z-zuhur fi vekaii’ d-duhur*, 2/19.

³⁸ İbn İyas, *Bedaiü’z-zuhur fi vekaii’ d-duhur*, 2/24.

³⁹ İbn İyas, *Bedaiü’z-zuhur fi vekaii’ d-duhur*, 2/26-27.

⁴⁰ İbn İyas, *Bedaiü’z-zuhur fi vekaii’ d-duhur*, 2/43.

⁴¹ İbn İyas, *Bedaiü’z-zuhur fi vekaii’ d-duhur*, 2/272.

⁴² Hammude, *Celaleddin es-Suyuti: asruhu ve hayatuhu ve asaruhu*, 24.

⁴³ Hammude, *Celaleddin es-Suyuti: asruhu ve hayatuhu ve asaruhu*, 46.

1.2. Süyûtî'nin Hayatı ve Eserleri

1.2.1. Soyu ve Ailesi

Celâleddin Ebü'l-Fazl Abdurrahman b. Kemâleddin Ebû Bekir b. Muhammed b. Sâbikuddin b. Osman b. Muhammed b. Hızır b. Eyyüb b. Muhammed b. eş-Şeyh Hümâmüddin el-Hudayrî es-Süyûtî 1 Recep 849 (3 Ekim 1445) pazar gecesi güneş battıktan sonra Memlûkler döneminin Kahire'sinde doğdu⁴⁴

Süyûtî'nin babası Kemâleddin, eşi hamile iken kitap araması için onu kütüphaneye gönderir. Süyûtî'nin doğumu da o sırada kütüphanede gerçekleştiği söylenir. Bu olaydan dolayı Süyûtî'ye "İbnü'l-kutub" (Kitapların Oğlu) lakabı verilmiştir.⁴⁵ Süyûtî doğduğunda babası Kemaleddin tarafından kendisine Abdurrahman ismi konulmuştur. Bu isim onun hayatında ve eserlerinde önemli bir yere sahiptir. Süyûtî, bu ismin önemini ve Sahâbîlerden isim değişikliği uygulamasını incelediği bir eser kaleme almıştır. Bu eserinde, Resulullah (s.a.s.) tarafından ismi Abdurrahman olarak değiştirilen Sahâbîlerin eski ve yeni isimlerini karşılaştırmış ve bu isimle ilgili hadisleri derlemiştir.⁴⁶

Süyûtî soyunu incelemiş ve her biri hakkında detaylı bilgilere ulaşmaya çalışmıştır. Ailesinin soy şeceresini babasının amcaoğlunun sandığında bulmuştur. Bu soyda, en büyük dedelerinden biri olan Şeyh Hümameddin'dir. Süyûtî'nin dedesi Şeyh Hümameddin'in hem Sufi hem de şehrin önde gelen kişilerinden biridir. Ayrıca, dedesinin Asyut'ta bulunan kabri insanlar tarafından ziyaretgah yapılmıştır.⁴⁷

Süyûtî'nin ailesi Yukarı Mısır'ın Asyut bölgesindendir. Bundan dolayı ailenin isim künyesi el-Asyuti veya es-Süyûtî'dir. Ancak babası es-Süyûtî ismini kullandığı için kendisi de bu ismi kullanmıştır.⁴⁸ Süyûtî, "*Kitâbü't-tehaddüs bi-ni'metillah*" kitabında genişçe betimlediği Asyut şehrini genel bir betimlemeyle ele almaktadır. Bunun yanında bu şehirden çıkan önemli kişileri araştırarak bu kişilerin isimlerini ve eserlerini kendi biyografisinde zikretmiştir. Bu çerçevede hadis âlimlerinden, dilcilere, kelimcılara, tarihçilere vb. birçok alanda önde gelen kişileri incelemiştir. Kendisi bu

⁴⁴ Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah* (Cambridge: Cambridge University, 1975), 33.

⁴⁵ Elisabeth Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, çev. Hasan Nureddin (İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2002), 14.

⁴⁶ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 33.

⁴⁷ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 5.

⁴⁸ Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 5.

şehre ayrı bir ciltlik kitap yazdığını ve bu yazmasını hadisçilerin kendi şehirlerine has kitap yazmalarını örnek aldığını söylemektedir. Kendisinin Mısır'da doğduğunu ve Asyut'a hiç uğramadığını söylemiştir. Bu şehre verdiği önemin sebebi ise babasının ve atalarının şehri olmasından başka bir şey olmadığını söylemektedir.⁴⁹ Süyûtî, ataları arasında Asyut'ta yöneticilik yapmış olanların yanı sıra ticaretle meşgul olanların da bulunduğunu belirtmektedir. Ancak ilme hizmet noktasında yalnızca babasının bu yolda olduğunu söylemektedir.⁵⁰

Asyut, Kahire ile Asvan arasında Nil Nehri'nin kıyısında bulunmaktadır. Eski Mısır'da Siyut olan bu şehrin ismi başına hemze getirilerek Araplaştırılarak Asyut'a dönüştürmüşlerdir. Asyut, bulunduğu konum itibarıyla verimli bir deltadır. Bundan dolayı tarih boyunca önemli gıdaların üretim merkezi olmuştur. Bu şehre uğrayan Kâtib Çelebi ayrıntılı tasvirlerde bulunmuştur.⁵¹

Süyûtî nesebi içerisinde bulunan Hudayrî'nin nereden geldiğini araştırmasına rağmen gönül rahatlığıyla şöyledir diyememiştir. Bu durumu da şöyle ifade etmiştir: “Âlimlerin insanların nesebini ayrıntılı bilmesine rağmen kendi nesepleri hakkında bilgi sahibi olamamaları Allah'ın onları bu bilgiden aciz kılmasındandır. Bu yüzden ciltler dolusu nesep hakkında kitabı olan âlimlerden bazıları kendi neseplerini bilmekten acizdirler.”⁵² Süyûtî, kendisine güven duyduğu bir kişi tarafından, babasının kendilerinin Acem veya doğulu olduklarını ifade ettiği bilgisini aktarmıştır.⁵³ Süyûtî, Şehir ve Nesep kitaplarından ulaştığı bilgilere göre Hudayrî isminin Bağdat'da bir mahalle ismi olduğu bilgisine ulaşır.⁵⁴ Süyûtî, bu bilgiyi yaşadıkları mahallenin kültürel ve tarihi bağlamıyla ilişkilendirerek Hudayrî Mahallesi'nin Acem olan soyu ile ilişkilendirmiştir.

Süyûtî, eserlerinde ailesinden özellikle de bayanlar hakkında bilgi vermemektedir. Bu sebeple annesi, eşi ve çocukları hakkındaki bilgileri ikincil kaynaklardan öğrenilmektedir. Süyûtî'nin eşi ve çocukları hakkında, annesi gibi sınırlı bilgilere ulaşılmaktadır. Eşinin adının Gusun olduğu, çocuklarıyla kardeşlerinin

⁴⁹ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 15.

⁵⁰ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 7; Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fi tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/336.

⁵¹ Mustafa L. Bilge, “Asyût”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 3/543-544.

⁵² Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 5.

⁵³ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 6.

⁵⁴ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 5.

çoğunun veba, zatülcenb hastalıkları ve doğum komplikasyonları nedeniyle vefat etmiştir. Bu malumatlar dolaylı kaynaklardan edinilen bilgiler arasındadır.⁵⁵ Süyûtî, eşi için sahabeden eşinin künyesi ile uyumlu olan sahabîleri topladığı bir eser de telif etmiştir.⁵⁶

Sehâvî, Süyûtî'nin annesinin Türk asıllı cariyeye olduğunu söylemektedir.⁵⁷ Babası öldükten sonra kendisine hamilik yapmış ve Süyûtî vefat ettikten uzun bir süre sonra vefat etmiştir. Vefat edince oğlunun yanına defnedilmiştir. Böylelikle oğluna beşikden mezara eşlik etmiştir.⁵⁸ Ayrıca Süyûtî otobiyografik eserinde ve ulaşılan kaynaklarda annesinden hiç bahsetmez. Evlilik hayatından da hiç bahis açmamıştır. Bu da aile fertleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmayı engellemiştir.

Süyûtî, babası Kemâleddin'in, âlim, fakih, dil alanında uzman ve eşsiz bir kişi olduğunu söylemektedir.⁵⁹ Babası tedrisat hayatına Asyut'da başlamış ve bu ailede ilimle uğraşan ilk kişidir.⁶⁰ Kendisi Asyut'ta doğmuş daha sonra Kahire'ye gitmiştir. Kahire'ye gitmeden önce Asyut'ta kadılık da yapmıştır. Kahire'ye gittikten sonra orda birçok âlimden ders almıştır. Hadis dersini, Hafız İbn Hacer'den almıştır. Kahire'deki Şeyhuniye Medresesi'nde fıkıh dersi vermiş, İbn Tolun Camii'nde de vaaz vermiştir.⁶¹ Telif yönü de güçlü olan babasının fıkıh, kıraat, nahiv, sarf ve başka birkaç alanda birçok eser telif etmiştir.⁶² Kendi eserlerinin yanında Muhammed b. İbrâhîm b. Anûş el-Hasîrî'nin Şafii ulema için değerli bir eser olan “*el-Hâvi's-sağiru fi'l-fürû*” adlı esere karşı yapılan eleştirilere reddiyeler yazmıştır.⁶³ Ayrıca babası kadı Ebû'l-Fazl Adudüddîn Abdurrahmân b. Ahmed b. Abdilgaffâr el-Îcî'nin “*el-Akaidü'l-adudiyye*” eserinin girişine de şerh yazmıştır.⁶⁴

Burcî Memlûk Sultnı el-Melikü'z-Zâhir Seyfeddin Çakmak (842-857/1438-1453) süyûtî'nin babasına Mekke ve başka birkaç vilayetin daha kadılığını teklif etmesine rağmen babası kabul etmemiştir. Ancak Sehâvî farklı bir söylem ortaya koyar

⁵⁵ Özkan, *Süyûtî; Siyerin Öncüleri*, 26.

⁵⁶ Katib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, 5/727.

⁵⁷ Ebû'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b Abdurrahmân b Muhammed es-Sehâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmi [li-ehli'l-karni't-tâsi']* (Beyrut: Daru'l Cil, 1992), 4/65.

⁵⁸ Sa'di Ebû Habib, *Hayatu Celâleddin es-Süyûtî maa'l-ilm mine'l-mehd ile'l-lahd* (Dımaşk: Dârü'l-Menahil, 1993), 19.

⁵⁹ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillâh*, 5.

⁶⁰ Habib, *Hayatu Celâleddin es-Süyûtî maa'l-ilm mine'l-mehd ile'l-lahd*, 18.

⁶¹ Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fi tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/446.

⁶² Habib, *Hayatu Celâleddin es-Süyûtî maa'l-ilm mine'l-mehd ile'l-lahd*, 19.

⁶³ Katib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, 2/525.

⁶⁴ Katib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, 3/914.

ve Abbâsî halifesinin babasını teklif etmesine rağmen sultanın uygun bulmadığını yazar.⁶⁵

Mısır Abbâsî Halifesi Müstekfî-Billâh'ı destekleyen babası, halifeye son derece saygı ve hürmet göstermiştir. Ayrıca babası, Abbâsî Halifesi el-Müstakfî Billah'ın imamıydı. Halifenin gözünde de değerli bir konumu vardı. Süyûtî'nin kendisi ve ailesi de bu halifenin hamiliğinde büyümüştür.⁶⁶ Vefat ettiğinde kadılıkudat Şerefeddin Münavi tarafından namazı kılınmıştır.⁶⁷ Babası akşam ezanı vakitlerinde, kendisi başucundayken vefat etmiştir.⁶⁸ Süyûtî, babasının vefat ettiğinde aile efradından duyduğu kadarıyla 84 yaşında olduğunu tahmin etmektedir.⁶⁹

1.2.2. Çocukluğu ve İlk Öğrenim Yılları

Süyûtî, babası vefat ettiği sırada 5 yaş 7 aylıkken Tahrîm sûresine kadar Kur'an'ı ezberlemiştir.⁷⁰ Bu bilgi Süyûtî'nin, hafızlığı konusunda erken yaşta gösterdiği olağanüstü yeteneğini ve azmini göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca Süyûtî'nin Tahrîm suresine kadar Kur'an'ın yaklaşık yüzde 96'sını ezberlediği anlamına gelmektedir.

Süyûtî, tahsil hayatına babasının yanında Kur'an'la başladı. Tahrîm suresine kadar olan eğitimi bilfiil babasının himayesinde gerçekleşmiştir. Daha sonra kendini himaye eden bir grup âlim gözetiminde ikinci tahsil dönemine başlıyor. Bu dönem, yani babasının ölümünden sonraki süreç Süyûtî'nin ilim hayatına somut adımlarla girdiği dönemdi. Yetim olarak büyüyen Süyûtî, sekiz yaşına girmeden Kur'an'ı ezberliyor. Kendisini himaye edenlerin, aynı zamanda hocaları da olması Süyûtî'nin ilim dünyasıyla hemhal olmasını kolaylaştırmıştır. Hocalarının gözetiminde başlayan bu süreçte hafızlıktan hemen sonra “*el-Umde*”, “*Minhacu'l-fikh ve'l-usul*” ve İbn Malik'in “*el-Elfiyye*”sini ezberleyerek 864 (1459) yılı başlarında ilim tahsiline bilfiil dahil olmuştur.⁷¹

⁶⁵ Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 13.

⁶⁶ Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, çev. Onur Özatağ (İstanbul: Ötüken, 2014), 516.

⁶⁷ Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/446.

⁶⁸ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillâh*, 10.

⁶⁹ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillâh*, 7.

⁷⁰ Abdülkadir Şazeli, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî* (Dımaşk: Matbuatu Mecmai'l-Lugati'l-Arabiyye, 1998), 64.

⁷¹ Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/336.

Babası, vefat etmeden önce kendisini bir grup arkadaşına emanet ediyor. Bu arkadaşlar arasında yaşça en büyükleri olan İbnü'l-Hümâm da vardı. Yaşça büyük olmasından dolayı Süyûtî'yi, İbnü'l-Hümâm'a teslim ediyorlar.⁷² Asıl hamisi de İbnü'l-Hümâm'dır.⁷³ İbnü'l-Hümâm haricinde kendisini himaye edenlerden biri de hocası olan Celâleddin el-Mahallî'dir. Celâleddin el-Mahallî, yazdığı tefsirini bitirmeye ömrü yetmeyince talebesi Süyûtî tarafından tamamlanmıştır. Bugün tefsir dünyasında meşhur olan adıyla ve iki müellifin de ismini taşıyan “*Celaleyn*” adlı tefsirini tamamlamıştır.⁷⁴

1.2.3. Hocaları

Süyûtî, ilim hayatına girdikten sonra birçok âlimden ders almıştır. Talebelik yaptığı hocaların sayıları farklılık arz etse dahi kendi biyografisinde bahsettiği özellikle ilmi açıdan yetişmesinde etkili olan bazı hocalarına değinmekle yetinilecektir. Hocalarının sayısı ise Süyûtî'nin, “*Hüsnu'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*” adlı Mısır tarihi eserinde yüz elli hocadan, “*Kitâbü't-tehaddüs bi-ni'metillah*” eserinde ise altı yüz hocadan, “*el-Muncem fî'l-mu'cem*” adlı eserinde ise yüz doksan beş olarak kaydedilmiştir.⁷⁵ Genel olarak ise farklı alanlarda yaklaşık olarak yüz elli hocadan ders almış. Fakat toplam icazet aldığı kişi sayısı altı yüz hocadır.⁷⁶

1.2.3.1. İbn Hacer el-Askalânî (ö.852/1449)

İbn Hacer el-Askalânî (ö.852/1449), İslam tarihinde hadis ilminin en önemli şahsiyetlerinden biri olarak kabul edilir. Mısır'da doğan İbn Hacer, küçük yaşta ebeveynini kaybettikten sonra, babasının ölmeden önce kendisini ve kız kardeşini emanet ettiği iki arkadaşının himayesinde büyümüştür. Babasının ve annesinin bıraktığı miras sayesinde refah içinde bir hayat sürmüş ve genç yaşta ilim meclislerine katılmaya başlamıştır. İbn Hacer, hafızlık unvanını kazandığı dokuz yaşında Kur'an'ı ezberlemiş, ardından hadis, fıkıh, usûl-i fıkıh, Arap dili ve hesap gibi çeşitli ilim dallarında eğitim almıştır. Özellikle hadis ilmi üzerine yoğunlaşan İbn Hacer, bu

⁷² Şazeli, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 64.

⁷³ Ebû Abdülkadir b Şeyh b Abdullah Ayderusi, *Tarihü'n-nuri's-safir an ahbari'l-karni'l-aşir*. (Beyrut: Dârü'l-Küttübi'l-İlmiyye, 1985), 91.

⁷⁴ Özkan, *Süyûtî; Siyerin Öncüleri*, 25.

⁷⁵ Recep Aslan, *Süyûtî'nin Hadis İlmindeki Yeri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2007), 26.

⁷⁶ Habib, *Hayatu Celâleddin es-Süyûtî maa'l-ilm mine'l-mehd ile'l-lahd*, 25.

alandan derin bir bilgi birikimine sahip olmuş ve birçok eser kaleme almıştır. Onun en meşhur eseri, “*Sahihu’l-Buharî’nin*” şerhi olan “*Fethu’l-bârî*”dir. İbn Hacer’in çalışmaları, hadis ilminin anlaşılması ve yorumlanmasında standart bir referans olarak kabul edilir ve günümüzde de İslam âlimleri tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır.⁷⁷

Süyûtî’nin babası Kemâleddin, İbn Hacer el-Askalânî’nin meclisinde çokça bulunurdu. İbn Hacer el-Askalânî de kendi meclisinde bulunan kişilere icazet verdiği bilinirdi. Kendisi de küçük yaşlarda babasıyla beraber bu mecliste bulunduğu için İbn Hacer el-Askalânî’yi kendi hocalarından saymaktadır. Tabi kendisi yaşça çok küçük olduğu için İbn Hacer el-Askalânî’nin meclisinde bulunmuş olduğunu güvendiği bir kişiden öğrenmektedir.⁷⁸

1.2.3.2. Alemüddîn el-Bulkînî (ö.868/1464)

Süyûtî, hocası Bulkînî’nin biyografisini verirken kendisinin hicri sekizinci asrın müçtehidini olduğunu söylemektedir. İbn Tolun Camii’nde tefsir dersi müderrisliği, Haşebiye ve başka birkaç yerde de müderrislik görevi yürütmüştür.⁷⁹ Fıkıh alanında hocasının vefatına kadar kendisine talebelik yapmıştır.⁸⁰

Süyûtî, Hac görevini ifa ettiği zaman, bazı dilekleri için Zemzem suyu içip dileklerde bulunmuştur. Dileklerinden biri, fıkıhta Şeyh Alemüddîn el-Bulkînî’nin seviyesine, hadiste ise Hafız İbn Hacer’in seviyesine ulaşmak olduğunu nihai gaye olarak istemektedir.⁸¹ Süyûtî, burada iki hocasını ilimde kendisine rol model yapıp bu gayesi için yoğun çabalar sarf etmiştir. Hocası Bulkînî öldükten sonra fıkıhta ikinci hocası, Şeyhülislam Şerefeddin el-Munâvî’ye bağlanıyor.⁸²

1.2.3.3. Kâfiyecî (ö. 879/1474)

Hocası Kâfiyecî, Gökçeköy’de dünyaya geldi. Daha sonra Osmanlı, Şam, Kudüs ve Memlûk topraklarında ilim tahsil etmiştir. Mısır’da istikrara kavuşan Kâfiyecî, Arap dili ve edebiyatı, tefsir, fıkıh, kelâm, hadis, tasavvuf, tarih, cedel, felsefe, mantık, astronomi gibi alanlarda uzmanlaşmış bir âlimdir. Memlûk

⁷⁷ M. Yaşar Kandemir, “İbn Hacer el-Askalânî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 19/514-531.

⁷⁸ Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 45.

⁷⁹ Süyûtî, *Hüsnü’l-muhadara fî tarihi Mısır ve’l-Kahire*, 1/329.

⁸⁰ Süyûtî, *Hüsnü’l-muhadara fî tarihi Mısır ve’l-Kahire*, 1/337.

⁸¹ Süyûtî, *Hüsnü’l-muhadara fî tarihi Mısır ve’l-Kahire*, 1/338.

⁸² Habib, *Hayatu Celâleddin es-Süyûtî maa’l-ilm mine’l-mehd ile’l-lahd*, 26.

sultanlarının iltifat ve hediyelerinin yanı sıra Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmet de ona hediyeler gönderip takdir etmiştir.⁸³

Süyûtî, kendisine on dört yıl talebelik yapmıştır. Ondan tefsir usûlü, Arapça, meani ve başka birçok dersi almıştır.⁸⁴ Süyûtî'nin babasıyla Şeyhuniye'de beraber görev ifa etmişlerdir. Süyûtî'yi himaye ettiğinden dolayı, kendisine ikinci babam demiştir.⁸⁵ Ayrıca Kâfiyeci, “*el-Muhtasar fî İlmi't-Tarih*” adındaki tarih usulü ile alakalı eseriyle hem Sehâvî'yi hem de Süyûtî'yi derinden etkilemiştir.⁸⁶

1.2.3.4. Diğer Hocaları

882(1478) yılında hocası Şeyhülislam Şerefeddin el-Munâvî'ye bağlanıyor. Beyzâvî tefsirini, Nevevî'nin Minhâcı'nı da ondan okuyor. Süyûtî, Feraiz ilmini, zamanının önde gelen âlimlerinden Şeyh Şehabeddin eş-Şarmesâhî'den alıyor. Hocasının 100 yaşını geçtiğini ifade etmektedir.⁸⁷ Hadis ve Arapça derslerinde Takiyüddin Şiblî'ye dört yıl boyunca talebe olmuştur. Bu hocası Süyûtî'nin Elfiye şerhine ve Cem' u'l-cevâmi' adlı eserlerine takriz yazmıştır.⁸⁸

Arapça konusunda Merzübânî, ilk hocasıdır. Ondan Arapça eğitimini almıştır.⁸⁹ Seyfeddin Hanefî, Mâlikî fukahâsından olup Süyûtî'nin en son ölen hocasıdır. Kendisinden birçok ders aldığını ifade etmektedir.⁹⁰ Hocası Şümunnî ise Süyûtî'nin Mâlikî fukahâsından olan hocalarından biridir.⁹¹

1.2.4. Seyahatleri

Süyûtî, ilmi anlamda hocalarından aldığı derslerle artık ders verebilecek seviyeye gelince birkaç seyahatte bulunuyor. Yaptığı seyahatleri Hicaz ve Mısır coğrafyasıyla sınırlıdır. Süyûtî, Mısır tarihini anlattığı eserinde: “Allah'a hamdolsun, Şam, Hicaz, Yemen, Hindistan, Mağrip ve Tekrur diyarlarına seyahat ettim.”⁹² Şeklinde okunabilecek bir cümle, bazı yazarlarca yanlış anlaşıldığı söylenmiştir.

⁸³ Hasan Gökbulut, “Kâfiyeci”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/154-155.

⁸⁴ Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/338.

⁸⁵ Habib, *Hayatu Celâleddin es-Süyûtî maa'l-ilm mine'l-mehd ile'l-lahd*, 27.

⁸⁶ Şulul, “Tarih Usûlü Meselelerine Dair Bir Risâle: Celâleddin Es- Suyûtî'nin (849-911/1445-1505), Eş-Şemârîh Fî İlmi't-Tarih'i”, 126.

⁸⁷ Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/336.

⁸⁸ Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/337.

⁸⁹ Habib, *Hayatu Celâleddin es-Süyûtî maa'l-ilm mine'l-mehd ile'l-lahd*, 26.

⁹⁰ Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/478.

⁹¹ Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/474.

⁹² Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/338.

Bu konuda Sartain, bu yanlış anlamının çağdaş araştırmalar arasında gerçekleştiğini, bu olayın aslı, dil bilgisel bir hatadan kaynaklandığını söylemektedir. Metinde kendisinin değil de kitaplarının gezdiği anlaşılması lazım. Burada “sâferet” yerine “safertu” diye okunursa yanlış anlaşılma kaçınılmaz olur demektedir.⁹³

Hicaz Seyahati: Süyûtî hicri 869 Rebiülevvel (1464 Kasım) senesinde hac görevini yapmak için Hicaz’a doğru yola çıkıp Cemaziyelahir’in ortalarında Mekke’ye varıyor. 870 (1465) senesinde ise tekrar Mısır’a dönüyor. Bu seyahatinin muhtevasını, içinde barındırdığı yolculuğu, yolculuk sürecinde telif ettiği eserleri, âlimlerle görüşmeleri vs. gibi konuların yer aldığı “*en-Nahletü’z-zekiyye fi’r-rihleti’l-mekkiyye*” adlı eserini telif ediyor.⁹⁴

İskenderiye ve Dimyat Seyahati: 870 (1465) senesinde yani Hicaz’dan döndüğü senenin Recep ayında İskenderiye ve Dimyat seyahatine çıkıyor. Bu seyahatinin faydalarını “*el-İğtibat fi’r-rihleti ile’l İskenderiyyeti ve Dimyat*” diye adlandırdığı eserinde ele alıyor.⁹⁵ 870 (1465) senesinin başlarında İskenderiye ve Dimyat seferinden döndükten sonra kendini tekrar ilme veriyor.⁹⁶

1.2.5. Hocalığı

Süyûtî, İskenderiye’ye dönüşünden sonra ders halkalarına yoğunluk vererek yoğun bir ders döngüsü oluşturdu. Bu ders halkaları sabah namazından başlayıp yatsı namazına kadar ara ara oturumlarla gerçekleşiyordu. Fakat 873 (1468) senesinde gerçekleşen veba salgını dolayısıyla derslere ara verip herkes bireysel çalışmaya başlamıştır.⁹⁷

Süyûtî’nin yoğun ders halkası haftanın tüm günlerini kapsıyordu. Süyûtî’nin talebesi Şâzelî, hocası Süyûtî’nin üç gün sabah namazından öğlene kadar Bulkînî’nin derslerine, öğleden ikindiye kadar da Şümunnî’nin dersine katıldığını; pazar ve salı günleri öğleden önce Seyfettin b. Kutluboğa’nın derslerine, bu iki günün öğleden sonrasında ve çarşamba günleri de Kâfiyecî’nin derslerine katıldığını ifade etmiştir.⁹⁸

⁹³ Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 29.

⁹⁴ Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 79.

⁹⁵ Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 83.

⁹⁶ Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 88.

⁹⁷ Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 89.

⁹⁸ Şâzelî, *Behcetü’l-abidin bi-tercemeti hafizi’l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 71.

Süyûtî, Hicaz ve İskenderiye seyahatlerinden önce ders vermemiştir.⁹⁹ 866 (1461) yılında hocası Şarmesâhî tarafında ilk olarak Arapça ders verme icazetini almıştır. Bu yılda aynı zamanda telif hayatına da başlamaktadır. İlk olarak besmele ve istiâze üzerine bir eser kaleme alıyor. Eserini hocası ve hamisi Şeyhülislam İzzeddin el-Bulkînî'ye sunuyor ve hocası da eserine bir takriz yazıyor.¹⁰⁰ Süyûtî, Şeyhu Camii'nde ilk ders verme olayını şöyle anlatmaktadır:

Şeyhimiz, şeyhülislâm (Alemuddin Bulkînî), bana icazet verdiğinde, kendisinden dersi bizzat vermek üzere izin istedim. İlk derse adet olduğu üzere kendisinin de teşrif etmesini rica ettim. Beni kırmadı ve gelebileceği günün tarihini verdi. Fetih suresinin ilk ayetleriyle ilgili meselelere dair o dönemdeki ilmi yeterliliğim nispetinde bir metin telif ettim. İmam Şafî'nin (r.a.) risalesinin mukaddimesini, şeyhimizin babasının, ağabeyinin ve kendisinin de Amr b. As Camii'ndeki Haşabiyye derslerinde yapageldiği üzere teberrağın okumak üzere metne dahil ettim. Yakınlarıma dersime şeyhülislamın teşrif edeceğini bildirdim ancak beni kıskananlar buna inanmadı. İmam Şafî'nin (r.a.) türbesini ziyaret ettim ve onun muvaffakiyetime tevessül etmesi için dua ettim. 867 senesinin Zilkâde ayının dokuzuncu gününde 867 (26 Temmuz 1463), Şeyhülislâm Alemuddin Bulkînî, oğlu, üvey oğlu, kadı vekilleri ile birlikte pek çok âlim ve talebe ve hatta hasetçilerim, düşmanlarım camiye doldurdu. Şeyhülislam tahiyetü'l mescid namazını kıldırırken, onun hemen arkasındaki safta bulundum. Şeyhülislâm'ın önüne oturdum, sarıği gözlerinin önüne geliyordu. Hoca nerede diye sordu. Biri burada dedi. Yanına çağırıp beni sağına oturttu. Üveyoğlu Kadı Selahaddin ise solunda oturuyordu. Burada Kur'ân var mı diye sordu, başka biri hayır dedi ve Tebareke, İhlas, Muavazeteyn ve Fatiha surelerini okuduktan sonra dua etti. Ondan sonra izninizle dedim ve başlayın dedi. İmam Şafî'nin (r.a.) risalesinin mukaddimesiyle başladım. Memnun oldu ve beğendi. Sonra Fetih suresinin ilk ayetlerini okudum, onu da beğendi. Daha sonra derse başladım.¹⁰¹

Süyûtî, 871 (1466) senesinde fetva vermeye başlamış,¹⁰² 872 (1467) senesinde ise İbn Hacer'in ölümünden bu yana 20 yıla yakın zamandır kesilen hadis imla derslerini tekrar başlatmıştır. Dersleri, cuma günleri Toluniye Camii'nde eda ediyordu.¹⁰³ Ancak Sehâvî, Süyûtî'nin bu iddiasını yalanlayarak kendisinin hadis imla derslerine daha önceden başladığını söylemektedir. Süyûtî'den iki yıl önce elli dokuz haftalık hadis imlası dersleri yaptığını söylemektedir. Süyûtî bu dersleri neden yok saydığı bilinmemektedir, yetersiz de görmüş olabilir.¹⁰⁴

1.2.6. Zekâsı

Süyûtî, zekasıyla o dönemdeki âlimleri hayran bırakmış bir bilgidir. Talebesi Şâzelî, Süyûtî ile ilgili bir anısını şöyle anlatıyor:

Süyûtî ile Ravza'da kayıktayken yanımda el-Medarik adlı Tefsiru Neseî adlı bir tefsir kitabı vardı. Şeyh Celâleddin bana bu kitabın ne olduğunu sordu. Ben de ona kitabı anlattım.

⁹⁹ Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 28.

¹⁰⁰ Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/337.

¹⁰¹ Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 27.

¹⁰² Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/338.

¹⁰³ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillâh*, 89.

¹⁰⁴ Özkan, *Süyûtî; Siyerin Öncüleri*, 37.

*O zaman Şeyh Celâleddin bana dedi ki: Bu kitabı bana iki günlüğüne ver. Bir yıl da sende kalsın. Sonra gel ve bana istediğin konuyu sor. Ben sana o konunun nerede olduğunu, hangi kitapta, hangi sayfada, hangi satırda olduğunu bildiririm.*¹⁰⁵

Yine Şazelî kendisinden bahsetmektedir: Allah kendisine rahmet etsin. Ne zaman ki biri soru sorsa hemen sezgisel bir şekilde cevap verirdi. Sonra soruyu soran kişiye şöyle der: “Aklım zayıf, akla güven olmaz. Şu kitabı bana ver, o da onu alıp ilk defa açıyordu. Sanki cevabın olduğu yer bir işaretle işaretlenmiş gibi, soruyu soran kişiye şöyle diyordu: Okuyun ve belirtildiği gibi cevabı bulacaksınız.”¹⁰⁶ Süyûtî’nin kitaplara bu kadar aşina olması muasırları tarafından hedef alınmıştır. Örneğin Sehâvî ve İbnü’l-Kerekî, Süyûtî’yi, ilmi hocalardan değil de kitaplardan alıyor diye eleştirmişlerdir.¹⁰⁷ Süyûtî, kendisinin Arapça eserlere olan vukufiyetin ne kendi asrında ne de daha önceki asırlarda kimsenin ulaşamayacağı bir vukufiyette olduğunu biyografisinde de açıklamaktadır.¹⁰⁸

İbnü’l-Kerekî, bir gün Süyûtî’yle beraber cuma günü Kayıtbay Camii’ndeydiler. Süyûtî bir konu hakkında konuşurken İbnü’l-Kerekî’nin yüzü kızarıp Süyûtî’nin boynundan tutup sarsarak kendisine: “Bizler ilmi, hocalardan alırız ve bu konuda seni geçmişiz, sen ise ilmi zekanın kuvvetiyle kitaplardan alırsın.” dedikten hemen sonra Süyûtî kendisine, “İlim nurdur. Allah ilmi dilediği kuluna verir.” diye sakince cevap verir. İbnü’l-Kerekî gittikten sonra cemaat Süyûtî’nin elini öperek ondan dua ister.¹⁰⁹ Ayrıca Süyûtî, Kur’an’a çok önem verir ve her cuma bir hatim indirirdi.¹¹⁰

Geoffroy, Süyûtî hakkında şöyle demektedir: Süyûtî’nin olağanüstü bir hafızası vardı. Ulaşabildiği bütün hadisleri (tahmini 200.000) ezberlemiştir. Aynı anda birkaç eser telif edebiliyordu. Hiçbir alanda eksik kalmak istemiyordu.¹¹¹ Telif konusunda Süyûtî’nin hızı şu şekildedir: Bir gecede “*el-Fihatu’l-miskiyye*” adı eseri telif etmiştir.¹¹² Bunun yanında “*en-Nefhatü’l-miskiyyetü ve’t-tuhfetü’l-Mekkiyye*” adlı eserini Mekke’de bir gecede yazmıştır.¹¹³

¹⁰⁵ Şazelî, *Behcetü’l-abidin bi-tercemeti hafizi’l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 144.

¹⁰⁶ Şazelî, *Behcetü’l-abidin bi-tercemeti hafizi’l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 144.

¹⁰⁷ Sartain, *Celâleddin Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 19.

¹⁰⁸ Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 138.

¹⁰⁹ Şazelî, *Behcetü’l-abidin bi-tercemeti hafizi’l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 164.

¹¹⁰ Şazelî, *Behcetü’l-abidin bi-tercemeti hafizi’l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 58.

¹¹¹ E. Geoffroy, “es-Süyûtî”, *İslam Ansiklopedisi Yeni Baskı* (Erişim 22 Eylül 2024).

¹¹² Katib Çelebi, *Keşfü’z-Zunûn*, 3/940.

¹¹³ Katib Çelebi, *Keşfü’z-Zunûn*, 4/1578.

1.2.7. Çağdaşları Olan Yönetici ve Âlimlerle İlişkileri

Süyûtî, siyasi hayatında âlim sorumluluğunu sürekli gözetmiş ve dönemindeki birçok siyasi ve sosyal meseleye müdahil olmuştur. O, sultan ve ulema arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiğine dair risaleler yazarak, sünnet-i seniyyeye göre bir âlimin ideal siyasi tavrını resmetmeye çalışmıştır.

Süyûtî'nin bu konuda "*Mâ revâhü'l-esâtîn fî ademi'l-mecî ile's-selâtîn*" adlı risalesini, yönetici ve âlim ilişkisini düzenleyen rivayetlerin derlenmesiyle oluşturulmuştur.¹¹⁴ Müellif daha sonra bu eserin özeti mahiyetindeki "*er-Risâletü's-sultâniyye*" adlı eseri hazırlayarak sultana sunmuştur. Eser sultanın huzurunda okunmuş ve sultan gerek rivayetlerden gerekse Süyûtî'nin bu tavrından dolayı üzülmüştür.¹¹⁵

Süyûtî kendi döneminde birçok kişiyle çatışma yaşamış ve çatışma yaşadığı kişilerle bire bir muhatap olmuştur. Ayrıca Süyûtî göze çarpan kişiliğinden dolayı kendisini muhatap almak isteyen çok kişi olmuştur. Bu çerçevede Süyûtî, muhataplarına karşı farklı üsluplarla yaklaşan bir mizaca sahiptir diyebiliriz. Örneğin kendisinin anlatımıyla insanların, cemaatle namaz kılmanın farz-ı kifaye mi? Yoksa farz-ı ayn mı? soruları hakkında kendisi ile muhatapı farklı görüşleri savunduklarında muhatap âlimlerden biri, bir hadisi delil göstererek farz-ı ayn olduğunu söyleyince, bu verilen hüküm Süyûtî'ye aktarılır. Süyûtî bu söylemin sahibi olan cahil muhatap alınmaz ve kendisine cevap vermenin bile abes olacağını söylemiştir.¹¹⁶ Bu ve benzeri birçok olay yaşanmıştır. Kendileriyle muhatap olduğu ve belli bir ilişki halinde olduğu sultan ve önde gelen âlimleri örnek verecek olursak:

1.2.7.1. Kansu Gavri

Kansu Gavri, asıl ismi Cündeb olan, Seyfeddin ve Kansu lakaplarıyla tanınan bir şahsiyettir. Mısır'daki Gavr askerî ocağına atıfla Gavri lakabıyla bilinir. Kansu adı ise Türkçe "kanısav" kelimesinden bozmadır ve "kanı saf" anlamına gelir. Kansu Gavri Memlük Sultanlığı'nda önemli görevler üstlenmiş bir devlet adamıdır. Gavr askerî ocağında yetişmiş, çeşitli askerî ve idari mevkilere yükselmiştir. 906 (1501) yılında

¹¹⁴ Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *Ma revahü'l-esatin fî ademi'l-mecii ile's-selatin* (Mısır: Dâru sahabe lituras, 1991), 75.

¹¹⁵ Abdullah Taha İmamoglu, "Gevenden Ancak Diken Çıkar: Süyûtî'nin Gözüyle Ulema ve Siyaset", *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 18/35 (01 Aralık 2013), 200.

¹¹⁶ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillâh*, 188.

Memlûk tahtına çıkmış ve saltanatı boyunca devlet işlerini düzenlemeye, asayişî sağlamaya çalışmıştır. Ayrıca kültürel faaliyetlere de önem vermiş, Şâhnâme'nin Türkçe çevirisini yaptırmış ve kendi şiirlerini bir eserde toplamıştır. Kansu Gavri'nin dönemi, Memlûk Devleti'nin son dönemlerine denk gelmektedir.¹¹⁷

Kansu Gavri, birçok grup aracılığıyla Süyûtî'den üç talepte bulunur. Bunlardan ilki, Kahire'de inşa ettiği medreseye hoca olması için onu ısrarla davet etmesidir. Süyûtî, bu teklifi reddeder. İkinci talep, Ehl-i Zimme ile alakalı bir konuda fetva istemesidir. Süyûtî, bu talebi de kabul etmez. Üçüncü talep ise, Baybarsiye'de hocalık görevini tekrar üstlenmesidir. Süyûtî, bu talebi de reddeder. Sultan, Süyûtî'nin bu talepleri reddetmesine çok üzülür ve Allah'tan afiyet diler.¹¹⁸

1.2.7.2. Tomanbay

Aslen Çerkez asıllı olan Tomanbay, amcası Kansu Gavri tarafından satın alınıp, kendi Memlûkler'i arasına alınmıştır. Osmanlı-Memlûklü arasında gerçekleşecek Ridâniye Savaşı için Kansu Gavri tarafından sultan naibi olarak Kahire'de kalmıştır. Kansu Gavri Ridâniye'de öldürülünce, son Memlûklü sultanı oluyor. Yavuz Sultan Selim'in Kahire'ye hareket edip birkaç çarpışmadan sonra Tomanbay idam edilerek öldürülüyor. Azimli, zahit ve dindar bir kişiliğe sahiptir.¹¹⁹

Baybarsiye sufilerinin çıkardığı bir fitne yüzünden sultan, Süyûtî'ye aşırı derecede kızıp onu hapsedmek istedi. Süyûtî kendisini almaya gelen kişiyi oyalayıp kapısını kilitledikten sonra pencereden kaçmıştır. Kaçmasını da Şuarâ süresindeki, “*Sizden korkunca da hemen aranızdan kaçtım. Sonra rabbim bana doğru karar vermeyi öğretti ve beni peygamberlerden biri yaptı.*”¹²⁰ Ayetini delil göstererek kaçmanın peygamber sünneti olduğunu söylemiştir. Süyûtî'nin itibarı dolayısıyla insanlar onu ele vermemiştir. Üç aylık bir saklanma sonrasında Tomanbay'ın devrilmesi ile ortaya çıkmıştır.¹²¹

¹¹⁷ Seyyid Muhammed es Seyyid, “Kansu Gavri”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/314-316.

¹¹⁸ Şazeli, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 165.

¹¹⁹ Cüneyt Kanat, “Tomanbay”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/236-237.

¹²⁰ Kur'ân-ı Kerîm'in Envârı'ndan, çev. Orhan Çeker (Ankara: Başak Matbaacılık, 2021) eş-Şuarâ 26/21.

¹²¹ Şazeli, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 169.

1.2.7.3.İbnü'l-Hümâm

İbnü'l-Hümâm, 866 (1388) yılında İskenderiye'de dünyaya gelen ve aslen Sivaslı bir aileden gelen önemli bir Hanefî âlimidir. Babasının vefatı üzerine anneannesiyle Kahire'ye giderek burada dini ilimler tahsiline başlamış ve daha sonra İskenderiye, Kudüs ve Halep gibi şehirlerde de dönemin önde gelen âlimlerinden dersler almıştır. Fıkıh, fıkıh usûlü, kelam, mantık, Arap dili ve edebiyatı, tefsir ve hadis gibi birçok alanda uzmanlaşan İbnü'l-Hümâm, özellikle fıkıh ve fıkıh usûlü alanındaki çalışmaları ile tanınmaktadır. Eğitimini tamamladıktan sonra Kahire'de çeşitli medreselerde müderrislik yapmış ve Şeyhûniyye Hankahı'nın şeyhliğini üstlenmiştir. Aynı zamanda tasavvufa ilgi duyan ve bu alanda da saygın bir yere sahip olan İbnü'l-Hümâm, 1457 yılında Kahire'de vefat etmiştir. Eserleri ve yetiştirdiği öğrencilerle İslam ilim dünyasına önemli katkılarda bulunan İbnü'l-Hümâm, Hanefî mezhebinin önde gelen âlimleri arasında yer almaktadır.¹²²

Süyûtî'nin babası, vefat etmeden önce kendisini bir grup arkadaşına emanet ediyor. Bunlar arasında yaşça en büyükleri olan İbnü'l-Hümâm'da vardı. Kendisini İbnü'l-Hümâm'a teslim ediyorlar.¹²³ Süyûtî'nin büyütülmesi için en yetkili kişidir. Kimse ondan izin almadan bir şeyler yapamazdı.

1.2.7.4.Sehâvî

Sehâvî, 15. yüzyılın önemli âlimlerinden biridir. Hadis, fıkıh, tefsir gibi birçok alanda çalışmaları olan Sehâvî'nin en büyük hocası İbn Hacer el-Askalânî'dir. Onun meclislerinde yetişmiş ve onun eserlerini inceleyerek ilim yolunda ilerlemiştir. Sehâvî, hayatı boyunca birçok defa hac yolculuğuna çıkmış ve bu seyahatlerde dönemin önemli âlimleriyle görüşmüştür.

Sehâvî'nin hayatında öne çıkan bir diğer nokta ise çağdaşı Süyûtî ile yaşadığı husumettir. Her iki âlim de dönemin önde gelen isimleri olmasına rağmen birbirleri hakkında ağır eleştirilerde bulunmuşlardır. Bu husumetin sebebi olarak Sehâvî'nin gururlu ve sert mizacı gösterilir. Kendisini sık sık diğer âlimlerle kıyaslayan ve onların hatalarını ortaya koyan Sehâvî, Süyûtî'yi de eserlerinde eleştirmiştir. Süyûtî ise Sehâvî'nin önemli eseri olan “*ed-Dev'ü'l-lâmi*” adlı çalışmasına “*el-Kâvî 'alâ târîhi's-*

¹²² Ferhat Koca, “İbnü'l-Hümâm”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/87-90.

¹²³ Şazeli, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 64.

sehâvî” isimli bir reddiye yazarak karşılık vermiştir. Sonuç olarak, Sehâvî hem ilmi çalışmaları hem de Süyûtî ile yaşadığı tartışmalarla 15. yüzyıl İslam dünyasının önemli simalarından biri olmuştur.¹²⁴

Sehâvî, “*ed-Dav’ü’l-lâmi*” adlı eserinde Süyûtî’nin yazdığı birçok eserin aslında hocalarına ait olduğunu ve Süyûtî’nin bunları özetleyerek oluşturduğunu belirtmektedir. Ayrıca Süyûtî’nin kendisinin 300’ü aşkın eseri olduğunu iddia ettiğini, ancak bu eserlerin bazılarının birkaç sayfadan ibaret olduğunu dile getirmektedir. Sehâvî, Süyûtî’nin bazı alanlarda ustalaşmasını ve eser telif etmesini hocalara başvurmadan kendi başına başarmasını da eleştirmektedir. Bunlara ek olarak, Süyûtî’nin hızlı yazan biri olduğunu ve kendisini tanıdığı andan itibaren sürekli fısıltıyla konuştuğunu, kendini üstün gördüğünü ifade etmektedir. Hatta annesine karşı bile kibirli davrandığını, annesinin ondan sürekli şikâyet ettiğini ve bu durumun giderek arttığını da aktarmaktadır.¹²⁵

1.2.7.5.İbnü’l-Kerekî

İbnü’l-Kerekî Ürdünlü Hanefî âlim ve fakihi idi. Kahire’de doğdu ve birçok âlimden ders aldı. Fıkıh, hadis, tefsir, kıraat, Arap dili ve edebiyatı gibi alanlarda uzmanlaştı. Türkçe bilmesi sayesinde Memlûk sultanlarına yakın olma imkânı buldu ve Kayıtbay’ın özel imamı oldu. Birçok medresede müderrislik, hitabet ve meşihatlık görevleri yanında İbn Tolun Camii’nde imamlık görevine getirildi. Süyûtî, İbnü’l-Kerekî ile birçok mevzuda tartışmış ve ona reddiye olarak “*el-Cevâbü’z-zekî an kumâmeti ibni’l-Kerekî*”, “*eş-Şârimü’l-hindekî fî unukı ibni’l-Kerekî*” ve “*Ṭarazü’l-amâme fî’t-tefrika beyne’l-makâme ve’l-kumâme*” adlı risâleleri kaleme almıştır. İbnü’l-Kerekî evinin bahçesindeki havuzda abdest alırken havuza düşerek boğulmuştur.¹²⁶

Süyûtî Mısır’da çekişme içinde olduğu birçok âlim vardı. Süyûtî’nin çekişme içine girdiği en nüfuzlu şahıs, Sultan Kayıtbay’ın gözdesi İbnü’l-Kerekî idi. Bu çekişme Süyûtî için ciddi sıkıntılara neden oldu.¹²⁷ Süyûtî İbnü’l-Kerekî’nin

¹²⁴ Cengiz Tomar, “Sehâvî, Şemseddin”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/313-316.

¹²⁵ Ebü’l-Hayr Şemsüddin Muhammed b Abdırrahmân b Muhammed es Sehâvî, *ed-Dav’ü’l-lâmi [li-ehli’l-karni’t-tâsi’]* (Beyrut: Daru’l Cil, 1992), 4/68-69.

¹²⁶ Kemal Yıldız, “İbnü’l-Kerekî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/111-112.

¹²⁷ Marlis J. Saleh, “Süyûtî ve Eserleri: Memlûk Döneminden Bugüne İslâmî İlimlerdeki Yeri”, çev. Ayşe Nur Yamanus, *Hadis ve Siyer Araştırmaları (Dergi)* IV/1 (2018), 70.

biyografisini ve kendisi ile olan ilişkisini *Makamat*'ında ele almaktadır. Süyûtî, İbnü'l-Kerekî'nin, kendisine 25 yıl boyunca musallat olduğunu söylemektedir. Ayrıca İbnü'l-Kerekî'nin tanınır şöhret sahibi olduğu günden bu yana kendisine eleştiri okları attığını, gözlerine toprak serpiştirdiğini ve kendi meclislerinde kendisinin sadece sıkıntı olarak anıldığını dile getirmektedir. Süyûtî, İbnü'l-Kerekî ile tartıştığı birçok konuyu *Makamat*'ında detaylandırmaktadır.¹²⁸

Bir örnek verecek olursak; İbnü'l-Kerekî, Süyûtî'nin babasının vefatından sonra Süyûtî'ye kendi evinde ve kendi parasıyla baktığını söyleyince Süyûtî de reddiye yazarak babasının kendisini yetiştirmesi için yeteri kadar para bıraktığını ve kendisine bakanların kendisinin ihtiyacını karşılaması için bu paradan kullanmalarını söylemiştir. Her ay annesinden bu parayı almışlardır. Süyûtî'yi himaye edenlerin en büyüğü ve ondan izinsiz bir şey yapılmayan kişi İbnü'l-Hümmam'dır.¹²⁹

1.2.7.6.Kastallânî

İbnü'l-Kastallânî olarak da bilinen, 27 Zilhicce 614 (27 Mart 1218) tarihinde Kahire'de doğmuş bir âlimdir. Aslen Cerîd bölgesinin Tûzer şehrinden olan ailesiyle beş yaşlarında Mekke'ye gitmiş ve burada babası başta olmak üzere çeşitli hocalardan dersler almıştır. Özellikle Kütüb-i Sitte'nin çoğunu babasından dinlemiş, Şehâbeddin es-Sühreverdî'den tasavvuf hırkası giymiş ve onun eserinden icazet almıştır. Uzun süre Mekke'de ikamet ettikten sonra 630 (1233) yılından itibaren Mescid-i Harâm civarındaki Dârüzübeyde Medresesi'nde ders vermeye ve Şâfiî mezhebine göre fetva vermeye başlamıştır. 649 (1251-52) yılında Bağdat, Kûfe, Şam, Halep, Harran, Kudüs ve Medine gibi çeşitli şehirleri ziyaret etmiş, ardından Yemen'e gitmiştir. Kardeşinin vefatı üzerine Kahire'deki Kâmilîyye Dârülhadisi'nin yöneticiliğini kabul ederek memleketine dönmüş ve hayatının sonuna kadar bu görevde kalmıştır. Abdülmü'min b. Halef ed-Dimyâtî, İbn Seyyidünnâs gibi önemli isimler onun talebeleri arasındadır. Kastallânî 28 Muharrem 686 (15 Mart 1287) tarihinde Kahire'de vefat etmiş ve Karâfetüssuğrâ Kabristanı'na defnedilmiştir. Ayrıca Ramazan, namaz, haşhaşın

¹²⁸ Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *Şerhu Makamat Celaleddin es-Süyûtî*, thk. Semir Muhammed Durubi (Müessesetu Risale, 1989), 371-372.

¹²⁹ Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 15.

haramlığı, tasavvuf, hadis ve akaid gibi çeşitli konularda yazdığı eserleri de bulunmaktadır.¹³⁰

İddialara göre Süyûtî, Kastallânî'yi küçümsemekte ve eserlerinden faydalanmasına rağmen bunu belirtmemesine öfkelenmekteydi. Şeyhülislam Zekeriyâ el-Ensârî'nin huzurunda bu durumu dile getirerek Kastallânî'yi itham etmiştir. Kastallânî'nin söz konusu ithamın açıklanmasını talep etmesi üzerine Süyûtî, Kastallânî'nin çok sayıda eserinin bulunduğunu, ancak rivayetlerde bulunurken kaynak gösterdiğini, örneğin Beyhakî'den naklettiğini ifade etmiştir. Süyûtî, Kastallânî'nin Beyhakî'den aldığı bu rivayeti kendi eserlerinden görerek Beyhakî'ye atfettiğini belirtmiştir. Süyûtî'ye göre Kastallânî'nin, "Süyûtî'den nakille Beyhakî'de şöyle bir rivayet geçmektedir" şeklinde bir ifade kullanması gerekirken, bunu yapmayarak kendi eserlerinden doğrudan alıntı yapmıştır. Bu durumun ardından Kastallânî'nin zihnindeki bu durumu gidermek istediği aktarılmaktadır.¹³¹ Süyûtî, Ravza'daki evindeyken Kastallânî intihal konusundaki eleştirileri dolayısıyla çıplak ayakla kendisine gidip özür dilemek istiyor. Kastallânî, Süyûtî'nin kapısını çalar. Süyûtî, "Kim geldi?" diye söyleyince "ben Kastallânî, gönlünü almak için geldim" der. Süyûtî de "ben mutmainim" der ve kapıyı açmaz.¹³²

1.2.8. Görevleri

Abbâsî Halifesi Mütevekkil-Alellah Ebü'l-İz Abdülazîz, Süyûtî'ye daha önce kimseye verilmemiş baş kadılık görevini veriyor. Süyûtî bu görevle istediği kişiyi atayabilir, istediğini de azledebilir. Böyle bir yetkiyi kendisine verildiğini duyan muarızları, karara itiraz edip halifenin bu atamayı iptal etmesini ve de halifeyi cahillikle yaftalayıp Süyûtî'den görevlendirme belgesini aldırmasını istediler. Halife de bu atama kararının Süyûtî'nin kendisini ikna etmesiyle gerçekleştirdiğini ifade ettikten sonra Süyûtî'ye verdiği görevi tekrar geri almıştır.¹³³ Süyûtî'nin en kısa görevlerinden olmuştur.

Süyûtî, Şeyhûniye Hankâh'ında hadis derslerini okutturmuştur. 877 (1472) yılında 28 yaşındayken bu göreve Kâfiyecî tarafından atanır. Verdiği ilk dersini de

¹³⁰ Abdülkadir Şenel, "Kastallânî", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV yayınları, 2001), 24/583-584.

¹³¹ Katib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, 4/1517.

¹³² Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 74.

¹³³ Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 64.

Şeyhuniye şeyhi Kâfiyecî ve diğer müderrislerin de bulunduğu bir topluluğa verir. Sehâvî bu atama işinde Süyûtî'den daha layık ve öncelikli kişiler olduğunu söyler. Süyûtî'yi bu makama getiren farklı kişiler olduğunu iddia etmiştir. Süyûtî, Şeyhu Camii'inde de görev yapmış ve burada fıkıh derslerini okutmuştur. Süyûtî, 872 (1467) yılında İbn Tolun Camii'nde öncelikle hadis nakletmeye başlar. Daha sonra Nevevî'nin "*Minhâcû't-tâlibîn*"ini okutur. Burada başka dersler de okutturmuştur. Ama resmi olarak tayin edildiğine dair bir bilgi yoktur.¹³⁴ Ayrıca Süyûtî'nin İbn Tolun Camii'nde kendine has bir odası vardı. Bütün kitapları da bu odadaydı. Suriye emiri Berkuk, vefat ettiğinde gömüleceği bir vakfiye inşa eder. Bu vakfiye Berkukiye külliyesidir. İnşa ettiği bu külliyenin yönetimini 875 (1470) yılının Rebiülâhir ayında Süyûtî'ye devreder. Süyûtî, 891 (1486) yılının Rebiülâhir ayında yöneticisinin vefatıyla boş kalan Baybarsiye Şeyhliğine atanır.¹³⁵

Süyûtî, Baybarsiye yöneticiliğini yaparken mali sebeplerden dolayı sufilerle arası bozulur. Yönetim biçimi ve ihtiyaçları dağıtım biçimine karşı gelen sufiler bir ara onu hankahın içinde bulunan çeşmenin içine atma cüreti bile göstermişlerdir. Bu durum Tomanbay'ın yönetime geçmesi ve sufilere taraf olmasına kadar sürdü. Sufilerin Tomanbay'ı kışkırtmasıyla Süyûtî'yi tutuklama kararı alınca, haber Süyûtî'ye ulaşır ulaşmaz kaçarak saklanır. Bu süreç Tomanbay devrilinceye kadar yaklaşık üç ay kadar sürer.¹³⁶

Sehâvî'ye göre Süyûtî'nin Baybarsiye şeyhliğine gelişi Halife Mütevekkil sayesinde olmuştur. Kendisi bu görevi sebep göstererek fetva ve ders vermeyi bıraktığını söylemektedir. Ancak Süyûtî bunları tamamen terk etmiyor, sadece kendisinin de ifade ettiği gibi âlimin itibarının kalmaması dolayısıyla bir üzüntüsünü de dile getiriyor. Hatta daha sonra kendisini inzivaya çekip sadece yazmakla uğraşması da Sehâvî'nin vefatından dört yıl sonra gerçekleşmiştir.¹³⁷

Süyûtî, tasavvufla uğraşmaya başlama sebebini de bir metafor üzerinden anlatmaktadır. Şöyle ki; insanın genlerinde bir şey varsa bunun elbet bir gün tekrar vuku bulanacağını söylemiştir. Bu konuda şu şiiri söyler: "Her nehrin içinde akan bir su vardır, bir gün o su ona tekrar döner." Bu şiirde eğer o su kurur da yatağı boş kalırsa

¹³⁴ Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 30.

¹³⁵ Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 32.

¹³⁶ Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 68.

¹³⁷ Özkan, *Süyûtî; Siyerin Öncüleri*, 38.

bir gün tekrar dolup akacağını söylemektedir. Bu konu hakkında bu şekilde düşünmesinin sebebi ise daha önceleri atalarından tasavvuf ile uğraşanların olduğu fakat araya uzun bir fasıla girmesine rağmen kimse kendi dönemine kadar bu alanla ilgilenmemiştir. Kendisi de bu fetretten sonra tekrar tasavvufla uğraşmasını atalarının tasavvuf ile ilgilenmesine bağlamaktadır.¹³⁸

1.2.9. Talebeleri

Süyûtî'nin talebeleri kırk ile elli arasında değişmektedir. Süyûtî'nin ömrünün sonlarına doğru inzivaya çekilmesinin sebeplerinden biri de yeterli öğrencinin olmamasından kaynaklanmıştır. Var olan öğrencilerin de kabiliyetsiz olması Süyûtî'nin yakındığı durumlardandır. Bu sebeple kendini telife adamasının sebeplerinden biri de öğrenci problemidir.¹³⁹ Süyûtî'nin yaşadığı dönemde, hocaların eserlerini talebeleri vasıtasıyla telif edilip aktarıldığı düşünülürse Süyûtî'nin bu konudaki serzenişi haksız da sayılmamaktadır. Burada Süyûtî'nin talebelerinden eser telif edip ilim dünyasında belli bir konuma sahip olan bazı talebelerine değinmekle iktifa edilecektir.

1.2.9.1. İbn İyâs

Süyûtî'nin tarih alanında öne çıkan talebesi İbn İyâs, 15. yüzyılın sonlarına doğru yaşamış Mısırlı tarihçi ve yazardır. Onun en önemli eseri “*Bedâ'i 'u'z-zühûr fî vekâ'i 'i'd-dühûr*”dür.¹⁴⁰ Bu çalışma, Mısır'ın İslâmî ve genel tarihini kapsamaktadır. Özellikle I. Selim'in Mısır'ı fethi ve Abbâsî Halifesi III. Mütevekkil-Alellah ile karşılaşmasından sonraki gelişmeleri içermektedir. İbn İyâs'ın yazdığı bu eser, Memlûk tarihinin son dönemiyle Mısır'ın Osmanlı hâkimiyetinin ilk dönemleri açısından büyük önem taşımaktadır.¹⁴¹

1.2.9.2. Dâvûdî

Dâvûdî, hayatı hakkında sınırlı bilgiye sahip olduğumuz bir ilim adamıdır. Kahire'de yetişmiş, Şafî mezhebine mensup bir fakih ve döneminin önde gelen muhaddislerindendir. En önemli özelliği ise Süyûtî'nin öğrencisi olmasıdır. Hocası

¹³⁸ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillâh*, 7.

¹³⁹ Özkan, *Süyûtî; Siyerin Öncüleri*, 40.

¹⁴⁰ Muhammed Rezuk, “İbn İyâs”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 20/97-98.

¹⁴¹ Cevat İzgi, “Bedâ'i 'u'z-Zühûr”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/294-295.

Süyûtî'nin, yarım kalan eserlerini tamamlamasıyla tanınmaktadır. Süyûtî, sahabeden başlayarak tüm müfessirlerin biyografilerini içeren bir eser yazmaya başlamış ancak tamamlamamıştır. Dâvûdî, hocasının bu yarım kalan çalışmasını (136 müfessir) önce düzenlemiş, ardından da kendi çalışmasıyla genişleterek 704 müfessirin biyografisini içeren “*Tabakâtü'l-müfessirin*” adlı eseri ortaya koymuştur. Ayrıca hocası Süyûtî'nin hayatı hakkında detaylı bir eser kaleme almıştır.¹⁴²

1.2.9.3.Şâmî

Şâmî, Suriye’de doğmuş daha sonra da Kahire’ye gitmiştir. Hayatı hakkında pek fazla bilgi olmamakla beraber âlim ve çok sayıda talebesi olan biridir. Eserlerinden Süyûtî hakkında “Şeyhimiz” diye bahsederek kendisini Üstat kabul etmiştir. Birçok eseri olmakla beraber “*Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd fî sîreti hayri'l-ibâd*” (*es-Sîretü's-Şâmiyye*) adlı eseri en kapsamlı ve önemli eseridir. Bu eserinde 300’den fazla eserden beslenerek Hz. Peygamber’in hayatını tafsilatlı bir şekilde her konuya değinerek işlemiştir.¹⁴³

1.2.9.4.Alkamî

Şemseddin el-Alkamî, Kahire doğumlu olup Alkamî ve Kevkebî nisbeleriyle de tanınan bir âlimdir. Süyûtî'nin öğrencisi olmuş ve ondan icazet almıştır. Aklî ve naklî ilimlerde yetkinleştikten sonra uzun yıllar Ezher Üniversitesi'nde usul, fıkıh ve hadis dersleri vermiştir. Hayırseverliğiyle bilinen Alkamî, 969 (1561-62) yılında Kahire'de vefat etmiştir.

Eserleri arasında, hocası Süyûtî'nin *el-Câmi'u's-şagîr* adlı hadis derlemesine yazdığı üç ciltlik şerh olan *el-Kevkebü'l-münîr bi-şerhi'l-Câmi'i's-şagîr* öne çıkmaktadır. Müellif bu eserinden *el-Müntehab min şerhi'l-Câmi'i's-şagîr li'l-Alkamî* adıyla bir özet de hazırlamıştır. Diğer eserleri arasında Buhârî ve Müslim'in sahihlerinden müşterek hadisleri derlediği *Mülteka'l-bahreyn fî'l-cem' beyne kelâmi's-şeyhayn*, İbn Hacer el-Askalânî'nin *İthâfü'l-mehera* adlı eserinin muhtasarı olan *Muhtaşaru İthâfi'l-mehera bi-etrafî'l-aşere, et-Tuhafü'z-zırâf fî telhîsi'l-etraf* ve

¹⁴² Ali Rıza Temel, “Dâvûdî, Muhammed b. Ali”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/51-52.

¹⁴³ Mustafa Sabri Küçükaşçı, “Şâmî, Şemseddin”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul, 2010), 38/330-331.

Celâleddin es-Süyûtî ile Celâleddin el-Mahallî'nin tefsiri olan *Tefsîrû'l-Celâleyn*'e yazdığı *Ḳabesü'n-neyyireyn 'alâ Tefsîri'l-Celâleyn* bulunmaktadır.¹⁴⁴

1.2.9.5.Şazelî

Şazelî, kırk yıl boyunca Süyûtî'ye talebelik yapmıştır. Kendisinin eserlerini istinsah ederek maişetini karşılamış,¹⁴⁵ hocasının tafsilatlı biyografisini de “*Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*” adlı eserinde müstakil bir şekilde ele almıştır. Bu eserde Süyûtî hakkında önemli anekdotlar paylaşan Şazelî, hocası Süyûtî'nin özellikle ilmi tarafını kaleme almıştır. Hocasının küçük büyük demeden bütün eserlerini bab ve bölümlere ayırarak ele almıştır.

Müezzinlik yapan Şazelî, 935 yılları civarında vefat etmiştir. Onun ayrıca “*Reddü'l-ukûli't-tâişeti ilâ ma'rifeti mâ ihtassat bihi Hadîce ve Âişe*” adlı bir eseri de bulunmaktadır.¹⁴⁶ Şazelî'nin, kendi zamanının âlimleri arasında önemli bir yeri gözükmemektedir. Zira o dönemin kitaplarında onun genişçe bir biyografisine ulaşmak hayli zordur. O dönemdeki biyografi yazımına gösterilen büyük özene rağmen kendisi hakkında başlık açılmamıştır. Şazelî, müezzinlik ve istinsah ile uğraşan, İmam Süyûtî'nin ders halkasında oturan, ona yakınlık gösteren ve kitaplarını istinsah eden meçhul bir kimsedir.¹⁴⁷

1.2.10. Müçtehitliği

Süyûtî'ye göre Hz. Peygamber'in her yüzyılın başında bir müceddit geleceğini haber verdiğini, kendilerinin de 896 (1490) senesinde olduklarını ve ne İsa ne Mehdi ne de onların varlığının işaretleri ortaya çıkmadığını ifade etmiştir. Ben de Allah'ın her yüzyılın başındaki mücedditliği bana ikram ettiğini umuyorum diyerek kendisini mutlak müçtehid sıfatında görmüştür.¹⁴⁸ Süyûtî, İbn Hacer el-Askalânî'nin, “*el-Fevâidu'l-cemmetü fî men yüceddidü'd-dîne lihâzihi'l-ümme*” adlı eserini elde etmek için çok uğraşmasına rağmen bu eser hakkında bilgi sahibi olamadığını söylemektedir. Bu eserin Süyûtî için önemi İbn Hacer'in, “*Menâkıbü's-şafiyye*”de üçüncü yüzyılın başında ve daha sonrasında mücedditlik özelliklerine kimlerin hak sahibi olacağını,

¹⁴⁴ Mücteba Uğur, “Alkamî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV yayınları, 1989), 2/468-469.

¹⁴⁵ Şazelî, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 279.

¹⁴⁶ Tabba, *Celaleddin es-Suyuti: ma'lemetü'l-ulumu'l-İslâmiyye*, 414.

¹⁴⁷ Şazelî, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 5.

¹⁴⁸ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillâh*, 227.

yazacağına söz verdiğinden dolayı Süyûtî, bu eseri bulmaya önem vermiştir. Ancak bütün çabalarına rağmen bu esere ulaşamamıştır.¹⁴⁹

Süyûtî kendisini asrının müçtehidı olarak görmesi, muasırları tarafından kabul görülmemiştir. Kendisinin tahkir edilmesi Süyûtî'yi bu muhitten çıkarıp uzlete sevk etmiştir.¹⁵⁰ Ayrıca Süyûtî, yakaza halinde Hz. Peygamber'le 77 defa görüşüğünü söylemektedir. Bu konu hakkında “*Tenvîrü'l-ḥalak fî imkâni rü'yeti'n-nebî ve'l-melek*” adlı eseri telif etmiştir. Fakat hayattayken kendisinin Hz. Peygamber'le görüşüğünü eserlerine dahil etmemiştir ve bilinmesini de istememiştir.¹⁵¹ Ayrıca kendisiyle Hz. Peygamber arasında on ravinin bulunduğu üç hadisin ravisi olduğunu söylemektedir. Bu durumun kendisine tarifi olmayan bir izzet kattığını da söylemektedir.¹⁵²

1.2.11. İnziva Hayatı, Maişeti ve Vefatı

Süyûtî, 40 yaşına varmadan halktan uzaklaşıp inzivaya çekilme kararı alıyor. Kendisini bu karara sevk eden durumlardan biri sultanlarla olan ilişkisidir. Örneğin sultanın kendisine her ay saraya gelip, diğer âlimler gibi ücretini almasını istemesi, kendisi bu durumu âlimin izzetine uygun bulmayarak kabul etmemesi ve bundan dolayı sıkıntılar yaşaması Süyûtî'yi inziva fikrine yakınlaştıran ilk olaydır. Daha sonra Baybarsiye olayları yüzünden tutuklanmamak ve idam edilmemek için kaçması onu inzivaya sevk eden asıl konulardan biri olmuştur.¹⁵³

Süyûtî, 40 yaşına doğru fetva vermemek ve toplumdan uzaklaşmak için Ravza Adası'nda kendini ibadete ve eserleri ile uğraşmaya adıyor. Hayatının sonuna kadar da bu kararına sadık kalan Süyûtî, Ravza'da uzlet hayatında iken üst düzey devlet erkânı ve eşraftan önemli kişiler yanına gelip onu ziyaret etmekteydiler. Bunlardan bazıları Süyûtî'ye görev vermek istiyorlardı. Fakat Süyûtî ne kendi ihtiyaçlarını karşılama taleplerini ne de teklif ettikleri herhangi bir görevi kabul etmiştir. Kendini sadece Allah'a adadığını ifade etmekteydi.¹⁵⁴

¹⁴⁹ Katib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, 3/1037.

¹⁵⁰ Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 71.

¹⁵¹ Şazeli, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 153.

¹⁵² Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 71.

¹⁵³ Şazeli, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 170.

¹⁵⁴ Şazeli, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 158.

Şazeli, Süyûtî'nin ahval ve vaziyetini kimse bilmezdi ve maişetini kendi karşılardı. İhtiyacı hasıl olduğunda mükerreren kitaplarını kendim sattığım olmuştur. Kimseden bir şey talep etmezdi. Bütün ihtiyaçlarını kendi karşılardı, demiştir. Sağlığı açısından da Süyûtî, Tıp ilmine hâkimdi ve kendi bedenine neyin iyi neyin kötü olacağını bildiği için sağlıklı besleniyordu. Bundan dolayı aklen, zihnen ve bedenen sağlıklıydı.¹⁵⁵

Süyûtî, uzlete çekildikten sonra kendini toplumdan soyutlayıp eser telif etmeye başladıktan sonra sürekli talep ettiği statüsü kendiliğinden oluşup Süyûtî'yi popülerleştirdi. Hatta Sultan Kansu Gavri ve Memlûklü halkı da Süyûtî'nin bu değerini anlayıp ona daha çok ihtimam gösterdiler.¹⁵⁶

Süyûtî, hicri 911 (1505)'de sol kolunda çıkan bir çıban dolayısıyla rahatsızlandı ve yedi gün sonra vefat etti. 61 yıl 10 ay 18 günlük bir sergüzeşti hayatı bu hastalıkla son buldu. Yedi günlük rahatsızlıktan sonra vefat eden Süyûtî'nin tabutuna mahşeri kalabalıktan kimse dokunamıyordu. Onu seven, sevmeyen herkes gelmişti.¹⁵⁷ Gassal, Süyûtî'yi yıkarken gömleğini ve fesini almıştır. İnsanlar da ondan teberrük niyetine gömleğini, beş dinara fesini de üç dinara satın almışlardır.¹⁵⁸

Süyûtî vefat etmeden önceki uzlet hayatında maaş almıyor sadece kendi eserleri üzerinde para kazanıyordu. Buna rağmen Süyûtî vefat ettikten sonra vakıf kuracak kadar mal bırakmıştır.¹⁵⁹ Arkasında bıraktığı mirası özellikle de kitapları hakkında Sultan Kansu Gavri hükmü vermiştir. Süyûtî, vefat edince ardından kalan kitapların tasarruf hakkı Sultan Gavri tarafından annesine verilmiştir. Sultan, Süyûtî'nin kendilerinden bir şey almadığından dolayı bizim de onun terkisinden bir şeyler alma hakkımızın olmadığını söylemiştir. Annesi de eserlerin kendisinin gözetebileceği bir yer olan Tolunoğlu Camii'ne konulmasını istedi. Daha sonra vasiyet gereği Süyûtî'nin arkadaşı Şeyh Şerment'e teslim edildi. O da kitapları evine taşıdı ve kimsenin bu eserlerden istifade etmesine müsaade etmedi. Ta ki Yavuz Sultan Selim Mısır'a gelinceye kadar. Yavuz Sultan Selim gelince eserler Ezher Camii'ne taşındı ve herkes istediğince eserlerden istifade edebildi.¹⁶⁰

¹⁵⁵ Şazeli, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 165.

¹⁵⁶ Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 74.

¹⁵⁷ Şazeli, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 257.

¹⁵⁸ İbn İyas, *Bedaiü'z-zuhur fî vekaii'd-duhur*, 4/83.

¹⁵⁹ Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 72.

¹⁶⁰ Şazeli, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 261.

1.2.12. Süyûtî'nin Eserleri

Süyûtî, İslami ilimlerin her birinde kalem oynatmış mümbit bir âlimdir. Bu açıdan neredeyse eser telif etmediği alan kalmamıştır. Kendisini, şer-i ilimlerin her birinde mutlak müçtehit olarak görmekte ve bunu açıkça da ifade etmektedir. Yedi ilimde içtihat seviyesine ulaştığını söyleyen Süyûtî, tefsir, hadis, fıkıh, nahiv, meani, beyan, bedi alanlarını saymaktadır. Bu yedi ilim haricinde kıraat ve tıp ilmini de kendi başına öğrendiğini söylemektedir.¹⁶¹ Ayrıca Rumlar'dan tıp âlimi olan Muhammed b. İbrahim eş-Şîrvânî'den, tıp alanında İzzettin Cemaa'nın kitabını okumuştur. Şîrvânî kendisine bu kitabı okutabilmesi için yazılı icazet de vermiştir.¹⁶²

Süyûtî, fıkıh hariç bu yedi ilimde bütün hocalarını geçtiğini söylemektedir. Süyûtî bu alanların yanında birkaç alanla hiç ilgilenmediği de olmuştur. Matematik hakkında, “Benim için en zor konu ve zihnime en uzak olandır; bir matematik problemine baktığımda, sanki bir dağı taşımaya çalışıyormuşum gibi hissediyorum.”¹⁶³ diyen Süyûtî, matematiğe karşı yapabilirlik problemi taşıdığı için uzak durmuştur. Matematik dışında felsefe ve mantık için de farklı görüşler arz etmektedir.

Daha önce mantık ilminin temellerini öğrenmeye başlayan Süyûtî, Allah'ın onun kalbine bundan nefret etmeyi ilham ettiğini söylemektedir. Ebu's-Salah'ın mantık öğrenmeyi haram kıldığını duymuş, bu yüzden onu bıraktığını ve bunun yerine Allah'ın kendisine ilimlerin en şerefli olan hadis ilmini nasip ettiğini söylüyor.¹⁶⁴ Süyûtî, mantık için ayrıca hocası Bulkînî'ye danışmış ve hocası mantık ilmi haramdır demesi üzerine mantık ile ilgilenmeyi bırakıp hadise yöneldiğini de ifade etmektedir.¹⁶⁵ Ayrıca kendisi mantık alanında İbn Teymiyye'ye ait “*Nasîhatü zevi'l-îmânî fi'r-reddi alâ mantıkü'l-Yûnân*” (Yunanlıların mantığına karşı çıkma hakkındaki iman sahibi kişilerin öğüdü) adlı bir ciltlik eserin üçte biri kadarını özetlemiştir.¹⁶⁶ Bu bilgilerin yanında Mantık ve Felsefe ilimlerini, Nevevî'nin ve başkalarının da belirttiği gibi haram oldukları için onlarla meşgul olmamıştır. Eğer caiz olsalardı dahi onları din

¹⁶¹ Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fi tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/338.

¹⁶² Ebû Abdillâh Şemseddin Muhammed b Ali ed-Davûdi Dâvûdî, *Tercemetü'l-allameti's-Süyûtî* (Dımaşk: Darü'l-Lübâb, 2021), 39.

¹⁶³ Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fi tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/338.

¹⁶⁴ Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fi tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/339.

¹⁶⁵ Şazeli, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 73.

¹⁶⁶ Katib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, 3/917.

ilimlerine tercih etmezdim diyerek Mantık ve Felsefeye karşı var olan tavrının gerekçesiyle beraber ortaya koymaktadır.¹⁶⁷ Bu tavrından dolayı Kâtib Çelebi, Süyûtî'yi cahillikle suçlamıştır.¹⁶⁸

Süyûtî, felsefe ve mantıkla ilintili olduğundan gerek, kelim ilmiyle de ilgilenmemiştir. Hatta hocası Kâfiyecî, kelim ile alakalı eseri üzerine şerh yazmasını istemesine rağmen Süyûtî, bu isteği geri çevirmiştir.¹⁶⁹ hocası Kâfiyecî'nin ısrarlarına rağmen “*Envârü's-sa'âde*” adlı Kelim eserine şerh yazmamıştır.¹⁷⁰

1.2.12.1.Eserlerinin Dünyanın Farklı Yerlerine Yayılması

Süyûtî, arkadaşının kendisini ilgilendiren bir rüya gördüğünü ve bu rüyayı Amr b. As Camii'nde vaaz veren hocası Salih Muhibiddin Fiyomî'ye anlattığını belirtmektedir. Fiyomî rüyayı, Süyûtî'nin eserleri yayılmadan Süyûtî ölmeyecektir, Şeklinde yorumlamıştır.¹⁷¹

874 (1469) Senesi Eserlerinin Mısır Dışına Çıkışı (Şam, Halep, Basra, İstanbul): Süyûtî, 874 (1469) senesinde babasının bazı talebeleri Şam, Halep, Bilad-ı Rum, Basra ve İstanbul'a 18 eserini ve birçok risalesini götürdüklerini ve buralarda intişar ettiğini ifade etmektedir. Özellikle daha sonraları Şam'a birçok eserinin gittiğini ifade etmektedir.¹⁷²

875 Senesinde Kitapları Mısır Dışına Çıkışı (Batıya Gitmesi): 875 (1470) senesinde Batı'dan Sufi Yahya b. Ebi Bekir, Süyûtî'den dört tane eserini satın alarak kendi memleketine gitmiş. Daha sonra bu Sufi, kardeşleriyle beraber 882 (1477) senesinde tekrar Süyûtî'nin yanına geldiler. Dediklerine göre kendi memleketlerine götürdükleri Süyûtî'nin eserleri, elden ele dolaşıyormuş. İkinci gidişlerinde “*İtkan fi ulumu'l-Kur'an*”, “*Târîhu'l-hulefâ*”, “*Tevşih alâ Câmiu's-Sahîh*” ve “*Bedie*” adlı eserleri de alıp götürdüler.¹⁷³

879 Senesinde Eserlerin Hicaz ve Yemen'e Gitmesi: 879 (1474) senesinde Süyûtî'nin bazı öğrencileri Hicaz'a giderken yanlarında Süyûtî'nin eserlerini de

¹⁶⁷ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 138.

¹⁶⁸ Katib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, 3/917.

¹⁶⁹ Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 20.

¹⁷⁰ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 155.

¹⁷¹ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 155.

¹⁷² Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 156.

¹⁷³ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 155.

götürüyorlar. Bunlar arasında Yemenli talebeleri de bazı eserlerini Yemen'e götürüyorlar.¹⁷⁴

882 (1477) Senesinde Eserlerin Tekrar'a (Senagal'e) Gitmesi: 882 (1477) senesinde Senegal'e giden bir kişi, yanında Süyûtî'nin eserlerinden bir kısmını götürüyor. Eserler orada intişar bulduktan sonra Senegalli bir hoca da Süyûtî'nin eserlerini Senegal'e götürüyor. Daha sonra Senegalli bir grup öğrenci Mısır'a gelip Süyûtî'den hadis dersi alıyorlar ve akabinde memleketlerine gidiyorlar.¹⁷⁵

888 (1483) Senesinde Eserlerin Hindistan'a Gitmesi: Hint sultanının elçisi Mısır'a gelip halifeyle bir atama hakkında konuşur. Halife de Süyûtî'den Abbâsî hanedanının fazileti hakkında bir eser yazmasını ister. Süyûtî bu eseri yazdıktan sonra eser, altın ve lacivert taşla da süslenip öyle Hindistan'a gönderilir. Süyûtî, bu eserinden başka bir eserinin oralara gittiği hakkında bilgisinin olmadığını söylemektedir.¹⁷⁶ Sartain bu eser dışında yine daha sonra gelen elçi vasıtasıyla Hindistan'a eserleri gittiğini söylemektedir. Hatta elçi sincap kürkü için kendisinden bir fetva istemiştir. Süyûtî de bu konu hakkında bir risale telif edip ona cevaz vermiştir.¹⁷⁷

İnsanların Eserlerini Farklı Memleketlere Götürmesi: Süyûtî'nin talebesi Şâzelî, İnsanlar Süyûtî'nin yanına gelip eserlerini istinsah edip bazı kitaplarını da bir bütün olarak satın alarak memleketlerine götürmekteydiler diye ifade etmektedir.¹⁷⁸ Suriyeli bir genç Süyûtî'nin eserlerini Suriye'ye götürebilmek için bir sene boyunca Kahire'de kalarak eserleri istinsah etmiştir.¹⁷⁹

1.2.12.2. Süyûtî'nin Kendi Kitaplarını Tasnifi

Süyûtî, Mısır tarihi adlı eserinde yazdığı eserin dönemine kadar telif ettiği eserlerini ilimlere, bölümlere ve baplara ayırarak hangi alana hangi eserini yazdığını sınıflayarak belli bir bibliyografya hazırlamıştır. Tasniflerini başlıklar halinde şöyle sunmaktadır,

Şimdiye kadar benzeri olmayan kitapları: Süyûtî, 18 eseri hakkında şimdiye kadar kimsenin bir benzerini vermediğini söylemektedir. Öncekilerin (selef âlimleri)

¹⁷⁴ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillâh*, 156.

¹⁷⁵ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillâh*, 158.

¹⁷⁶ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillâh*, 158.

¹⁷⁷ Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 35.

¹⁷⁸ Şâzelî, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celâleddin es-Süyûtî*, 166.

¹⁷⁹ Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 34.

böyle bir eser verememelerinin sebebi bu durumla karşılaşmamalarına yoruyor.¹⁸⁰ Fakat muasırları için çok da mütevazî davranmadan onların vizyon darlığından, bilginin çokluğundan ve bu çokluğu ihata edecek çalışma ve gayretin olmamasından dolayı onların bu eserleri üretmelerini engellemiştir.¹⁸¹

Bir benzeri üretilen hacimli eserleri: Süyûtî, bir benzeri olmayan eserlerinin ikinci kısmında ise bir benzeri olan veya oluşturulabilir eserlerini yazmaktadır. Bu kategorideki eserlerin geniş hacimli ve sayıları ise 50 adet olduğunu söylemektedir. Bu kısımda saydığı eserlerinden “*Târîhu’l-hulefâ , Hüsnü’l-muhadara fî tarihi Mısır ve’l-Kahire*” gibi tarih eserlerini de saymaktadır.¹⁸²

Kitapçık ebatında olan eserleri: Süyûtî, 70 tane kitapçık denilebilecek küçük ebatlı eserlerinin olduğunu ve bu kitapçıklar muteber kitaplardan oluşturulmuş eserler olduğunu ifade etmektedir.¹⁸³

Fetva harici olan kitapçıkları: Süyûtî bu kategorideki kitapçıklarının fetva konusu olanlar hariç 100 eser olduğunu ifade etmektedir. Bu kitapçıklar arasında tarihin önemi ile alakalı bir kitapçık da zikrediyor. Eserin adı “*Cüz’ün fî fadli’t-tarih ve şerefihi ve’l-hâceti ileyh*”¹⁸⁴

Fetva hakkında yazılan risaleler, kitapçıklar: Süyûtî bu bölümde seksen kitap olduğunu ifade etmektedir.¹⁸⁵

Rivayet esaslı kitapları, önemsenmeyenler: Süyûtî, bir kısım kitaplarının da hacimli olmasına rağmen önem vermediği eserleri olarak görmektedir. Bu eserler salt rivayet esaslı olanlardır. Bunun yanında derste soru sorduğu zaman veya dinlediğinde oluşturduğu eserlerdir. Yaklaşık 40 eserdir ve bu eserlerinin farklı âlimlerce yazılmış emsal eserlerden de iyi olduğunu dile getirmiş.¹⁸⁶

Başlayıp ilgisini kaybettikten sonra az bir şeyler yazdığı eserleri: Süyûtî, oldukça üretken bir yazar olmasına rağmen, bazı eserlerine karşı zamanla ilgi kaybı yaşadığı ve bu eserlere nispeten az sayıda sayfa ayırdığı görülmektedir. Bu tür eserler, Süyûtî'nin toplam 83 eserinden oluşan bir grubu oluşturmaktadır.¹⁸⁷

¹⁸⁰ Sezai Engin (ed.), *Bir Memlûk Bilgini Celaleddin es-Süyûtî* (Ankara: Eskiyei Yayınları, 2023), 8.

¹⁸¹ Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 105.

¹⁸² Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 106.

¹⁸³ Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 111.

¹⁸⁴ Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 115.

¹⁸⁵ Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 121.

¹⁸⁶ Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 136.

¹⁸⁷ Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 129.

Eserlerinin sayısı: Süyûtî, kitaplarını sınıflandırmaya 866 (1462) yılında başlayıp yaşadığı ana kadar yazdığı kitapların sayısı ve vazgeçip yeniden yazdıkları hariç eserlerinin toplamı 300'e ulaştığını söylemektedir.¹⁸⁸ Tabi Süyûtî bu bilgileri telif ederken kırk yaşından önce olduğunu düşünüyoruz. Çünkü görev ve sorumluluklarından istifa etmediği dönemdedir. Şazeli, Süyûtî'nin eserlerinin tamamını her birini kendi başlığı altında sıralayarak toplamda 561 eser olarak yazmaktadır.¹⁸⁹ Talebesi İbn İyâs'a göre ise, eserlerinin sayısı yaklaşık olarak 600'dür.¹⁹⁰

¹⁸⁸ Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/338.

¹⁸⁹ Şazeli, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 255.

¹⁹⁰ İbn İyas, *Bedaiü'z-zuhur fî vekaii'd-duhur*, 4/83.

2. SÜYÛTÎ'NİN TARİH İLMİNE YAKLAŞIMI VE TARİHÇİLİĞİ

2.1. Tarih İlmi ve Tarih Kelimesi Üzerine

Tarih kelimesi, İbranilerce kullanılan ve “yarex” olarak telaffuz edilen bir kelime iken daha sonra Arapçaya “tarih” olarak geçmiştir. Bunun bir benzeri Yunancadan Latince’ye geçmiş bir kelime olan “historia” Arapça’ya “astura” çoğulu, “esatir” olarak geçmiştir.¹⁹¹ “yarex” aya göre zamanı tanımlamak, bir olayın vuku zamanını tayin etmek ve olaylar dizisini oluşturmak gibi zamanla alakalı çeşitli anlamlara gelmektedir. Ayrıca Sami kavimleri tarihlendirmede her zaman ay yılını esas almışlardır. Tarih kelimesi İslam öncesi dönemde Yemen Arapları tarafından kullanılmaktaydı ve eski tabletlerde de tespit edilmiştir. Kuzey Arapları’na ise Hz. Peygamber’den sonra geçmiştir. Bu kelime Avâne b. Hakem’in, “*Kitâbü’t-Târih*” adlı eseri ile yaygınlaşmaya başlamıştır. Ayrıca tarih kelimesi Kur’an ve Hadis kaynaklarında geçmemektedir. Türkçe ve Farsça’ya da geçen bu kelime Arapçadan geçmiştir. Bu kelimenin cahiliye dönemindeki karşılığı ise “Eyyâmü’l-Arap’tır”¹⁹²

Süyûtî’nin hocası Kâfiyeci, tarih kelimesinin sözlük manasına “vakit” demektedir.¹⁹³ Süyûtî’nin hasmı Sehâvi ise “vaktin bildirilmesidir” demektedir.¹⁹⁴ Tarih kelimesinin batı dillerindeki karşılığı ise şu şekildedir: Latince, historia. İtalyanca, storia. Fransızca, historie. İngilizce, history. Almanca, Historie. Grekçe, istoria ve istorein şeklinde kullanılmaktadır.¹⁹⁵

Tarih felsefesine göre tarih kelimesi, iki anlam taşımaktadır. Birinci anlamda, geçmişte gerçekleşmiş vakaların bir bütün olarak adlandırmada kullanılır; ikinci anlam olarak da gerçekleşen, yaşanan olay ve olguları konu edinen bilimi, yani tarih ilmini tanımlar. Bu konuda geçmişten beri Yunan filozoflarının yaptığı bir ayrım vardır. Geçmişte yaşanmış insani olay ve olgulara “res gestae” bu olay ve olguları konu edinen bilime ise “historia rerum gestarum” diye tanımlamışlardır. Ama ilim adamların

¹⁹¹ Zeki Velidi Togan, *Tarihte Usul* (İstanbul: Enderun Yayınları, 1985), 2.

¹⁹² Mustafa Fayda, “Tarih”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011).

¹⁹³ Ebû Abdullah Muhyiddin Muhammed b Süleyman Kafiyeji, *el-Muhtasar fî ilmi’t-tarih* (Beyrut: Âlemü’l-Kütüb, 1990), 55.

¹⁹⁴ Ebü’l-Hayr Şemsüddin Muhammed b Abdirrahmân b Muhammed es Sehâvî, *el-İ’lân bi’t-tevbîh li-men zemme ehle’t-târih* (Beyrut: Dârü’l-Kütübü’l-İlmiyye, ts.), 16.

¹⁹⁵ Doğan Özlem, *Tarih Felsefesi* (Ankara: Say, 2010), 25.

ve filozofların çoğu, yaşanmış olayları ve bu olayları disiplineler olarak ele alışı historia (tarih) olarak vasıflandırmışlardır. Halihazırda da bu çift anlamlılığı kullanılmaktadır.¹⁹⁶

Bir durumun tarihsel olgu olabilmesinin asli şartı kayda geçirilmiş olmasıdır. Latince karşılığa denk gelmesi yani, “historia rerum gestarum” olması gerekmektedir. Bunun yazılı olmasını icap ettirir ki diğer tarihsel olgulardan ayrılabilsin. Kayda alınmayan olgular tarih ilminin alanına girmez. Çünkü geçmişte sayısız olaylar meydana gelmiştir. Bu olayların kayıt altına alınanları bizim tarih alanımıza girerken kayıt altına alınmayanlar açıklanıncaya kadar tarihin dışında kalırlar. Bu duruma şöyle bir örnek verebiliriz, Alman arkeolog Karl Mauch’un 1871’de Zimbabwe’de ortaya çıkardığı 12. ve 13. yüzyıllara ait bir Afrika medeniyetinin kimlere ve hangi uygarlığa ait olduğu hala bilinmemektedir. Yazılı bir doküman olmadığından dolayı bu kalıntılar hakkında herhangi bir söylemde bulunamıyoruz.¹⁹⁷

Tarih ilmi hakkında farklı kanaatler olmakla beraber genelde belli bir tema çerçevesinde şekillenmektedir. İbn Haldun’a göre, “Gayesi şerefli, faydaları pek çok ve usulü gayet önemli olan bir fendir. Çünkü bu ilim, geçmişteki kavimlerin ahlakı, nebîlerin gidişatı, hükümdarların devletleri ve siyasetleri ile ilgili hallere bizi vakıf kılar.”¹⁹⁸ Carr, “geçmişle bugün arasında bitmeyen bir dialog.”¹⁹⁹ Kâtib Çelebi ise, “toplumların durumlarını, vilayetlerini, geride bıraktıklarını, adetlerini, sanatlarını, vefatlarını ve bunun gibi sosyal ve içtimai konuları ihtiva eden bir ilim olarak tavsif etmiştir.”²⁰⁰ Süyûti’nin hocası Kâfiyeci’ye göre, “zamanın ve içindekilerini inceleyen ilimdir.”²⁰¹ Süyûti’nin aktif tartışma halinde olduğu muasır Sehâvî’ye göre, “zaman içinde vuku bulan olayları tayin ve tespit eden ilimdir. Konusu ise, insan ve zamandır.”²⁰² Süyûti’ye göre tarih, “şeriat ilimlerinden bir ilimdir.”²⁰³ Bu tanım kendisinin tarihe yaklaşımını, tarihsel verileri ele alışını, bilgi kaynaklarını vb. birçok

¹⁹⁶ Özlem, *Tarih Felsefesi*, 15.

¹⁹⁷ Taha Niyazi Karaca, *Tarihçi* (İstanbul: Timtaş, 2020), 28.

¹⁹⁸ Ebu Zeyd Veliyyüddin Abdurrahman b. Muhammed İbn Haldun, *Mukaddime*, çev. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergah, 2014), 165.

¹⁹⁹ Edward Hallet Carr, *Tarih Nedir*, çev. Gürtürk Misket Gizem (İstanbul: İletişim, 2013), 82.

²⁰⁰ Kâtib Çelebi, *Keşfü’z-Zunûn*, 5/257.

²⁰¹ Kâfiyeci, *el-Muhtasar fî ilmi’t-tarih*, 55.

²⁰² Sehâvî, *el-İ’lân bi’t-tevbih li-men zemme ehle’t-târîh*, 19.

²⁰³ Ebü’l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *Nazmü’l-ikyân fî a’yânî’l-a’yân*, thk. Philip K. Hitti (Beyrut: el-Mektebetü’l-İlmiyye, ts.), 5.

noktada kendisine çerçeve sunmuştur. Ayrıca bu tanım kendisini diğer tarihçilerden de farklılığını belirginleştirmiştir.

Müslümanlar, tarih disiplinini ilk başlarda yok saymışlardır. Daha doğrusu İslam dünyasında ilk defa ilimler sınıflandırılırken tarih ilmi bu sınıflandırmaya dahil edilmemiştir. Bundan olsa gerek, İslam dünyasında yapılan çeviri hareketinde tarih eserleri yer almamaktaydı. Yunanlıların tarih alanında yazdıkları Müslümanlar'ca meçhuldü. İbn Sînâ ve Fârâbî'nin eserlerinde tarih ilmine rastlanılmamaktadır. Müslümanlardan bu ilmi ilk olarak belli bir disiplinden sayan Hârezmî ile İbnü'n-Nedîm'dir. Daha sonra bu durum devam ettirilerek tarih bir ilim olarak benimsenmiştir.²⁰⁴

2.2. Süyûtî'nin Gözünden Tarihin Pratik Faydaları

Süyûtî, tarihin amacına daha çok pragmatik yaklaşmaktadır. Tarihin faydalarından bahseden Süyûtî, konu ile ilgili birkaç rivayet aktarmaktadır. Bunlardan örnek verilirse, Yahudiler, dönemin yöneticisi Reîsürrüesâ'ya, Hz. Peygamber'in Hayberlileri cizyeden muaf tuttuğuna dair bir risale sunmuşlar. Ayrıca bu hadis ile ilgili içinde Hz. Ali de dahil bazı sahabilerin isimlerinin bulunduğu bir rivayet zinciri oluşturmuşlar. Bunun üzerine Reîsürrüesâ risaleyi Hatîb el-Bağdâdî'ye incelettirip gerekli tahkikatı yaptıktan sonra risalenin uydurma olduğunu söylemiştir. Reîsürrüesâ, Hatîb el-Bağdâdî'ye bunu nasıl bildiğini sorunca Bağdâdî, risalede olayla ilgili şahit olarak ismi geçen Muâviye'nin Hayber'in fethinden bir yıl sonra (8/630), Sa'd b. Muâz'ın ise Hayber'in fethiden iki yıl önce, Benî Kurayza Gazvesi'nin meydana geldiği yılda (5/627) vefat ettiğini söyleyerek burada yazılanların uydurma olduğuna kanaat getirdiğini söylemiştir. Süyûtî'nin aktardığı farklı bir olayda, İsmail b. Ayyaş Irak'tayken hadis âlimleri ona bir kişinin Halid b. Madan hakkında hadis rivayet ettiğini söylerler. Bunun üzerine İsmail b. Ayyaş, bu kişiye giderek Halid b. Madan'dan ne zaman hadis aldığını sorar. Adam Hicri 113'te rivayette bulunduğunu iddia edince, İsmail b. Ayyaş, Halid b. Madan'ın vefatının üzerinden yedi yıl geçtiğini belirterek bu kişinin yalan söylediğini ortaya çıkarır.²⁰⁵

²⁰⁴ Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı* (İstanbul: İsar, 1998), 13.

²⁰⁵ Süyûtî, *Nazmü'l-ikyân fî a'yânî'l-a'yân.*, 6.

Süyûtî, rivayetlerin doğruluğu konusunda titizlikle incelemeler yapmış ve bazı rivayetlerin gerçek olamayacağı yönünde değerlendirmelerde bulunmuştur. Bir örneğinde bazı âlimlerin, İmam Malik ve Şâtıbî'nin, Bârizî'nin huzurunda bir araya geldikleri ve bu sırada Şâtıbî'nin nahiv alanında, İmam Malik'in ise kıraat alanında eser yazmak istediklerini, ancak Bârizî'nin tam tersini söylemesi üzerine planların değiştiğini belirtmektedir. Süyûtî, bu rivayetin üç farklı yüzyılda yaşamış kişileri bir araya getirdiği için gerçek olamayacağını ifade etmiştir.²⁰⁶

Süyûtî, tarihlendirme sayesinde nesillerin (medeniyetlerin) oluşum ve yıkılış tarihleri, İslam hukuku açısından önemli olan sürelerin (iddet, boşanma vb.) dolma tarihleri, eserlerin telif tarihleri, alimlerin doğum ve vefat tarihleri ile onlardan rivayette bulunan ravilerle ilgili doğru bilgilere ulaşıldığını kaydetmektedir. Böylelikle yalancının yalanı, doğru söyleyenin doğrusu ortaya çıkmış olmaktadır. Hatta Kur'an'da borçlandığınız zaman borçlanma akdini yazın hitabına da muvafık düşmektedir. Yine aynı muhtevada Buhari'de geçen bir rivayette Hz. Ömer'e bir satış belgesi sunulmuştu. Bu satış belgesinin üzerinde Şaban ayı yazılmaktaydı. Hz. Ömer de "Hangi Şaban? İçinde bulunduğumuz Şaban ayı mı, yoksa geçen Şaban ayı mı ya da gelecek Şaban ayı mı?" dedikten sonra Hz. Peygamber'in ashabına dönerek, "İnsanlara tarihi bilecekleri bir takvim oluşturun." dedi. Onlardan bazıları Rumlar'ın tarihini yazalım ve dediler ki: "Rumlar, tarihlerini eskilere Zulkarneyn'e kadar götürmektedirler. Bazıları da Fars tarihlendirmesi yapalım. Onlar ki her gelen kralla tarihi başlatıyorlar ve önceki kralın tarihini siliyorlar." Daha sonra görüşler birleştirilerek hicret takvim başlangıcı olarak kullanıldığını ifade etmektedir.²⁰⁷

2.3. Tarihçide Bulunması Gereken Özellikler

Geçmişle bugünü bir arada değerlendirip sentezleyen tarihçi neye göre ve nasıl bir yargıya ulaşmaktadır? Bu ve bunun gibi birçok soru insanı tarihsel verilere ve bu verileri bize sunan tarihçilere mesafeli yaklaşıma sevk etmiştir. Bu durumu tanımlayan Carr, tarihi bir eseri ele aldığınızda öncelemeniz gereken şey bu eserin, içindeki olay ve olgulardan ziyade bu olay ve olguları size sunan kişi yani tarihçi

²⁰⁶ Süyûtî, *Nazmü'l-ikyân fî a'yânî'l-a'yân.*, 7.

²⁰⁷ Ebü'l-Fazl Celaledin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *eş-Şemârih fî ilmi't-tarih*, thk. Zenati Enver Mahmud (Kahire: Darü'l-Afaki'l-Arabiyye, 2009), 100.

olmalıdır.²⁰⁸ Bazen tarihçiler kendi ön kabullerini, değer yargılarını ve bağlı olduğu grubun, ekolün ilkelerini tarihe dayatmışlardır. Bu durum tarihçiyi, tarihe uygun hareket etmek yerine tarihi kendi ideolojisine uygun hale getirme çabasına sürüklemiştir. Örneğin Sünni ekolünün haklılığını ispat etme amacıyla olduğunu açıkça ifade eden “*el-Fark beyne 'l-fırak*” adlı kitabın sahibi Bağdâdî ile İmamiye’nin haklılığını savunma gayesinde olan “*Minhâcü 'l-kerâme fî ma 'rifeti 'l-imâme*”nin müellifi İbn Mutahhar el-Hilli ile “*el-İhticâc*” adlı eserin müellifi Tabersî bu durumun farklı iki güzel örneğidir. Farklı bir örnekte ise İbnu'l-Esîr, Hz. Osman ile Ebu Zer’in aralarında vuku bulan olayı hoş görmediğinden kayda almadığını ifade etmektedir. Bu da tarih üzerine doğru bir kıyasın ve bu kıyas üzerine gelecek inşa etmenin ne kadar eksik olduğunu göstermektedir.²⁰⁹

Süyûtî de tarih yazıcılığında tarafsızlığını koruyamamış, bazı grup ve ekollerin görüşlerini kendisine yakın bulmadığı için tarihi verileri değerlendirirken yanlı davranmıştır. Örneğin Mısır’da kurulan Fâtımî Devleti’nin ismini dahi kullanmayarak bu devletin ilk kurucusu olan Ubeydullah’a nisbetle Ubeydî devleti demiştir. Bunların soyu Hz. Fâtıma’ya dayanmadığını ve kendilerinin Mecusi olduğunu dile getirmiştir. Bunların İslam dünyasına nifak soktuğunu ve sahabeye küfrettiklerinden dolayı kendilerine ağır eleştirilerde bulunmuştur. Ubeydiler’in, Moğollar’dan daha çok İslam dünyasına zarar verdiklerini söylemektedir. Bu vb. sebeplerden dolayı kendilerinin hilafetini kabul etmeyip, Fâtımî halifelerini eserine dahil etmemiştir.²¹⁰ Zehebî ve İbn Kesir de Fâtımîler’in hilafetini meşru görmemektedir.²¹¹ Ancak İbn Haldun, Süyûtî ve diğer tarihçilerden farklı bir kanaat belirterek Fâtımîler’in Hz. Fâtıma soyundan geldiklerini söylemiştir. Bu konu hakkında gerekçeli delilleri de sunmuştur.²¹²

Süyûtî, Tâceddin Subki’nin “*Tabakâtü 'l-Kübrâ*” adlı eserinde, tarihçi için bilinmesi gereken çok faydalı bilgiler olduğunu söylemektedir. Süyûtî, kimi tarihçilerin, bazı insanları yücelttiğini bazı insanları da küçük düşürdüğünü söylemektedir. Bunun sebebi olarak da taassup, cehalet, güvenilir olmayan kişilerden alınan rivayetler vb. durumlardan kaynaklandığını söylemektedir. Şöyle bir yargıda da

²⁰⁸ Carr, *Tarih Nedir*, 74.

²⁰⁹ İrfan Aycan - M. Mahfuz Söylemez, *İdeolojik Tarih Okumaları* (Ankara: Ankara Okulu, 1996), 10.

²¹⁰ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 26.

²¹¹ Abdulkadir Macit - Halil İbrahim Erol, “Mısır’da Tarih Yazıcılığı”, *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 11/1 (15 Ocak 2025), 200.

²¹² İbn Haldun, *Mukaddime*, 1/181.

bulunmaktadır: “Tarihçilerde cehalet ve taassup, hadis rivayetinde sağlıklı bilgiye ulaşmak için cerh ve tadil yöntemini kullanan âlimlerden fazladır.”²¹³

Süyûtî, tarihçinin eserinde bir şahsı övmesi veya yerebilmesi için belli başlı bazı şartları yerine getirmesi ve bazı özelliklere sahip olması gerektiğini kaydetmektedir. Bu şartlar toplamda dokuzdur ve öncelikli olarak dört şart sonra beş şart koşmaktadır. Bu şartları da İmam Valid’ten aktarmaktadır. İlk dört ve son beş şart şu şekildedir:

1. Doğruluktur.
2. Bir nakilde bulunacağı zaman manadan ziyade lafza itimat etmelidir.
3. Şayet lafız olmazsa müzakere ederek onu daha sonra yazıya aktarmalıdır.
4. Rivayette bulunduğu kişinin ismini vermesidir.²¹⁴
5. Diğer önemli bir husus da tarihçinin en azından hakkında görüş beyan ettiği şahısta mevcut olan ilmi özelliklere kendisinin de sahip olmasıdır
6. Tarihçinin, ifade üslubunun güzel olması ve lafızların delalet ettiği manalara hâkim olması gerekir.
7. Tarihçi bir şahsı anlatırken ifrata ve tefrite kaçmadan itidalli davranmalı ve o şahsın sağlıklı bir portresini çizmelidir.
8. Tarihçi heva ve hevesine uymamalı ve adaletten ayrılmamalıdır. Zira adalet tarih yazımında kendisini insafli olmaya yöneltecektir.
9. Tarihçi de bulunması gereken ziyade şart ise, ilk maddelerde tarihçide bulunması gereken şartlardan olan, ele aldığı kişi kadar âlim olması ve sağlam bir tasavvura sahip olması durumları her zaman tarihçiye eşlik etmeyebilir. Bu durumların da kendisinde devam edebilmesi için, Tasavvur’unu da elde etmelidir.

Süyûtî’ye göre bu şartlar arasında en zor şartın ele aldığı kişinin seviyesinde olma maddesidir. Çünkü kişi ele aldığı kişinin ilmine vakıf olabilmesi için ele aldığı kişinin öğrendiklerini öğrenmeli, bu da kişiye yakın olmayı gerektirdiğinden zor bir durumdur.²¹⁵

Süyûtî, bir tarihçi olarak elde ettiği verilerle yargıda bulunurken çevre ve toplumun tepkisini umursamamaktadır. Bildiği ve inandığı doğrularını net bir şekilde ifade etmektedir. Kendisi bir konuda büyükleri veya saygı duyduğu birisiyle

²¹³ Süyûtî, *Nazmü’l-ikyân fî a’yânî’l-a’yân.*, 8-9.

²¹⁴ Süyûtî, *Nazmü’l-ikyân fî a’yânî’l-a’yân.*, 8.

²¹⁵ Süyûtî, *Nazmü’l-ikyân fî a’yânî’l-a’yân.*, 9.

çatıştığında nasıl davranacağını baba metaforu üzerinden vererek konuya açıklık getirmektedir. Süyûtî'nin baba metaforu gerçek bir örnek olup çatıştığı konuları biyografisinde anlatmıştır. Aslında bu örnekte babasına nasıl davranacağını iki maddede açıklamıştır.

a) Bilginin yayılmasını sağlamak asıl amaçtır. Kendisine ulaşan ilmi, başkalarının görüşleriyle çelişse bile saklamayı doğru bulmamaktadır. Aksine bunu açıkça ifade etmeli ve bunu bilgiyi yaymasının elzem olduğunu söylemektedir. Zira Allah Teâlâ'nın lütfu ile içtihat makamına ulaşmış olduğundan dolayı bu gerekliliklere uymasının zorunlu olduğunu ifade etmektedir. Bu dönemde insanlara içtihadımızla ulaştığımız sonuçları tebliğ etmekle yükümlüyüz. Böylece dinimizi yenilemiş olacağız diyerek babasıyla herhangi bir ihtilafta, babasının karşısında olacağını söylemektedir.

b) Süyûtî'nin muhalefetindeki amacı ise, toplumun kendisini anlamasını sağlamaktır. Çağının âlimlerine muhalefet ettiği için insanlar kendisini haklı olarak bu duruma iten sebepleri sağlıklı bir şekilde anlamalarını sağlamalıdır. Amacının düşmanlık veya bağnazlık değil, sadece hakka uymak ve dinde tarafgirlikten kaçınmaktır. Zira eğer birine tarafgirlik yapsaydık, bu kişi babamdan başkası olmazdı diyen Süyûtî, ancak din ve ilim konusunda ne babama ne de başkasına asla taviz vermem diyerek bu konu da muhalefet edeceğini açıkça belirtmiştir.²¹⁶

2.4. Süyûtî'nin Tarih Yazımındaki Yöntem ve Tasarımı

1. Süyûtî'nin eserleri, incelediği konular hakkında oldukça kapsamlı bilgiler sunmaktadır. Bu sebeple açtığı bir konuyu nihayete erdirmeden kapatmaz. Özellikle tabakat eserlerinde kapsam dahiline giren hiçbir şeyi hariçte bırakmamaya gayret gösterir. Kendisi, kütüphanelere hâkim olduğundan kapsamı dolduracak eserlere ziyadesiyle de hakimdir. Tarih ile alakalı “*eş-Şemârih fî ilmi't-tarih*” adlı eserinde de sunduğu çerçeveyi en derin noktalara kadar tartışmaktadır. Böylelikle okuyucu, kendisinden talep ettiği matlubu eserlerinde rahatlıkla bulabilmektedir.

2. Süyûtî, eserlerini sade ve anlaşılır bir dille yazmıştır. Bu nedenle farklı bilgi seviyelerindeki okuyucular tarafından rahatlıkla okunup anlaşılabilir bir seviyededir. Buna istisna olarak “*Şerhu makamati Celâleddin es-Süyûtî*” adlı edebi eseri

²¹⁶ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillâh*, 20.

sayabiliriz. Bu eseri, edebi ve veciz kelimelerle doludur. (bu şekilde tahmin edilmektedir)Zannımızca Makamat'ı sağlıklı bir şekilde tahlil edebilmek ancak sözlük yardımıyla olabilir. Bunun sebebi edebi bir eser olmasından kaynaklanmaktadır. Buradan şunu da anlamak mümkündür; Süyûtî, isterse çok ağır ve süslü bir dil ile de eserlerini yazabilir. Ancak kapalılıktan ve süslü bir dilden ziyade sade ve anlaşılabilirliği tercih etmiştir. Süyûtî'nin bu tutumunu, eserlerine aldığı şiirlerde de görülmektedir. Telifatlarında kullandığı şiirlerde anlam kapalılığından ziyade mana yoğunluklu şiirler tercih etmiştir. Bu da eserlerinde şekilden ziyade mananın hâkim olduğunu göstermektedir.

3. Süyûtî, eserlerini sistematik bir şekilde düzenlenmiştir. Bu nedenle aradıkları bilgileri bulmak isteyen okuyucular için kolaylık sağlamaktadır. Süyûtî, bu olguyu eser telif felsefesi yapmıştır. Eserlerinin girişinde nasıl bir metot izleyeceğini ve bu metodun faydalarını dile getirerek olayı en faydalı nasıl yapabilirim sorunsalıyla uğraşmaktadır. Bu üslubu eserlerinin çoğunda görülmektedir. Mesela, “*Târîhu'l-hulefâ, eş-Şemârih fî ilmi't-tarih, Buğyetü'l-vuat fî tabakati'l-lugaviyyin ve'n-nühat*” vb. birçok eserinde bu usulle karşılaşılmaktadır.

Süyûtî, tarih tasarımı olarak yaratılışı esas almıştır. Tarihe başlangıç ve bitiş çizgisi çizmiştir. Bu başlangıç Hz. Adem'den Hz. Nuh'a, Hz. Nuh'tan Hz. Muhammed'e (s.a.s.) ve Hz. Muhammed'den kendi zamanına ulaşan çizgisel bir tarih anlayışıdır. Bu anlayışını Mısır tarihiyle alakalı eserinde net bir şekilde ortaya koymuştur. Ayrıca “*eş-Şemârih fî ilmi't-tarih*” adlı eserinde de bu çizgisel tarih anlayışını kaynaklarla delillendirmeye çalışmıştır.

Süyûtî, tarihi vakaları doğaüstü olgularla destekleyerek olayın vuku sebebini insanüstü bir yöntemle açıklamaya çalışıyor. Örneğin Bağdat'ın Moğollar tarafından işgalinden önce, Kabe'nin örtüsü rüzgâr tarafından atılması ve uzun bir süre Kabe'nin örtüsüz kaldığını söylemesi, Dicle Nehrinin taşıp şehri harap etmesi, bunun gibi başka sebepleri olacak olayların ön emareleri olarak aktarmıştır.²¹⁷ Süyûtî, bu olağanüstülük durumunu sosyal hayatın tabii olan her alanına yansıtmıştır. Bunlardan deprem, veba, ekonomik çöküş ve savaş mağlubiyetlerini ilahi cezaya bağlayarak konuya beşeriyetten uzak kaderci bir yaklaşımla sunmaktadır. Gerçekleşmiş bir olguya bakışı

²¹⁷ Süyûtî, *Hüsni'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/45.

şöyledir; olması gereken ve olacak şey buydu demektedir. Bu durumda Süyûtî'nin eserlerinde kaderci yorumlara yer verildiği gözlemlenmektedir.

2.5. Süyûtî'nin Tarih Yazımında Bilgi Kaynakları

Süyûtî, intihal konusundaki adetini, insanların ve Allah'ın bildiğini, bu konuda titiz olduğunu söylemektedir. Kendisi bir harf dahi olsa sahibine atfetmeden almadığını, atfettiği bilgiyi bütün açıklığıyla sahibine izafe ettiğini söylemektedir. Böyle davranma sebebini ise, faydalandığı bilginin sahibine bir teşekkür ve o malumatın sahibi olduğunu göstermektir.²¹⁸

Süyûtî, eserlerinde isnad sistemini kullanmanın yanında asli kaynaklara inerek bilgileri membaından almıştır. Hadis ilmine vukufiyeti bu konuda onun işini kolaylaştırmıştır. Bu sebeple hicretin birinci yüzyılı ile alakalı konularda hadislerden yoğun bir şekilde faydalanmış, sonraki döneminde meydana gelen olaylarla ilgili ise o dönemin çağdaşı olan müelliflerin eserlerini kullanma gayreti içerisinde olmuştur. Bu durum “*Târihu'l-hulefâ*” adlı eserinde rahatlıkla görülmektedir. Her döneme o döneme yakın kişileri kaynak olarak kullanmıştır. Süyûtî, dönemsel olarak istifade ettiği eserleri şöyle açıklıyor,

*700 senesine kadar vuku bulan hadiseler için Zehebi'nin Tarih'ine güvendim. Bu tarihten sonra, İbn Kesir'in, 738'e kadar gelen Tarih'iyle devam ettim. Sonra, 773 senesine kadar Mesalik ve onun zeyliyle devam ettim. Bundan sonra da İbn Hacer'in 850 senesine kadar gelen İnbâ el-Gümr'ünü kullandım. Lakin bu vakalardan başka meseleler üzerine Bağdat tarihi için el Hatib'in on ciltlik eserini takip ettim. Şam tarihi içinse İbn Asakir'in elli yedi ciltlik eserini, Suli'nin yedi ciltlik el-Evrak'ını ve üç ciltlik Tuvuriyyat'ı, Ebu Nuaym'ın dokuz ciltlik Hilye'sini, Dinaveri'nin Mücalese'sini, Müberred'in iki ciltlik Kamil'ini, Saleb'in tek cilt olan Amali'sini ve diğerlerini kullandım.*²¹⁹

Süyûtî hacimli kitaplarının önsözünde kullandığı kaynakların listesini vererek hangi eserlerden nasıl istifade ettiğini yazmıştır.²²⁰ Bununla birlikte kendi telif ettiği kitaplardaki bilgileri kullanan, lakin atıfta bulunmayanları ise ağır bir şekilde itham edip yalancılık ve ihanetle vasıflandırmıştır.²²¹ Ayrıca Süyûtî, bir kişiyi ve konuyu işledikten sonra ele aldığı yeni bir konuda daha önce bahsettiği kişi ve konuları tekrar etmeyerek zikri geçen yerlere referanslarda bulunmaktadır.

²¹⁸ Süyûtî, *Şerhu Makamat Celaleddin es-Süyûtî*, 949.

²¹⁹ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 521.

²²⁰ Sartain, *Celâleddîn Suyûtî Hayatı ve Eserleri*, 53.

²²¹ Şazeli, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 141.

Süyûtî, rivayetler üstünde derin tahliller yapmaktadır. Bazen rivayet ettiği bir metni hadis ıslahatları açısından değerlendirip bir hadis kitabını andırır şekilde teferruatıyla açıklıyor. Bunun yanında dilbilimsel açıdan tahlil ederek sarf, nahiv açısından da derin tahlillere tabi tutmaktadır. Tefsir kitaplarına da müracaat ederek metni İslami ilimlerin tamamına göre değerlendirmektedir. Nihai görüşünü de sentezden doğan sonuca göre açıklamaktadır.²²² Ayrıca Süyûtî, akıldan ziyade nakle önem vermektedir. Bu konuda yazdığı “*Tabakatü'l-müfessirin*” adlı eserinde, bölümlere ayırdığı müfessirlerin en muteberleri, rivayete önem verenleridir. Tevili esas alanlarınsa derece olarak rivayetçilerin altında olduğunu söylemektedir.²²³

Süyûtî, kendine has bir metottan ziyade var olan tarihçilerin ilke ve metotlarını benimsemiştir. Kendisi de İbn Haldun gibi metinlere eleştirel yaklaşılmayı gerekli görmektedir. Ancak kendisi bu kritiğini metnin senedine ve cerh-tadil noktasında, ravisine yöneltmektedir. Rivayet edilen metne ve muhtevasına karışmamaktadır. Mana neye delalet ederse etsin yine de ehemmiyet vermemektedir. Tarihçiliğini oluşturan kaynaklar, rivayet eksenli olduğu için böyle bir usul tercih etmeyi yeğlemiştir. Bu noktada kendisinden hemen önce Mısır’da yaşayan tarihçi ve tarih felsefecisi olan İbn Haldun’dan ayrılmaktadır. İbn Haldun hem senede hem de metne eleştirel yaklaşmaktadır.

2.5.1.1. Ayet ve Hadis Kullanımı

Süyûtî’nin eserlerine bakıldığında özellikle tefsir, hadis, fıkıh ve Arap dili ve edebiyatı alanlarında yoğun bir ayet kullanımı görülmektedir. Ayetler, onun ilmî çalışmalarının temel dayanağıdır. İslamî ilimlerdeki derin bilgisi ve Kur’an’a olan hakimiyeti, eserlerinin gücünü artırmıştır. Süyûtî’nin, delil ve bilginin membaı olarak ayetleri kullanma yöntemi, tevarüs eden şerh geleneği ile de alakalıdır. Ayetleri sadece metin olarak aktarmakla kalmaz, aynı zamanda anlamını açıklar ve bağlamını vurgular. Bu, onun eserlerinin daha anlaşılır ve zengin olmasını sağlar. Akademik açıdan bakıldığında, Süyûtî’nin ayet kullanımı hem İslami ilimlerdeki derin bilgisini hem de metinler arası ilişkileri anlama yeteneğini yansıtmaktadır.

²²² Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 100; Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/5.

²²³ Ebü'l-Fazl Celaledin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *Tabakatü'l-müfessirin*, thk. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebetu Vehbe, 1976), 2.

Hadis ilminde de derin bilgiye sahip olan Süyûtî, eserlerinde yoğun bir şekilde hadislere başvurmuştur. Sahih ve sahih olmayan hadisleri bilgi kaynağı olarak kullanmıştır. Hadis alanında birçok eser yazıp telif etmiştir. Süyûtî'nin hadisleri kullanma yaklaşımı, onun ilmî çalışmalarının temel taşlarından biri olmuş ve eserlerinde bu zengin kaynağı etkili bir şekilde kullanmıştır.²²⁴

Süyûtî, Kur'an ve hadislerin tarihsel verileri kullandığını ve bu verilerle yargıda bulunduğunu söyleyerek bu meyanda örnekler vermektedir. Buna örnek olarak Hud suresinin 120. Ayetinde *"Peygamberlerin haberlerinden, senin kalbini kuvvetlendireceğimiz bilgilerin her birini sana anlatıyoruz. Bunlarda sana gerçeğin bilgisi, müminlere de bir öğüt ve bir uyarı ulaşıyor."* Yine Kamer suresinin 4. ve 5. ayetleri olan *"Andolsun, onlara içinde caydırıcı tehditlerin bulunduğu haberler geldi. Bu haberler, zirveye ulaşmış birer hikmettir!"* Süyûtî'ye göre bu ayetler gösteriyor ki Kur'an'da, tarihi haberler ve menkıbeler Müslüman toplum için çok önemli bir konumdadır.²²⁵

Süyûtî Kur'an'ın farklı bir örnekleminde, bilginin yanlışlığını şöyle örnekler; Yahudiler ve Hristiyanlar, Hz. İbrahim'in kendi dinlerinden olduklarını söylemeleri üzerine Allah, Âl-i İmrân Suresi 65. ayette *"Ey Ehl-i kitap! İbrâhim hakkında niçin tartışırsınız? Oysa Tevrat da İncil de kesinlikle ondan sonra indirildi. Hiç düşünmüyor musunuz?"* ayetinden sonra yine surenin devamında *"İbrâhim ne Yahudi ne de Hristiyan idi"* diyerek tarihsel olarak Hz. İbrahim'in Yahudi ve Hristiyanlar'dan önce geldiğini ifade etmektedir. Bu da Kur'an'ın tarihsel veriyi ne kadar güzel kullandığının bir göstergesidir.²²⁶

Süyûtî, Hz. Peygamber'in tarihsel olaylara yönelik anlatılarına işaret etmektedir. Sahih-i Müslim'de yer alan bir rivayete göre *"Resûlullah (s.a.s.), sabah namazını müteakip güneşin doğuşuna dek bulunduğu yerden ayrılmazdı. Bu zaman diliminde ashâbıyla birlikte Câhiliye dönemiyle ilgili sohbetler ederler, ardından tebessüm ederlerdi."* Süyûtî ayrıca Ebu Dâvûd'dan naklettiği Abdullah b. Ömer rivayetinde, *"Resûlullah'ın (s.a.s.) ashâbıyla sabaha kadar İsrâiloğulları hakkında konuştuğunu belirtmektedir."* Ebû Şâme'den aktardığına göre ise *"Sahâbe ve Tâbiîn,*

²²⁴ Aslan, *Süyûtî'nin Hadis İlmindeki Yeri*, 128.

²²⁵ Süyûtî, *Nazmü'l-ikyân fî a'yânî'l-a'yân.*, 2.

²²⁶ Süyûtî, *Nazmü'l-ikyân fî a'yânî'l-a'yân.*, 6.

geçmiş olaylara dair hadis ve rivayetleri aralarında müzakere ederek tatbik ederlerdi ve onların bu uygulamaları bizler için örnek teşkil etmektedir.”²²⁷

2.5.1.2. Siyer-Megazi Eserlerini Kullanması

Süyûtî, özellikle ilk dönem konulara değinirken sıkça siyer-megâzî kaynaklarına atıfta bulunmuştur. Siyer-megâzî müelliflerinden sayılabilecek ilk dönem cem ve telif âlimlerinden İbn Şihâb ez-Zührî’den, “Bayram namazından evvel ilk kez hutbe veren Muâviye’dir.”²²⁸ Zührî’den Hz. Ömer’in şehit edilme rivayetini de aktarmaktadır.²²⁹ Farklı noktalarda kendisine atıfta bulunmaktadır.²³⁰ Yine ilk dönem siyer-megâzî müelliflerinden Seyf b. Ömer’den, “Ebû Bekir’in vefat sebebi, Resulullah’ın (s.a.s.) vefatından duyduğu derin kederdir. Öyle ki, vefat edinceye kadar bedeni zayıflamıştır.”²³¹ Rivayetini ve farklı konularda kendisinden rivayetlerde bulunmuştur.²³² Süyûtî, Mûsâ b. Ukbe’nin “*Kitâbü’l-Megâzî*”sinden nakilde bulunmaktadır. “Ebû Bekir hutbesinde şöyle konuşmuştur: Andolsun ki ne bir gece ne de bir gün bu iş için hırsım oldu...”²³³ Süyûtî, ilk siyer-megâzî müelliflerinden Urve b. Zübeyr’den Resulullah’ın (s.a.s.) yanına defin vasiyetini²³⁴, zekât konusunu²³⁵ ve buna benzer konularda rivayetlerde bulunmuştur.

Süyûtî, ilk dönem müstakil siyer-megâzî müelliflerinden de faydalanmıştır. İbn İshak’dan, Hz. Ali’nin Hayber kalesinin kapısını sökme mevzusunu rivayet etmektedir.²³⁶ İbn İshak’tan Hz. Fâtıma’nın doğum tarihinin müşriklerin Kâbe inşası döneminde olduğu bilgisini de aktarmaktadır.²³⁷ Kendisinden farklı rivayetlerde de bulunmaktadır.²³⁸ Ayrıca Süyûtî, İbn İshak ve İbn Âziz’in *Megâzî*’sinden de aynı rivayeti nakletmektedir.²³⁹ Siyer-megâzî müellifi olan Vakıdî’den de fazlaca nakilde bulunmaktadır: “Âişe, Ömer, Saîd b. el-Müseyyeb ve diğerlerinden; Ebû Bekir’e,

²²⁷ Süyûtî, *Nazmü’l-ikyân fî a’yânî’l-a’yân.*, 3.

²²⁸ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 207.

²²⁹ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 146.

²³⁰ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 168.

²³¹ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 95.

²³² Süyûtî, *Hüsnü’l-muhadara fî tarihi Mısır ve’l-Kahire*, 1/274.

²³³ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 84.

²³⁴ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 99.

²³⁵ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 89.

²³⁶ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 177.

²³⁷ Ebü’l-Fazl Celaledin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *es-Sugurü’l-basime fî menakibi Fâtima* (Tanta: Darü’s-Sahabe li’t-Türas, 1991), 31.

²³⁸ Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 62.

²³⁹ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 85.

Resulullah (s.a.s.)’in vefat ettiği, hicretin on birinci yılının Rebûlevvel’in on ikisi pazartesi günü biat edilmiştir.”²⁴⁰ Bunun yanında farklı konularda da rivayetlerde de bulunmuştur.²⁴¹

Süyûtî, bazen de siyer ile alakalı rivayetleri, bu alanda eser yazmış âlimlerden de almaktadır. Ancak bu alanda yazılmış eserlerden değil de farklı eserlerinden rivayetlerde bulunmaktadır. İbn Hibbân siyer-megâzî alanında “*es-Sîretü’n-nebeviyye ve ahhbârü’l-hulefâ*” adlı eserin sahibidir. Süyûtî İbn Hibbân’ın “*el-Müsnedü’s-sahîh*” adlı eserinden Hz. Peygamber ve sahabe dönemi ile alakalı rivayetlerde bulunmaktadır.²⁴² Süyûtî, Müstakil siyer-megâzî eserleri haricinde bölüm olarak ele alınan eserleri de kullanmıştır. İbn Sa’d’ın Hz. Âişe rivayetinde “Biri Hz. Âişe’ye, bize Ebû Bekir’i tasvir eder misiniz? diye sordu. Bunun üzerine Âişe (r.a.) şöyle cevap verdi...”²⁴³ rivayetini aktarmaktadır. Süyûtî, siyer-megâzî alanında zikrettiğimiz müelliflerden farklı konularda istifade etmektedir.

2.5.1.3. Coğrafya İlminden Faydalanması

Süyûtî, eserlerinde coğrafya ilminden ve kaynaklarından faydalanmıştır. Mısır hakkındaki rivayetlerde İbn Havkal’ın “*İklimler*” adlı eserinden bolca atıflarda bulunmuştur.²⁴⁴ Süyûtî, kendi memleketi Asyut’tan bahsederken, Asyut’un coğrafi konumunu matematik konuma istinat ederek bahsetmektedir. Neticede şöyle bir koordinat vermektedir: Asyut, Uzunluğu 51 derece, 45 dakika; genişliği 22 derece 12 dakikalık coğrafi konumda yer almaktadır.²⁴⁵

2.5.1.4. İsrailiyat’tan Faydalanması

Süyûtî, Mısır hakkında rivayetlerde bulunurken İbn Abdülhakem’in Kâ’b el-Ahbâr’dan aldığı İsrailiyat rivayetlerini de almıştır. Bazen de bizzat kendisi Kâ’b el-Ahbâr’a başvurarak İsrailiyattan istifade etmiştir.²⁴⁶

2.5.1.5. Anonim Rivayet Kullanımı

Süyûtî bazen “denildi, söylendi, geçti, bir cemaatten aktarıldığına göre” sigalarını kullanarak bilginin kaynağını vermeden aktardığı bilgilerde olmuştur.

²⁴⁰ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 84.

²⁴¹ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 95.

²⁴² Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 50.

²⁴³ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 50.

²⁴⁴ Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 23.

²⁴⁵ Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 9.

²⁴⁶ Süyûtî, *Hüsni’l-muhadara fî tarihi Mısır ve’l-Kahire*, 1/21.

Örneğin şöyle bir rivayet geçiyor: “denildi ki, Me'mun Mısır'a girdiğinde şöyle demişti: Allah Firavun'a lanet etsin, o şöyle dedi: Ben Mısır'ın kralı değil miyim? Eğer o Irak'ı görseydi! Said b. Afir ona şöyle dedi: Bunu söyleme ey Müminlerin emiri.”²⁴⁷ Bir rivayeti de şöyle kullanmaktadır, hadiste rivayet edildiğine göre, Hz. Fâtıma kendi guslüyle defnedilmiştir.²⁴⁸

Başka bir örnek verecek olursak, Mısır hakkında rivayette bulunan bazı kaynaklar, Tufan zamanında Nuh Aleyhiselam'ın gemisinin mısır bölgesine uğrayıp bereketlenmesine vesile olmuştur.²⁴⁹ Süyûtî denildi sigasıyla şöyle der: “Denildi ki Hz. Fâtıma biset yılında doğmuştur.”²⁵⁰ Başka bir rivayette Hz. Fâtıma'nın nasıl defnedildiği hakkındaki rivayetleri de farkı sigalarla aktarmaktadır. “Başkaları dedi ki, Hz. Fâtıma'yı Hz. Ali yıkadı, namazını kıldırıldı ve gece de defnetti. Şöyle de denildi, onun namazını Hz. Abbas kıldırıldı, denildi ki, onun namazını Hz. Ebu Bekir kıldırıldı. Onun kabrine Hz. Ali, Hz. Abbas ve çocuğu indi.” diyerek farklı iki sigayı bir arada kullanmıştır.²⁵¹

Süyûtî, “*Tuhfetü'l-kiram bi-haberi'l-ehram*” adlı eserinde de bu kullanımlara sıkça yer vermektedir. Piramitleri kim inşa ettiği sorusu hakkında rivayetleri aktarırken şöyle der, “bir grup tarihçinin aktardığına göre piramitleri Süveyrid b. Selhuk yapmıştır.”²⁵² Bunun yanında şöyle bir örnek daha geçmektedir, “Kıptiler, kitaplarında piramitlerin üzerinde yazılı bir tablet olduğunu ve bunu okuduklarını söylemektedir.” Bu tablette Arapça tercümesiyle şöyle diyordu, “Ben Kral Süveyrid, piramitleri falanca vakitlerde inşa ettim. Onu inşası altı sene sürdü ve kim benden sonra gelir de benim gibi olduğunu söylerse, onu altı yüz yılda yıksın. Unutmasın ki yıkmak yapmaktan daha kolaydır.”²⁵³ Başka bir örnekte ise, “hikâye edildi ki her kim piramitlere girerse orda kabirler görür.”²⁵⁴ Süyûtî, bu ve benzeri kalıp ifadelerle eserlerinde sıkça yer vermektedir.

²⁴⁷ Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/23.

²⁴⁸ Süyûtî, *es-Sugurü'l-basime fî menakibi Fâtıma*, 33.

²⁴⁹ Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/33.

²⁵⁰ Süyûtî, *es-Sugurü'l-basime fî menakibi Fâtıma*, 32.

²⁵¹ Süyûtî, *es-Sugurü'l-basime fî menakibi Fâtıma*, 33.

²⁵² Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *Tuhfetü'l-kiram bi-haberi'l-ehram* (Kahire: Mektebetu İbn Sina, 1992), 8.

²⁵³ Süyûtî, *Tuhfetü'l-kiram bi-haberi'l-ehram*, 9.

²⁵⁴ Süyûtî, *Tuhfetü'l-kiram bi-haberi'l-ehram*, 11.

2.5.1.6. Şiir Kullanımı

Süyûtî, birçok alan ve konularda şiirlerden istifade etmiş ve kitaplarına serdetmiştir. Özellikle önem verilen kimseler hakkında farklı şairlerce birbirinden farklı şiirleri ele aldığı kişi için aktarmaktadır. Bu şiirler çoğunlukla övgü üzerine kurulmuştur. Ele aldığı kişi ve konuların önemsiz olması durumunda şiirlerle desteklenilmemektedir ve sadece nesir ile yetinilmektedir.

Ancak Süyûtî, tabakat eserlerindeki biyografilerden değil de müstakil bir kişiyi ele aldığı biyografik eserlerde, şiire azami derecede az yer vermiştir. Özellikle Hz. Fâtıma'nın biyografisini ele alırken şiirden ziyade hadislere yer vermiştir. Bu da ele aldığı kişi için şiir kullanımı o kişi hakkında şiirin olmasından kaynaklanmamaktadır. Kişisel bir tercih olduğunu yansıtmaktadır. Mesela “*Târîhu 'l-hulefâ*” adlı eserinde her halife için ayrı ayrı bolca şiir kullanmıştır.

2.6. Süyûtî'nin Rivayetlere Eleştirel Yaklaşımı

Süyûtî bilgi kaynağı olarak rivayet türü bilgi kaynaklarından beslenmiştir. Bu rivayet türü kaynakların güvenilirliği Müslüman âlimlerin, bilginin kaynağına indikleri isnad metoduna dayanmaktadır. Süyûtî beslendiği kaynaklardaki bilgilerin doğruluğunu da sorgulayarak kendisi yeni bir yargıya da varmıştır. Örneğin, “*Hüsnü 'l-muhadara fî tarihi Mısır ve 'l-Kahire*” adlı kitabında İbn Zevlak'ın, Mısır'ın Kur'an'da yirmi sekiz defa geçtiği söylemine karşı Süyûtî, otuzdan fazla olduğunu ifade ederek delillendirmiştir.²⁵⁵

Mesala İbn Abbas, Mısır'dan söz ederek şöyle demiştir: Kur'an'da on yerde Mısır'a yeryüzünün tamamı denilmiştir. Süyûtî bu bilgiye de itiraz ederek Kur'an'da on iki veya daha fazla yerde yeryüzü olarak kastedilen ayetlerin, Mısır olduğunu söylemiştir.²⁵⁶ Süyûtî, başka bir konuda da kendi görüşünü de deliller çerçevesinde sunmaktadır. Örneğin, İbn Asâkir'in “*Evail*”inde, Beytülmal'in kurucusunun Hz. Ömer olduğunu söylemesi üzerine Süyûtî, birkaç rivayeti delil getirerek bu bilginin yanlış olduğunu ve Beytülmal'in kurucusunun Hz. Ebu Bekir olduğunu söylemektedir.²⁵⁷

²⁵⁵ Süyûtî, *Hüsnü 'l-muhadara fî tarihi Mısır ve 'l-Kahire*, 1/5.

²⁵⁶ Süyûtî, *Hüsnü 'l-muhadara fî tarihi Mısır ve 'l-Kahire*, 1/8.

²⁵⁷ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 93.

Süyûtî bazen de var olan rivayetleri aktarır hakkında herhangi bir eleştiride bulunmayarak sadece rivayetleri aktarır hangi rivayetin kabule yakın olduğunun takdirini okuyucuya bırakmaktadır. Örneğin Hz. Fâtîma'nın evlilik yaşı hakkında farklı rivayetler sunmaktadır. İbn Sad'ın *Tabakat*'ında Hz. Ali ile Hz. Fâtîma'nın evlilik zamanını Hz. Peygamber'in Medine'ye gelişinden beş ay sonra Bedir dönüşü Hz. Fâtîma'nın 18 yaşında olduğu zaman gerçekleştiğini söylemektedir. Farklı bir rivayette ise Hz. Ali ile Hz. Fâtîma'nın, Uhud savaşından sonra evlendiğini ve Hz. Fâtîma'nın yaşını ise on beş buçuk olduğunu söylemektedir.²⁵⁸ Fakat rivayetler hakkında herhangi bir eleştiride bulunmamaktadır. Tercih takdirini okuyucuya bırakmaktadır.

2.7. Memlûkler Döneminde Tarihçilik

İslam uleması, bilgi kaynağı olarak birçok alanda rivayeti esas alarak metne müdahalede bulunmadan veriyi aktarmayı tercih etmişlerdir.²⁵⁹ Bu sebeple kaydedilen veriler, belli bir süzgeçten geçirilip eleştirmek yerine, olduğu gibi aktarılması tercih edilmiştir.²⁶⁰

Ayrıca İslam tarihi, âlemşümul bir yapıda olduğundan, Doğu'da da Batı'da da birçok eser yazılmıştır. Doğuda yazılan eserler, muhteva açısından olgulara müdahale edilmeden doğrudan rivayet edilmeleri onları metodolojiden yoksun bırakmıştır. Ancak Batı'da yazılan eserler belli ilkeler ve metotlar çerçevesinde yazılmıştır. Fakat Batı'da yazılan eserlerin çoğunda da gizli bir düşmanlık vardır.²⁶¹ Müslümanlar'ın tarihe yaklaşımı döngüsel olup bedeviyet ve hadariyet çemberinde dönmektedir. Batı'nın tarih anlayışı ise, sürekli ve tekâmül eksenslidir. Örneğin 18. yüzyıl İngiltere'sinde Gibbon tarihe döngüsel olmaktan ziyade yengi yengi ilerleyen bir tekâmül olduğunu savunmaktadır.²⁶²

Müslüman tarihçilerden usul ve metot geliştiren âlimler de vardır. Örneğin İbn Haldun hem metnin hem de senedin tetkik ve analiz edilmesi gerektiğini söylemektedir. Ancak İbn Haldun'u diğer Müslüman tarihçilerden ayıran şey, metni

²⁵⁸ Süyûtî, *es-Sugurü 'l-basime fî menakibi Fâtîma*, 17.

²⁵⁹ Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*, 11.

²⁶⁰ M. Şemsettin Günaltay, *İslâm Öncesi Arap Tarihi* (Ankara: Ankara Okulu, 2015), 10.

²⁶¹ Carr, *Tarih Nedir*, 10.

²⁶² Carr, *Tarih Nedir*, 227.

öncelemesidir. Bir metin akla ve mantığa uygun değilse ve afaki şeylerden bahsediyorsa bu metnin ravilerini cerh ve tadile tabi tutmak, abesle iştigal olmaktan başka bir şey olmadığını dile getirmektedir. Tabi bu tenkit anlayışını, şer'i rivayetlere uygulamamaktadır. Çünkü şer'i rivayetlerin, inşai teklifler olması ve şari tarafından farz kılınması, bu haberlerin gerekliliklerini yerine getirmeyi icap ettirir. Bu haberlerin doğru olarak zannedilmeleri bile kafidir.²⁶³

İki buçuk asırlık dönemi kapsayan Memlûk dönemi tarihçileri, İslam tarihinin en nadide eserlerini üretmişlerdir. Bu dönem diğer dönemlere kıyasla tarihçi ve eser yönünden çok daha zengindir. Bu iki buçuk asırlık döneme, ansiklopediler çağı da denilmektedir. Bu döneme hâkim olan anlayış: Genel tarih, tabakat-teracim-biyografi, Siyer, Bölge Şehir ve zeyl geleneği yaygındı. İbn Haldun gibi tarih felsefesi, Kâfiyeci ve Sehâvî gibi tarih usûlcüleri de dönemin tarih anlayışını oluşturmaktaydı.²⁶⁴ Bu dönemde tarihçiliğin ağırlık merkezi Mısır-Şam bölgesi olmuştur. Ayrıca Memlûk sultanları da tarihçileri benimseyip himaye etmişlerdir.²⁶⁵ İslam tarihinde en çok tarih eserlerinin üretildiği bir dönem olmuştur.²⁶⁶

Memlûk tarihçilerinin kullandıkları dil, tanım olarak “Orta Arapçaya” mukabil gelmektedir. Hicri 13. Yüzyıla kadar fasih Arapça kullanılırken, bu tarihten sonra özellikle Mısır bu düzeni değiştirmiştir. Yerel lehçeleri de fasih dil ile vermektedirler. Örneğin, el-Cezerî'nin yazım dilinden kendisinin Suriyeli olduğu, İbnu'd-Devâdârî'nin yazım dilinden de kendisinin Mısırlı olduğu anlaşılır. Ayrıca bu dönemde “nukat” ve “acâ'ib vel'garâ'ib” gibi nükte ve ilginç konular hakkında rivayetlerde eserlerde kullanılmıştır.²⁶⁷

Memlûkler'in iki önemli vilayeti olan Kahire ve Şam'daki eserlerin muhteva farklılıkları şu şekildedir: Şam ağırlıklı olarak dini ve ilmi konuları rivayet ederken, Kahire ise eserlerinde daha çok siyasi olay ve olguları aktarmıştır. Bu dönemin tarihçileri, tarihi verileri aktarmaktan ziyade okuyucuya hoşça vakit geçirmeyi amaçlamışlardır. Aynı zamanda bu dönemde ilk defa alt kademe memur ve subaylar

²⁶³ İbn Haldun, *Mukaddime*, 2/202.

²⁶⁴ İsmail Yiğit, *Memlûkler* (İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2008), 236-238.

²⁶⁵ Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*, 176.

²⁶⁶ Samira Kortantamer, “Memlûk Tarihçiliğine Genel Bir Bakış”, *Tarih İncelemeleri Dergisi* 1/1 (1983), 31.

²⁶⁷ Kortantamer, “Memlûk Tarihçiliğine Genel Bir Bakış”, 33.

da tarih eserleri kaleme almıştır.²⁶⁸ Bu dönemde yazılan eserler, henüz telif sürecindeyken talebeler ve ders halkaları aracılığıyla toplumla buluşmaktaydı. Bu durum, tarih eserlerinin bir nevi gazete (ceride) işlevi görmesine de yol açmıştır. Bütün bunların yanı sıra, Memlûk tarihçileri kendi çağdaşı olan birçok devlet hakkında da derinlemesine bilgiler sunmaktadır. Örneğin, İstanbul'un fethi hakkında bilgi edinmek için İbn Tağrîberdî'ye başvurmak gerekmektedir. Bu durum Afrika, Hicaz ve Avrupa devletleri için de geçerlidir. Bu dönemle ilgili doğru bilgilere ulaşmak ancak o dönemin âlimlerinin eserlerinin dikkatli bir şekilde okunmasıyla mümkün olabilir.²⁶⁹

²⁶⁸ Kortantamer, “Memlûk Tarihçiliğine Genel Bir Bakış”, 35.

²⁶⁹ Fatih Yahya Ayaz, *Memlûkler’de Tarih ve Tarihçiler* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2020), 210-211.

3. TARİH ALANINDAKİ ESERLERİ

Süyûtî kendi döneminin önemli tarihçilerinden biridir. Yaşadığı dönem olan Memlûklü son dönemi İbn Haldun, Makrîzî, İbn Tağrîberdî, Kâfiyeci, Sehâvî, İbn İyâs vb. birçok tarihçiye ev sahipliği yapmıştır. Her bir tarihçi kendi üslup ve metoduna göre bir tarih tasarımı ve üslubu geliştirmiştir. Süyûtî’de bu ilim dalında kalem oynatmış bir âlim olarak kendi üslup ve metoduna göre bir tarih anlayışı ortaya koymuştur. Bu alanda da birçok eser kaleme alan Süyûtî’nin, kaç eser yazdığı tam olarak bilinmemektedir. Kendisinin, öğrencilerinin ve araştırmacıların ortaya koydukları eser ve sayıları farklılık arz etmektedir.

Talebesi Şâzelî, Süyûtî’nin tarih alanında yazdığı eserlerinin sayısını otuz iki olarak vermektedir. Bunlar arasında hacim olarak büyük kitapların yanında kitapçık şeklinde olanlar da vardır.²⁷⁰ Yine talebesi Dâvûdî, hocasının eserlerini liste şeklinde vererek toplam sayısının otuz olduğunu söylemektedir.²⁷¹ Arap edebiyatı üzerinde araştırma yapan Brockelman, Süyûtî’nin tarih alanında önemli üç eser yazdığını dile getirmektedir. Bu eserlerin de dünya tarihi ile alakalı eseri, Mısır tarihi ile alakalı eseri ve halifelerin tarihi ile alakalı eserlerinin olduğunu söylemektedir. Bunun yanında tabakat alanında tefsircilerin ve nahivcilerin biyografisini ele aldığı eserleri de olduğunu söylemektedir.²⁷² Geoffroy kendisinin tarih alanında teoriler oluşturan bir kişi olarak tanımlamıştır.²⁷³

Süyûtî’nin talebeleri olan Şâzelî ve Dâvûdî’nin hocalarının tarih alanında yazdığı eserlerini düzenleyerek sıralamaya koymuşlardır. Şâzelî, hocasının biyografisini bir bütün olarak kaleme almaktadır. Ele aldığı biyografik eserinde hocasının telif ettiği kitaplara da bir başlık açmaktadır. Hocasının eserlerinin toplamını 561 olarak tespit etmiştir. Her ilmi kendi başlığıyla başlıklandırır Şâzelî, hocasının tarih alanında yazdığı eserleri en sona saklamıştır. 530’dan 561’e kadar 31 eserin ismini vermiştir. Süyûtî de bu alanda yazdığı eserleri tarih ve edebiyat başlığı altında vermiştir.

²⁷⁰ Şâzelî, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 225.

²⁷¹ Dâvûdî, *Tercemetü'l-allameti's-Süyûtî*, 105.

²⁷² Carl Brockelman, “Es-Süyûtî”, *Encyclopaedia of Islam First Edition Online* (Erişim 22 Eylül 2024).

²⁷³ Geoffroy, “es-Süyûtî”.

Tarih ve Edebiyat Sanatı

1. Târîhu's-Sahâbe
2. Tabakâtü'l-Huffâz
3. Tabakâtü'n-Nuhât: el-Kübrâ, vel-Vüstâ, ve's-Sugrâ
4. Tabakâtü Şu'arâ'î'l-'Arab
5. Târîhu'l-hulefâ
6. Tarihü Mısır
7. Tarihü's-Süyût
8. Mu'cemü Şeyhi'l-Kebir yusamma Hâtıb Leyl ve Cârif Seyl
9. el-Mu'cemü's-Sağır, el-Munteka olarak adlandırılır
10. Tercemetü'n-Nevevî
11. Tercemetü'l-Bulkînî'nin
12. el-Mültekat mine'd-Dürri'l-Kâmine
13. Tarihü'l-Umr
14. Raf'ü'l-Bas an Benî'l-Abbas
15. en-Nefhatu'l-Miskiyye ve't-Tuhfetu'l-Mekkiyye
16. Düreri'l-Kelimi ve Gureri'l-Hikem
17. Divân-ı Huttab
18. Divân-ı Şiir
19. Makâmât
20. er-Rihletü'l-Feyyûmiyye
21. er-Rihletü'l-Mekkiyye
22. er-Rihletü'd-Dimyâtiyye
23. er-Resail ila Ma'rifeti'l-Evail
24. Muhtasaru Mu'cemi'l-Büldân
25. Yâkûtu's-Şemârih fi 'İlmi't-Târîh
26. el-Cümâne
27. Risâle fi Tefsîri Elfâzin Mütedâvele
28. Makâtî'u'l-Hicâz
29. Nûru'l-Hadîka min Nazmi'l-Kavl
30. el-Mücmel fi'r-Reddi 'ale'l-Mühmel
31. el-Münâ fi'l-Künâ

32. Fadlû's-Şitâ'
 33. Muhtasarü Tehzîbi'l-Esmâ' li'n-Nevevî
 34. el-Ecvebetü'z-Zekiyye 'ani'l-Elgâzi's-Sübkîyye
 35. Raf'ü Şe'ni'l-Hubşân
 36. Ahâsinü'l-'Akbâs fî Mehâsini'l-İktibâs
 37. Tuhfetü'l-Müzâkere fî'l-Müntekâ min Târîhi İbni 'Asâkir
 38. Şerhu Bânet Sü'âd
 39. Tuhfetü'z-Zurafâ' bi-Esmâ'i'l-Hulefâ'
 40. Kasîdetün Râ'iyye
 41. Muhtasarü Şifâ'i'l-Galîl fî Zemmi's-Sâhib ve'l-Halîl²⁷⁴
- Şâzelî'ye göre ise,
- 530- Tabakâtü'l-Huffâz
 - 531- Tabakâtü'l-Luğaviyyîn ve'n-Nuhât
 - 532- el-Vecîz min Tabakâti'l-Fukahâ' iş-Şâfi'iyye
 - 533- Tabakâtü'l-Mufessirîn, tamamlanmamış
 - 534- Târîhu'l-Hulefâ
 - 535- Hüsnü'l-Muhâdara fî Ahbâri Mısır ve'l-Kahire, üç cilt
 - 536- Muhtasaruhû yüsammâ ez-Zeberced
 - 537- Raf'ü'l-Bâs an Benî'l-Abbâs
 - 538- eş-Şemârih fî İlmi't-Târîh
 - 539- Tercümetü'n-Nevevî
 - 540- Tercümetü Şeyhînâ el-Bulkînî
 - 54- Mu'cemu Şuyûhî, el-Muncem fî'l-Mu'cem olarak da bilinir
 - 542- Nazmu'l-Îkyân fî A'yâni'l-A'yân
 - 543- Tehaddüs bi-Ni'metillâh
 - 544- el-Multakat min ed-Düreri'l-Kâmine
 - 545- Multakat min el-Hıtat
 - 546- Cüz'ün fî Câmiî Amr
 - 547- Cüz'ün fî Câmiî İbni Tolun
 - 548- Cüz'ün fî'l-Medreseti's-Sâlihiyye
 - 549- Cüz'ün fî'z-Zâviyeti'l-Haşâbiyye

²⁷⁴ Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/344.

550- Cüz'ün fi'l-Hânkâhi's-Salâhiyye

551-Cüz'ün fi'l-Hânkâhi'l-Baybarsiyye yüsammâ Hüsnü'n-Niyye ve Bulûgu'l-Ümniyye fi'l-HânKâhi'l-Mekkiyye

552- Cüz'ün fi'l-Hânkâhi's-Şeyhûniyye

553- Cüz'ün fi Ahbâri Asyût yüsammâ el-Madbût

554- el-Meknûn fi Tercemeti Zî'n-Nûn

555- Tuhfetu'l-Kirâm bi-Ahbâri'l-Ehrâm

556- Nesru'l-Heymân fi Vefeyâtî'l-A'yân

557- el-Verakât fi'l-Vefeyât

558- Tebyîdu's-Sahîfe bi-Menâkıbi'l-İmâm Ebî Hanîfe

559- Tezyînu'l-Memâlik bi-Menâkıbi'l-İmâm Mâlik

560- Hüsnü't-Taahhüd fi Ehâdisi't-Tesmiyeti fi't-Teşehhüd

561 Cüz'ü's-Selâm min Seyyidi'l-Enâm Aleyhi Efdalu's-Salâti ve's-Selâm)²⁷⁵

Dâvûdi'de hocası Süyûtî'nin biyografisini kaleme almış ve hayatını bir bütün olarak ele almıştır. Dâvûdi, Süyûtî'nin eser sayısını 540 olarak vermektedir. Şâzelî'de olduğu gibi Dâvûdi de en sonu tarih kitaplarına ayırmıştır. Tarih alanında verdiği toplam eser sayısı ise 30 tanedir. Eser listesi ise şu şekildedir:

42. Tabakâtü'l-Huffâz

43. Tabakâtü'l-Luğaviyyîn ve'n-Nuhât

44. Tabakâtü'l-Fukahâ'îş-Şâfi'iyye

45. Tabakâtü'l-Müfessirîn, Tamamlanmamış

46. Târîhu'l-Hulefâ, bir cilt

47. Hüsnü'l-Muhâdara fi Târîhi Mısr ve'l-Kahire, üç cilt

48. Muhtasaruhû. Yüsammâ: ez-Zeberced. Cüz'ün latîf

49. Raf'u'l-Bâs an Benî'l-Abbâs, küçük bir cilt

50. eş-Şemârîh fi İlmi't-Târîh

51. Tercemetü'n-Nevevî

52. Tercemetü Şeyhihî el-Bulkînî

53. Mu'cemu Şuyûhî, (el-Müneccim fi'l-Mu'cem olarak da bilinir)

54. Nazmu'l-Îkyân fi A'yâni'l-A'yân

55. et-Tehaddüs bi-Ni'metillâh

²⁷⁵ Şâzelî, *Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî*, 251.

56. ed-Dürerü'l-Kâmine
57. el-Hıtat
58. Cüz'ün fî Câmiî Amr
59. Cüz'ün fî Câmiî İbni Tolun
60. Cüz'ün fî'l-Medreseti's-Sâlihiyye
61. Cüz'ün fî'z-Zâviyeti'l-Haşâbiyye
62. Cüz'ün fî'l-Hânkâhi's-Salâhiyye
63. Cüz'ün fî'l-Hânkâhi'l-Baybarsiyye yüsammâ: Hüsnü'n-Niyye ve Bulûgu'l-Ümniyye fî'l-Hânkâhi'r-Rüknîyye
64. Cüz'ün fî'l-Hânkâhi's-Şeyhûniyye
65. Cüz'ün fî Ahbâri Asyût yüsammâ el-Madbût
66. el-Meknûn fî Tercemeti Zî'n-Nûn
67. Tuhfetu'l-Kirâm bi-Ahbâri'l-Ehrâm
68. Nesru'l-Himyân fî Vefeyâtî'l-A'yân
69. el-Verakât fî'l-Vefeyât
70. Tebyîdu's-Sahîfe bi-Menâkıbi'l-İmâm Ebî Hanîfe
71. Tezyînu'l-Memâlik bi-Menâkıbi'l-İmâm Mâlik²⁷⁶

Süyûtî'nin, tarih alanında yazdığı eserlerinden bazıları birkaç ciltten oluşurken bazıları da risale şeklinde olmaktadır. Aslında eserlerin konuları eserlerin hacmini de oluşturmuştur. Ancak Süyûtî, takındığı üslubu bozmayarak her zamanki gibi bütün eserlerinde zengin bir kaynak kullanmıştır. Yukarıdaki listede bazı eserlere ulaşamadığından bu eserler içerisinde ulaşılabilenler, içerik, yöntem ve üslup açısından değerlendirilecektir.

İslam tarihi, genel tarihin bir kolu olup merkezinde ise Kur'an ve Hz. peygamber bulunmaktadır. Ancak bu özel çerçevenin haricinde İslam toplumlarının, sınırları içerisinde ve dışında Müslüman toplumlara tesir eden her şey, İslam tarihinin kapsamına girmektedir.²⁷⁷ Süreç içerisinde kendi içinde ihtisas alanlarına ayrılan İslam tarihi, disiplin olarak belli bir seviyeye gelebilmiştir. Bu çalışmada ele alınan Celâleddin es-Süyûtî de bu disiplin içerisinde farklı türlerde eserler kaleme almıştır. Bu türler; siyer, tabakât-teracim-biyografi, genel tarih, bölge-şehir ve evâil alanlarını

²⁷⁶ Dâvûdî, *Tercemetü'l-allameti's-Süyûtî*, 105.

²⁷⁷ Eyüp Baş, "Bir Akademik Disiplin Olarak İslam Tarihi", *Dini Araştırmalar* 14/39 (2011), 22.

kapsamaktadır. Bu sayılan alanlar dışında iki eser de üretmiştir. Bunlardan biri, tarih usulüne yönelik “*eş-Şemârih fî ilmi’t-tarih*” adlı eseri. İkincisi ise, Piramitlerin yapısı ve tarihi üzerine yazılmış olan, “*Tühfetu’l-kirâmi bi-ahbâri’l-ehrâm*” adlı eseridir.

3.1. Siyer ile İlgili Eserleri

Siyer, sîret kelimesinin çoğuludur. Kelime anlamı olarak, ahlak, yol, adet ve hayat hikayesi gibi anlamlara gelmektedir. Terim anlamı ise, Hz. Peygamber’in hayatını konu edinen ve bu çerçevede yazılan eserler için kullanılagelmiştir. “*Sîretü İbn İshâk*” bu alanda yazılan ilk eserdir.²⁷⁸ Memlûkler’de siyer, klasik dönem anlayışının dışına çıkarak daha çok konu bazlı çalışmalara evrilmiştir. Örneğin, Hz. Peygamber’in şemai, kullandığı malzemeleri, aile içi davranışları gibi konular ele alınmıştır.²⁷⁹ Süyûtî’de bu alanla alakalı birçok eser kaleme almıştır.

3.1.1. er-Riyâzü’l-Anika fî Şerhi Esmâi Hayri’l-Halika

“*er-Riyâzü’l-anika fî şerhi esmâi hayri’l-halika*”, Süyûtî’nin bir benzeri âlimlerin yazabileceği en az bir ciltten oluşan 50 eserden biridir.²⁸⁰ Bu eserinde Hz. Peygamber’in isimlerini tek tek ele alıp incelemektedir. Bunun sebebini ise şöyle anlatmaktadır: Araplar’da bir şeyin isim çokluğu, onun yüceliğini göstermektedir. Kendisi de bu amaçla Hz. Peygamber’in Kur’an, hadis ve toplumsal hayatta var olan isimlerini ele almaktadır. Ele aldığı isimleri sarf, nahiv açısından değerlendirip, ulemanın görüşlerini de birleştirerek başka bir ifadele bir nevi kelimenin anatomisini çıkarmaktadır.²⁸¹

Ayrıca Süyûtî, bu eserini oluşturmada önce bu konuyla alakalı iki eser daha telif ettiğini ve bu eserlerden çıkarma ve eklemeler yaparak yeni bir yapıya büründürdüğünü söylemektedir. Bu eserin daha önceki iki eserinden daha makul ve faydalı olduğunu da söylemektedir.²⁸²

3.1.2. el-Hasâisu’n-Nebeviyye

²⁷⁸ Mustafa Fayda, “Siyer ve Megâzî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV yayınları, 2009).

²⁷⁹ Ayaz, *Memlûkler’de Tarih ve Tarihçiler*, 13.

²⁸⁰ Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 107.

²⁸¹ Ebü’l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *er-Riyâzü’l-anika fî şerhi esmâi hayri’l-halika*, thk. Hüseyin b. Seyyid el-Kalkaşendi (Amman: Dârü’n-Nuri’l-Mübin, 2022), 31.

²⁸² Süyûtî, *er-Riyâzü’l-anika fî şerhi esmâi hayri’l-halika*, 29.

el-Hasâisü'n-nebeviyye terki bindeki hasais kelimesi, insana veya bir şeye has olan üstün özellikler anlamına gelmektedir. Bu terki bin de Kur'an ve Hadis'te birçok örnekleri bulunmaktadır. Örneğin, gece namazının sadece Hz. Peygamber'e has olması, Harem bölgesinde savaş, fetih günü için sadece kendisine izin verilmesi gibi durumlar Kur'an da Hz. Peygamber'e hasais atfettiği durumlardır. Kur'an Hz. Peygamber'e has olan farzlar sunmaktadır: kuşluk namazı, vitir namazı, teheccüt namazı, kurban kesmek, misvak kullanmak, istişare etmek, borçlu bir şekilde ölen Müslümanlar'ın borcunu ödemek, başlanan nafileleri tamamlamak ve insanları kötülükten menetmek. Sadece kendisine haram kılınan hususlar ise, zekât almak, icap ettiğinde savaşa girmemek, dünya malına tamah etmek, suçlunun gizliden yargılanıp cezalandırılması ve yaptığı iyilikle kibirlenmesi gibi durumlar Hz. Peygamber'e farz ve haram kılınan şahsına has durumlardır. Bu durum da âlimlerin Hz. Peygamber'e fezâilü'n-nebî ve Hasâisü'n-Nebî edebiyatı oluşturmuştur.²⁸³ Bu alanda da en kapsamlı eser verenlerden biri Celâleddin es-Süyûtî'dir.

Süyûtî, bu eserin muhtevası olarak Hz. Peygamber'in özelliklerini anlatmaya tahsis etmiştir. Telif ettiği bu eser Hz. Peygamber'in bin özelliğine varıncaya kadar devam ettirmiştir. Bu çalışma yirmi yıllık bir süre zarfını oluşturmaktadır. Daha sonra bu eserini özetleyip “*Enmûzecü'l-lebîbi fî hasâisi'l-habîb*” diye isimlendirmiştir. Süyûtî'nin ifadesine göre çağdaşlarından biri bu eseri kendine mal etmiştir. Kendisi de bu durumdan dolayı “*el-Fâriku beyne musannifi ve's-sârik*” adlı eseri telif etmiştir. Kendisinin bu eserini, Abdülvehhâb b. Ahmed b. Alî eş-Şa'rânî'de özetlemiştir.²⁸⁴

Süyûtî, muhteva olarak bu eserinde Hz. Peygamber'in mucizelerini ve kişilik özelliklerinden bahsetmektedir. Ayrıca Süyûtî, bu eserini Kur'an sayfalarındaki secde ayetine benzetir. Ve şöyle der: “Bu eser secde ayetlerinin diğer ayetlerdeki konumu gibidir.” Ayrıca bu eserin emsali olan diğer eserlerden daha önemli olduğunu ifade etmektedir. Eserini oluştururken, sahih hadis kaynaklarına ve kaynağı sağlıklı haberlerden oluşturduğunu, mevzu, uydurma vb. kaynağı şüpheli olan bilgilerden de

²⁸³ Erdinç Ahatlı, “Hasâisü'n-Nebî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997).

²⁸⁴ Katib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, 2/586.

uzak durduğunu söylemektedir.²⁸⁵ Ayrıca bu eserinde şimdiye kadar duyulmamış gözden kaçan bilgileri de içine aldığını da söylemektedir.²⁸⁶

Süyûtî, zayıf ve mevzu rivayet almadığını söylemesine rağmen eser incelendiğinde, zayıf ve mevzu hadisleri kullandığı görülmektedir. Hatta “*el-le’âli’l-masnû’a fi’l-ehâdîsi’l-mevzû’a*” adlı eserinde mevzu hadis olarak verdiği rivayetleri bulunmaktadır. Bunlara şu örnekler verilebilir: Hz. Peygamber, anne rahmine düştüğünde Mekke’deki bütün hayvanların kendisinin nübüvvetini haber vermeleri, sünnetli olarak doğması, ilk önce nûr-u Muhammedî’nin yaratılması ve kendisinin alnında parlaması, gölgesinin olmaması, terinin gül kokması, semadan inen bir levha üzerinde bütün peygamberlerin resimlerinin yanında Hz. Peygamber’in de resminin bulunması ve Bizanslıların bunu saklamaları gibi rivayetleri eserine dahil etmiştir.²⁸⁷

Süyûtî’nin bu eseri, belirli bir hiyerarşiye tabi olmaktadır. Konu bazlı bir düzen takip etmiştir. Bu eseri bölümllemek gerekirse otuz bölüm ve alt başlıklara bölebilir. Süyûtî, öncelikle eserine yaratılışla başlamaktadır. Ve şu başlıklandırmaları kullanmaktadır: Hz. Peygamber’ini yaratılışı, peygamber oluşu ve ondan alınan sözlere değinmektedir. Ayrıca Hz. İbrahim’in, Hz. Musa’nın kendi risaletinden haber vermesi, bisetinden önce rahiplerin kendisi hakkında verdikleri haberler, önceki kitaplarda kendisinin ve ashabının yeryüzünün varisleri olacağı ve Hz. Peygamber’in isminin bazı eski taşlar üzerinde nakışlı bulunması gibi başlıklandırmalarla birinci bölümü tamamlamaktadır.

İkinci bölümde üzerinde durduğu ana tema, Hz. Peygamber’in soyunun sâfilîği hakkındadır. Alt bölümlmeler olarak da, kendisinin Hz. Adem’den bu yana soy şeceresinde helal dışı bir kötülüğün bulaşmaması, Abdülmuttalib’in gördüğü rüya, validesinin ona hamile kalma alametleri, babasının ne zaman vefat ettiği, doğumu ile fil vakasının olması, Abdülmuttalib’in Zemzem kuyusunu açarken gördüğü alametler, doğum gecesinde görülen alametler, doğarken sünnetli ve göbeği kesilmiş olarak doğması, beşikte iken semadaki ayın onunla konuşup avutması, beşikte iken konuşması, süt emme çağında görülen mucizeler gibi başlıkları hadislerle temellendirmektedir.

²⁸⁵ Ebü’l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *Peygamberimiz’in mucizeleri ve büyük özellikleri* = *el-Hasaisü’l-kübra*, çev. Ömer Temizel (Ankara: İ’tisam Yayınları, 2021), 1/13.

²⁸⁶ Süyûtî, *Peygamberimiz’in mucizeleri ve büyük özellikleri* = *el-Hasaisü’l-kübra*, 1/14.

²⁸⁷ Yusuf Şevki Yavuz, “el-Hasâisü’l-Kübrâ”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997).

Süyûti üçüncü bölümde, Hz. Peygamber'in şemailini ilgilendiren konuları ele almaktadır. Nübüvvet mührü, ağız ve dişleri, yüzü, koltukaltı, lisanı, kalbi, esneme özelliğinin olmaması, işitmesi, sesinin mahiyeti, akli, teri, boyu, saçı, kanı, ayakları, yürüyüşü, uykusu, cinsel kuvveti, ihtilamdan korunmuş olması, cahiliye adetlerinden korunmuş olması gibi alt başlıklarda bu babı bitirmektedir. Dördüncü bölümde, kavmi ile olan ilişkisi ve ona gösterdikleri saygı üst başlığı ile konu açılmıştır. Hz. Hatice adına Şam'a gidişi ve görülen mucizeler, Hz. Hatice ile nikahlanması gibi alt başlıklara ayrılmaktadır.

Diğer bölümleri alt başlıksız verecek olursak: Hz. Peygamber'e peygamberlik verileceği zaman duyulan sesler, kendisine vahiy geldiği zaman ortaya çıkan bazı alametler, kendisine müşriklerce yapılan eziyetler zamanında görülen harikulade olaylar, Habeşistan ile alakalı durumlar, İsra ve Miraç hadiseleri, izdivacında görülen hadiseler, Medine hicreti ve vukua gelenler, kible ve ezan hadiseleri, harplerle ilgili mucizeler, devletlere gönderilen mektuplar ve vukua gelen mucizeler, heyetlerin gelmesi sırasında vukua gelenler, elinden kaynaklanan mucizeler, çeşitli hayvanlarla alakalı mucizeler, fiziki olaylara müdahale eden mucizeleri, şahıslara gösterilen mucizeler, atıcılığı, cansız varlıklar üzerinde gerçekleşen mucize, soyut şeyleri görmesi, ashabının melekleri görmesi, gaybi mucizeleri, duaları ile alakalı mucizeleri, duaları, diğer peygamberlerden üstün oluşu gibi baplar bulunmaktadır.

Süyûti, kitabın sonlarında ise sadece Hz. Peygamber'e has olan farz ve haramları ele almaktadır. Bu bölümü bütün ayrıntıları ile ele almaktadır. Hemen ardından Hz. peygamber sayesinde aile efradının elde ettiği fazilet ve şerefe değinmektedir. Son bölüme ise Hz. Peygamber'in vefatı ve bu vefat süresince olan olaylar ve mucizeleri ele alarak eserini, doğumdan başlatarak kronolojik bir süreç dahilinde Hz. Peygamber'in ölümüne kadarki olayları ele almaya çalışmıştır.

3.1.3. et-Ta'zim ve'l-Minne fi Enne Valideyi'l-Mustafa fi'l-Cenne

Süyûti, siyer konusunda tartışmalı bir mevzu olan Hz. Peygamber'in Valideyninin ehl-i cennet olup olmaması hakkında müstakil olarak bu eseri kaleme almıştır. Ele aldığı bu eserde, çoğunlukla hadisleri ana kaynak olarak kullanmıştır. Yer yer hadisleri tahlil edip hadis usulü çerçevesinde kendi eleştirilerinden geçirip yeni yargılarda bulunmaktadır. Ayrıca yazar eserinde münakaşa usulüyle farazi sorular

sorup cevaplar vermiştir. Böylece akla gelebilecek soruları kendi kendine sorup cevaplamıştır.

Süyûtî, eserin girişinde kendi kararını herhangi bir argüman kullanmadan Hz. Peygamber'in Valideyninin ehl-i cennet olduğunu söylemiştir. Anne babasının muvahhit olduğunu, Hz. İbrahim'in dinine mensup olduğunu, cahiliye döneminde putlara ibadet etmediklerini söylemektedir.²⁸⁸ Süyûtî, burada konunun aslında tartışmaya kapalı olduğunu sadece bu konu hakkında var olan konuşmaların asılsız olduğunu delillendirmek için eseri kaleme aldığını düşünmekteyiz. Süyûtî, bu ifadelerinin hemen akabinde Hz. Peygamber'in annesi ile alakalı şu hadisi vermektedir, Hz. Aişe Hz. Peygamber'in hacuna inerken üzüntülü ve mahzun olduğunu fakat çıkarken de mesrur ve mutlu olduğunu söylemektedir. Bunun sebebini kendisine sorduklarında, Allah resulü, Allah'a annemin durumunu sordum, o da annemi diriltti ve bana iman edip gitti.²⁸⁹ Hadisini farklı rivayetlerle mana ve sened yönlerinden ayrıntılı bir tetkikat yapmaktadır. Bunun yanında hadis âlimlerinin bu hadise yaklaşımlarını da ayrıntılı bir şekilde aktarmaktadır. Karşılaştırmalı olarak olumlu ve olumsuz bütün rivayetleri içerisinde barındırmaktadır.

Süyûtî, Validey-i Resulün azap görmeyeceğini hadis, kıyas vb. birçok delile başvurarak olayı izah edip açıklamaya çalışmaktadır. Özellikle bazı kişilerin böyle düşüncelere yönelme sebepleri olan Hz. Peygamber'in annesinin kabrine uğrarken ağlamasını şöyle değerlendirmektedir: Bu hadislerde geçen ağlama hadisesi, şefkatten kaynaklanan hüzn ve ağlamadır. Yoksa validesinin azaba maruz kalacağından dolayı oluşan hüzn ve ağlama değildir.²⁹⁰ Bu çerçevede hadisler haricinde kıyasa da başvurarak Hz. Peygamber'in annesinin iman ettiğini delillendiriyor. Şöyle ki bütün enbiyanın anneleri istisnasız iman sahibiyken nasıl olur da hâtemü'n-nebiy olan Hz. Peygamber'in annesi iman etmiş olmaz diyerek konuyu delillendirmektedir.²⁹¹

Süyûtî, Hz. Peygamber'in anne ve babasının imanı hakkında ortaya koyduğu başka bir delil ise, fetret ehl-i olmasıdır. Kur'an'da hiçbir kavme elçi göndermedikçe azap etmeyiz ayetini delil gösteren Süyûtî, Hz. Peygamber'in valideyni fetret ehlinden olduğunu ve onlara risaletin ulaşmadığını bu sebepten dolayı anne babasına azap

²⁸⁸ Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *et-Ta'zim ve'l-minne fi enne valideyi'l-Mustafa fi'l-cenne* (Kahire: Darü Cevami'u'l-kelim, ts.), 3.

²⁸⁹ Süyûtî, *et-Ta'zim ve'l-minne fi enne valideyi'l-Mustafa fi'l-cenne*, 4.

²⁹⁰ Süyûtî, *et-Ta'zim ve'l-minne fi enne valideyi'l-Mustafa fi'l-cenne*, 23.

²⁹¹ Süyûtî, *et-Ta'zim ve'l-minne fi enne valideyi'l-Mustafa fi'l-cenne*, 29.

edilmeyeceğini söylemektedir.²⁹² Süyûtî, farklı bir delil olarak da Ebu Leheb'in, kölesi olan Süveybe'yi Hz. Peygamber'i emzirdiği için azat etmesinden dolayı onun bu davranışının değeri oranında cehennem azabının azaltılacağı bilgisi Sahihayn'de geçmektedir. Süyûtî, burada birkaç günlük emzirme olayından dolayı Allah ve Resulünün düşmanının azabı hafifletiliyor da dokuz ay karnında taşıyan kişiye cehennem reva görülür mü?²⁹³ diyerek olaya farklı bir bakış sunuyor.

Süyûtî, daha sonra farklı konulara da girerek Hz. Peygamber'in ailesinden farklı kişiler hakkında da bilgiler vermektedir. Örneğin Abdulmuttalib'in de hanif olduğunu söylemektedir. Buna delil olarak da Ebrehe'nin Kabe'yi yıkmak için geldiği sırada Abdulmuttalib'in Ebu Kubeys dağına çıkıp uluhiyeti barındıran bir münacatta bulunmasını delil göstermektedir.²⁹⁴ Ayrıca Hz. Peygamber'in bütün cedlerinin tevhit üzerinde olduğunu da söylemektedir. Azer'in de Hz. İbrahim'in babası olmadığını amcası olduğunu ve Peygamberlerin babaları kafir olamayacağını söylemektedir.²⁹⁵ Süyûtî, son olarak cahiliye döneminde Hanifliği benimseyen kişileri de ele alarak eserine hatime vermiştir.²⁹⁶

3.1.4. es-Sugurü'l-Basime fî Menakıb-ı Fâtıma

Süyûtî, bu eserinde Hz. Fâtıma'nın biyografisini vermektedir. Bu esere, Kâtib Çelebi de bibliyografik eserinde bahsetmiştir.²⁹⁷ Süyûtî, bu biyografide Hz. Fâtıma'nın Hz. Ali ile evliliğinden, Hz. Peygamber ile olan ilişkisine, Hz. Peygambere olan yakınlığına, kendisinden rivayet edilen sözlere, vefatına ve vasiyetine değinerek bitirmiştir. Ancak bütünsel bir biyografiden ziyade daha çok uhrevi açıdan ele alarak incelemiştir. Bu sebepten olsa gerek Hz. Fâtıma'nın fiziksel durumuna yani, doğumuna, yaşadığı yere vb. noktalara değinmeyerek eserini dini kimlik üzerine inşa etmiştir.

Süyûtî'nin bu eseri diğer eserlerinden biraz farklılık taşımaktadır. Bu eserde birçok ihtilafli konuyu farklı rivayetlerle beraber vermektedir. Hz. Fâtıma'nın evlilik yaşı hakkında farklı rivayetler sunmaktadır. İbn Sad'ın "*Tabakat'ında*" Hz. Ali ile Hz.

²⁹² Süyûtî, *et-Ta'zim ve'l-minne fî enne valideyi'l-Mustafa fî'l-cenne*, 31.

²⁹³ Süyûtî, *et-Ta'zim ve'l-minne fî enne valideyi'l-Mustafa fî'l-cenne*, 32.

²⁹⁴ Süyûtî, *et-Ta'zim ve'l-minne fî enne valideyi'l-Mustafa fî'l-cenne*, 60.

²⁹⁵ Süyûtî, *et-Ta'zim ve'l-minne fî enne valideyi'l-Mustafa fî'l-cenne*, 65.

²⁹⁶ Süyûtî, *et-Ta'zim ve'l-minne fî enne valideyi'l-Mustafa fî'l-cenne*, 60.

²⁹⁷ Katib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, 4/1473.

Fâtıma'nın evlilik zamanını Hz. Peygamber'in Medine'ye gelişinden beş ay sonra Bedir dönüşü, Hz. Fâtıma'nın 18 yaşında olduğu zaman gerçekleştiğini söylemektedir. Diğer rivayetlerde yani İbn Sad haricindekilerin söylemine göre ise Hz. Ali, Hz. Fâtıma ile Uhud savaşından sonra evlendi ve Hz. Fâtıma'nın yaşı ise on beş buçuktu.²⁹⁸ Hz. Fâtıma'nın yaşı hakkında da farklı rivayetleri bir arada vermektedir. İbn Abdilber'den rivayetle "Hz. Fâtıma ve Ümmügülsüm Allah ikisinden de razı olsun, hangisinin en küçük olduğu hakkında ihtilaf olduğunu fakat Hz. Fâtıma'nın en küçükleri olması daha doğrudur."²⁹⁹

Süyûtî, Hz. Fâtıma'nın doğum yılı ile vefat yılının da ihtilafı olduğunu söylemektedir. Ayrıca Süyûtî bu eserinde siyer ilmi kronolojisi hakkında da önemli bilgiler vermektedir. Örneğin İbn İshak'tan alınan rivayetle Hz. Fâtıma'nın müşriklerin Kabe'yi inşa ettikleri döneme denk geldiğini söylemektedir. Başka rivayetler de ise Biset senesinde doğduğunu söylemiştir. Vefatının Hz. Peygamber'den sonra olduğu hakkında görüş birliği olmasına karşın Hz. Peygamber'den ne kadar süre sonra olduğu hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Hz. Fâtıma'nın Hz. Peygamber'den sekiz ay sonra, üç ay sonra, yetmiş gün sonra ve iki ay sonra vefat ettiği gibi farklı rivayetlerin olduğunu söyleyen Süyûtî, birinci görüşün daha doğru olduğunu da söylemektedir. Bu da hicretin on birinci senesine tekabül etmektedir.³⁰⁰ Hz. Fâtıma'nın vefat yaşı hakkında da farklı rivayetleri sunmaktadır. Süyûtî, Zehebî'den Hz. Fâtıma'nın vefat ederken ki yaşı, sahih olan görüşe göre yirmi dört olmasıdır. Farklı görüşlerin ise, yirmi bir, yirmi altı, yirmi yedi, yirmi sekiz, yirmi dokuz, otuz, otuz üç ve otuz beş diyen kişilerin olduğunu da söylemektedir.³⁰¹

Süyûtî eserin serencamını ise şöyle başlatmaktadır. Hz. Ali ile Hz. Fâtıma'nın Hz. Peygamber'den hizmetçi talebinde bulunmak istedikleri hadisi, hocası Şümünnî'den aktarmaktadır. Sonra, Hz. Fâtıma hakkındaki hadisleri aktarmaktadır. Aktardığı hadislerde Hz. Fâtıma'nın fazileti, Hz. Peygamber'e yakınlığı, Cennette kadınların efendisi olması vb. faziletlerle değinmektedir.³⁰² Ardından Hz. Fâtıma ile Hz. Ali'nin evliliğine değinmektedir. Bu konuda var olan farklı rivayetleri art arda

²⁹⁸ Süyûtî, *es-Sugurü'l-basime fî menakibi Fâtıma*, 17.

²⁹⁹ Süyûtî, *es-Sugurü'l-basime fî menakibi Fâtıma*, 31.

³⁰⁰ Süyûtî, *es-Sugurü'l-basime fî menakibi Fâtıma*, 32.

³⁰¹ Süyûtî, *es-Sugurü'l-basime fî menakibi Fâtıma*, 33.

³⁰² Süyûtî, *es-Sugurü'l-basime fî menakibi Fâtıma*, 13.

aktararak evliliğin gerçekleşme tarihi, icap kabul kısmı, düğünün mahiyeti, mehir durumu, düğün yemeği, düğün çeyizi gibi konulara açıklık getirmektedir.³⁰³

Süyûtî, daha sonra Hz. Fâtîma'nın Hz. Peygamber'in bir parçası olduğunu, insanlar arasında ona en sevimli kişi olduğunu, yürüyüş bakımından kendisine en çok benzeyen kişi olduğunu, Hz. Peygamber'in kendisine bulunduğu münacattan, kendisinin cennet kadınlarının efendisi olduğundan, Allah resulünün kendisine bulunduğu duadan, Allah'ın Hz. Fâtîma'nın kızdığına kızması gibi konu başlıklarında Hz. Fâtîma ile alakalı daha çok şahsı manevisini ilgilendiren rivayetleri ele almıştır.³⁰⁴

Bu eserin nihayetinde ise Hz. Fâtîma'nın vefat anındaki durumu, vasiyet bırakıp bırakmadığı, Hz. Peygamber'in Hz. Fâtîma'nın vefatıyla birlikte nesebinin son bulup bulmadığı, Hz. Fâtîma'dan gelen ve rivayet edilen hadislerden ve nihai olarak da kendi sözlerini de ekleyerek esere hatime vermektedir.³⁰⁵

3.2. Tabakât-Teracim-Biyografi Türü Eserleri

Tabakât, sözlükte iki şeyin üst üste uyuşması anlamına gelen tabaka kelimesinin çoğuludur. Terminolojik olarak, bir alanda uzmanlaşmış veya gruplaşmış kişileri yani sahabe, tabiin, halifeler, Şâirler, tabipler vb. toplulukları içeren eserlere Tabakât denilmektedir.³⁰⁶ Bunun yanında bu ana çatıda küçük ayrışmalarla birbirinden ayrılan farklı alanlar da bulunmaktadır. Bunlar, Teracim, Vefeyat ve Siret kavramları ile olmuştur. Bu kavramların her birinin kendine has terminolojileri olsa dahi hepsinin ortak noktası kişilerin hayatını ele almaktır.³⁰⁷ Süyûtî'nin de en çok kalem oynattığı alandır.

3.2.1. Kitâbü't-Tehaddüs bi-Nî'metillâh

Süyûtî'nin bu eseri, otobiyografik bir eser olup, yazarın kendi hayat serüvenini kendi üslup ve yöntemiyle ele alıp telif ettiği ve bizlerin de kendisi hakkında sağlıklı bilgiler edindiğimiz nadide bir eserdir. Bu eser üstünde Elisabeth Mary Sartain, doktora çalışmasını yapmış ve eserin ince detaylarına kadar inerek gerekli

³⁰³ Süyûtî, *es-Sugurü'l-basime fî menakibi Fâtîma*, 17.

³⁰⁴ Süyûtî, *es-Sugurü'l-basime fî menakibi Fâtîma*, 24.

³⁰⁵ Süyûtî, *es-Sugurü'l-basime fî menakibi Fâtîma*, 34.

³⁰⁶ İsmail Durmuş, "Tabakat", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV yayınları, 2010).

³⁰⁷ Casim Avcı, "Tabakat", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010).

açıklamalarda bulunup edisyon kritiğini tamamlamıştır. Sartain, edisyonunu yaptığı bu eseri, Süyûtî'nin talebeleri olan Şâzelî ve Dâvûdî'nin hocaları hakkında yazdıklarını muhtasar metin şeklinde eserin sonuna ekleyerek otobiyografik eseri bir bütün haline getirmeye çalışmıştır.

Süyûtî bu kitabının ismini “*Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillâh*” koyma sebebini şöyle ifade etmektedir: “Hayat ve ilim bir nimettir ve bu nimeti de Duha süresindeki (fe-haddis) ayetiyle bu kitabı bir şükür ifadesi olarak yazdığımı. Kesinlikle ne riya ne itibar ne de şöhrat için yazdım. Tek maksadım Allah'ın nimetlerine bir şükür olmasıdır.”³⁰⁸

Süyûtî bu eserini, açık, sade ve anlaşılır bir üslupla kaleme alarak süslü, ağıdalı ve az kullanılan kelimelerden uzak durmuştur. Bu sebepten eser akıcı ve anlaşılır bir üsluba sahiptir. Eser, 21 başlıkta oluşturulmuş ve her bir başlıkta farklı alanlar işlenmiştir. İçerik başlıklandırması şu şekildedir:

1. Bu eserin telif amacı.
2. Kemalettin Süyûtî'nin biyografisi (Celalettin Süyûtî'nin babası)
3. Asyut hakkında haberler.
4. Muhaddislerden kendi şehirleri adına eser telif edenler.
5. Süyûtî'nin babasının fetvalarına muhalif fetva vermesi
6. Süyûtî'nin doğumu ve kendisine Abdurrahman isminin verilmesi
7. Süyûtî'nin işittikleri (hadis)
8. Süyûtî'nin rivayette bulunduğu hadis hocaları.
9. Süyûtî'nin taşıyıcısı olduğu hadisler.
10. Süyûtî'nin hac vazifesini ifa etmek için Hicaz'a seyahat etmesi
11. Süyûtî'nin Dimyat ve İskenderiye seferi.
12. Süyûtî'nin öğretmenliğe ve fetva vermeye başlaması.
13. Süyûtî'nin Şeyhuniye'de Hadis görevinin verilmesi
14. Süyûtî'nin eserleri
15. Süyûtî'nin eserlerine takriz ve övgü yazan bazı kişiler.
16. Süyûtî'nin eserlerinin Mısır dışına yayılması.
17. Süyûtî'nin muassırlarıyla muhalefeti
18. Süyûtî'nin içtihat seviyesine ulaştığı ilimler.

³⁰⁸ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillâh*, 4.

19. Her yüzyılın başında gönderilen müçtehit.
20. Süyûtî'nin fıkhi konulardaki tercihleri
21. Süyûtî'nin hadis ve nahiv ilimlerindeki tercihleri

Yukarıdaki başlıklandırmalara bakılınca görülecektir ki Süyûtî, bu eserini oluştururken şahsi hayatını kronolojik bir serüveninden ziyade kendi dünyasında önemli olduğunu düşündüğü konuları ele almıştır. Örneğin biyografisine fıkhi bir konuda içtihadî görüşlerini eklemesi ve tartışması, konu bağlamının çok dışına çıktığı göstermektedir. Ancak bu durum dönemin otobiyografik eserlerin çoğunlukla müstakil olarak yazılmak yerine yazılan eserin başına, ortasına veya sonuna eklenmek suretiyle oluşturulması veya belli bir konu anlatılırken o konuyla bağlantılı bir şekilde sergüzeştî hayatını anlatmaları Süyûtî'yi de etkilemiş görünmektedir.

Süyûtî, kendisi gibi başka âlimlerin de otobiyografilerini yazdığını söylemektedir. Bu âlimlerin otobiyografik eser yazmalarının sebepleri olduğunu ve buna birkaç örnek vermektedir. Birinci ve en önemli sebep Allah'ın nimetlerine olan şükür, yani zikretmek. İkinci sebep ise, kendilerini tanıma ihtiyacı duyan kişilere sağlıklı bilgi sunmak. Üçüncü sebep ise, tarih ve tabakat yazarlarının kendileri hakkında bilgi edinmek istediklerinde sağlıklı ve güvenli bilgi edinmeleri için oluşturduklarını ifade etmektedir.³⁰⁹ Süyûtî de bu sebeplere dayanarak bu eseri oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Süyûtî, zannımızca kibirle itham edilmemek için böyle bir eseri yazmanın meşru olduğunu ispat etmek için bu alanda eser yazan âlimleri ve eserlerinin isimlerini şöyle yazmaktadır:

Abdulgafîr el-Farisi, hadis âlimlerinden biri olup kendi otobiyografisini yazmıştır: el-İmad el-Katib el-İsfehani kendisini bağımsız bir eserde el-Berku's-Şâmî adıyla ele almıştır. Fakih Umare el-Yemenî de bağımsız bir eserde kendi biyografisini yazmıştır. Yâkût el-Hamevî, kendi Mu'cem adlı eserinde kendisine yer vermiş, Lisanüddin b. el-Hatîb, Tarihu Gurnata adlı kitabında yarım ciltlik bir bölümde kendi biyografisini yazmıştır. Bu kitap toplamda sekiz cilttir. İmam, müctehid, takva sahibi ve zühd sahibi olan Ebu Şame, birkaç sayfada kendi biyografisini yazmıştır. Hafız Takıyüddin el-Fasî, Tarihu Mekke adlı kitabında birkaç sayfada kendi biyografisini yazmıştır. Hafız İbn Hacer, Tarihu Kaza-i Mısır adlı kitabında kendi biyografisini yazmıştır. İmam Ebu Hayyan, kendisine özel olarak 'en-Nadr' adlı büyük hacimli bir kitapta bir biyografi yazmıştır.³¹⁰

Süyûtî, bu eserinde kendi biyografisinin yanında atalarının şehri olan, babasına ve kendisine de künye olan (Asyut, Suyut) kelimesi üzerine etimolojik tahliller yapmaktadır. Bu tahlilleri yaparken bu isimlerin kökeni ve tarihi süreci hakkında

³⁰⁹ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 3.

³¹⁰ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 4.

kapsamlı bir çalışma yapmaktadır. Bu amaçla tarihçilerin, coğrafyacıların ve dilcileri eserlerini inceleyip bir sentez oluşturmaktadır. Ayrıca bu şehir hakkında var olan menkıbeleri de aktarmaktadır.³¹¹ Ali b. Said, “*el-Mağrib*” adlı eserinde şöyle demiştir: Asyut şehri, Nil Nehri’nin batısında yer alan, nüfus bakımından kalabalık ve gelişmiş bir şehirdir. Çeşitli ticaret faaliyetleri, bahçeler, bağlar ve bol miktarda hurma ağacı bulunmaktadır. Asyut’ta yetişen ve Sefercel adı verilen buraya özel bir meyve vardır. Bu meyvenin özelliği, kurtlanmaması ve solucanlanmamasıdır. Yeşil renginden beyaza doğru bir renk tonuna sahiptir. Mısır’da Sefercel sadece bu şehirde yetişir. Bazı tarihçilere göre, Asyut Kadısı Muhammed b. Abdullah her yıl Kâfur el-İhşîdî’ye elli bin Sefercel’den yapılan Sefercel içeceği gönderirdi. Ayrıca şehirde çok sayıda akrep bulunur. Sıcak günlerde geceleri kimse bu akrepler yüzünden çıplak ayakla dolaşamaz. Demir uçlu bir değnek taşımak zorundadırlar. Akrep, demirin çingirak sesini duyunca kaçır. Asyut’un karşısında haşhaş bitkisinin yetiştiği bir ada bulunur. Haşhaş başka hiçbir yerde yetişmez. Adanın doğusunda ise kuş tılsımlarının bulunduğu söylenen Bûkîr dağı yer alır.³¹²

Süyûtî, hadis âlimlerin başta Mekke ve Medine şehirleri olmak üzere yazdıkları şehir tarihi eserlerinin yazar ve eserlerini birlikte bir liste halinde vermiştir. Kendisini de Hadiste müçtehit gören Süyûtî bu alana kendini de katmıştır. Ancak şehir tarihi yazarların isimlerini verirken, kendisinin de Mısır ile alakalı şehir kitabı ve Asyut hakkındaki eserlerini zikretmemiştir. Normalde Süyûtî kendi eserlerini tasnif ederken tasnif ettiği eserin içine o an yazdığı eseri de eklemektedir. Bu konuda farklı davranmasına sebep olan konu ise biraz kapalı duruyor. Süyûtî’nin muhaddislerin yazdığı şehir tarihlerini şöyle sıralamaktadır:

1. Mekke Tarihi: el-Ezraki, el-Fakihi ve Hafız Takıyüddin el-Fâsi tarafından yazılmıştır.
2. Medine Tarihi: Zübeyr b. Bekkar, İbnü'n-Neccar, Kadı Zeyneddin el-Marağî ve Hafız Ufidüddin el-Matri tarafından kaleme alınmıştır.
3. Kudüs Tarihi: Hafız Ebu Kasım Mekki b. Abdüsselam tarafından yazılmıştır.
4. İrbil Tarihi: Ebu'l-Berekat b. el-Müstüfi tarafından,

³¹¹ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 12.

³¹² Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 13.

5. İskenderiye Tarihi: Hafız İbnü'l-Umediye tarafından kaleme alınmıştır.
6. Endülüs (İspanya) Tarihi: Ebu Abdullah el-Hamidi, İbnü'l-Ferdi, Ebu Kasım İbn Beşkuval, Ebu Cafer İbnü'z-Zübeyr ve İbnü'l-Malik tarafından yazılmıştır.
7. Buhara Tarihi: İbn Ğancer ve Ebu Ahmed İbn Mama tarafından,
8. Basra Tarihi: İbnü'd-Demcan tarafından ve
9. Batalyus Tarihi: İbrahim b. Kasım el-Batalyusi tarafından yazılmıştır.
10. Bağdat Tarihi: el-Hatîb, İbnü's-Sem'ânî, İbnü's-Sâî, İbnü'l-Mârîstânî, İbnü'd-Dûsî, İbnü'l-Katî, İbnü'n-Neccâr ve İbn Râfî gibi tarihçiler tarafından kaleme alınmıştır.
11. Belh Tarihi: Ebu'l-Kasım el-Medînî tarafından yazılmıştır.
12. Valensiya Tarihi: İbn Alkame tarafından yazılmıştır.
13. İlbire Tarihi: Ebu'l-Kasım el-Melâhî tarafından yazılmıştır.
14. Curcan Tarihi: (eser ve yazar ismi bulunmamakta, metinde hata olabilir.)
15. Cezire Tarihi: Ebu'l-Hasan İbnü'l-Alân tarafından yazılmıştır.
16. Halep Tarihi: Kemalüddin İbnü'l-Adîm tarafından yazılmıştır.
17. Darya Tarihi: Ebu Ali İbn Mehne ve Ebu'l-Kasım İbn Asâkir tarafından yazılmıştır.
18. Şam Tarihi: İbn Asâkir ve es-Sıdr el-Bekrî tarafından yazılmıştır.
19. Rakka Tarihi: el-Herranî tarafından yazılmıştır.
20. Semerkand Tarihi: Ömer en-Nesefî el-Hanefî ve Ebu Sa'd tarafından yazılmıştır.
21. Sa'id Bölgesi Tarihi: Kemalü'd-dîn el-Edfevî tarafından yazılmıştır.
22. Granada Tarihi: Lisânüddin İbnü'l-Hatîb tarafından yazılmıştır.
23. Kazvin Tarihi: İmam er-Râfî tarafından yazılmıştır.
24. Keş Tarihi: el-Müstağfirî tarafından yazılmıştır.
25. Merv Tarihi: İbnü's-Sem'ânî tarafından yazılmıştır.
26. Mizze Tarihi: İbn Asâkir tarafından yazılmıştır.
27. Mısır Tarihi: Ebu Bekr b. Sa'd b. Ebi Meryem, Ebu'l-Kasım b. Abdülhakem, Sa'id b. Ufêr, Ebu Sa'id b. Yûnus, İbnü't-Tahhân, İbn Züelâk ve Hafız Kutbüddin b. el-Halebî gibi tarihçiler tarafından kaleme alınmıştır.
28. Musul Tarihi: Ebu Zekeriyya el-Ezdi tarafından yazılmıştır.
29. Nesef Tarihi: el-Müstağfirî tarafından yazılmıştır.

30. Nişabur Tarihi: el-Hâkim tarafından yazılmıştır.
31. Herat Tarihi: el-Haddâd tarafından yazılmıştır.
32. Hamdan Tarihi: el-Deylemi tarafından yazılmıştır.
33. Vasıt Tarihi: Beşel ve Ali b. Muhammed b. et-Tayib el-Celâbî tarafından yazılmıştır.

34. Yemen Tarihi: el-Cündî ve el-Hazrecî tarafından yazılmıştır.³¹³

Süyûtî, bu eserinde kendisini müçtehit olarak ispat etme gayreti içerisinde. Çünkü eserin içeriğine bakıldığında kendisinin tercihte bulunduğu fıkhi görüşleri, kendisini övenleri açıklaması, müçtehit olduğunu da ayrı bir başlıkta sunması, muhaddislerin adeti olan kendi memleketleri hakkında şehir kitabı yazma durumunu kendisi de yapması, gösteriyor ki kendisinin hiçbir alanda eksik olmadığını ispat etme çabasıdır.

3.2.2. Târîhu'l-Hulefâ

Süyûtî'nin "*Târîhu'l-hulefâ*" adlı eseri, bir benzerini âlimlerin yazabileceği en az bir ciltten oluşan 50 eserden biri olarak sınıflandırdığı eserdir.³¹⁴ Bu eseri yazma amacını, dört halifeden günümüze kadar gelen tüm halifeleri kronolojik bir sırayla kaydetme isteğinden kaynaklandığını söylemektedir. Bu ihtiyacın doğmasının sebebi olarak da başvurduğu kaynaklarda halifeler hakkında bilgilere ulaşmanın zorluğunu ve bu bilgilerin yetersizliğini gösteriyor. Zira mevcut eserlerde bilgiler karmaşık bir şekilde sunuluyor ve detaylı bilgiye ulaşmak güçleşiyor. Süyûtî, eserini kaleme almasının bir diğer gerekçesi olarak da konu hakkında yazılmış eserlerin ağır ve anlaşılması güç bir dil kullanıldığını gösteriyor. Kendisi ise, "*Târîhu'l-hulefâ*"yı sade ve herkesin anlayabileceği bir üslupla yazmayı hedefliyor.³¹⁵ Ayrıca Süyûtî'nin dönemindeki tarihçiler çoğunlukla Memlûk sultanlarının biyografilerini ele alırken Süyûtî Abbâsî halifelerini ele almaktaydı. Hatta "*Hüsni'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*" adlı eserinde özel bir başlık altında da Mısır'da yaşamış Abbâsî halifeleri adında bir bölüm ayırmıştır.³¹⁶

³¹³ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 16.

³¹⁴ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 111.

³¹⁵ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 25.

³¹⁶ Şelebi, *Hayatü'l-İmam Celaleddin es-Süyuti*, 575.

Süyûtî, bu eserinde Mısır'da da kurulan ve kendi hilafetlerini ilan eden Fatımîler olarak isimlendirilen, kendisinin de Ubeydiler olarak tanıttığı bu devleti yalancılık, zındıklık, soysuzluk ve küfürle itham etmiştir. Ubeydullah isimlendirmesini, devletin kurucusu Ubeydullah el-Mehdi sebebiyle nitelemiştir. Ubeydullah'ın dedesi Mağrip'e girdiği zaman kendisini Ali soyundan olduğunu iddia etmiştir. Hiçbir soy âlimi de bu bilgilerini doğrulamamıştır. Kadı Ebu Bekir el-Bakillânî'nin söylediğine göre Ubeydullah'ın dedesi olan ve el-Mehdi olarak bilinen el-Kaddah bir Mecusi'dir.³¹⁷ Hatta bu konu ile ilgili şöyle bir rivayet aktarmaktadır: Ubeydi halifelerinden el-Aziz 365-86 (975-96) Emevi halifesine hakaret edip onu aşağılayan bir mektup yazdığında Emevi halifesi de ona "sen benim soyumu bilirsin keşke bende seni bilseydim sana gereken cevabı verirdim" diye cevap verince, el-Aziz'in çok zoruna gittiğini ve bu sebepten ona cevap vermediğini aktarır.³¹⁸

Süyûtî, Ubeydiler'in Moğollar'dan daha fazla İslam dünyasına zarar verdiğini, Müslümanlar arasına nifak soktuğunu, Allah'a, resulüne ve ashabına küfür etmelerinden ve hâlihazırda bir halifenin mevcudiyeti (Abbâsî Hilafeti) ikinci bir halifeyi meşru görmemesi gibi sebeplerden dolayı Ubeydiler'in hilafetini kabul etmemekle beraber onları kitabına da almamıştır.³¹⁹

Süyûtî, Abbâsî Hilafetini meşru bir hilafet saymıştır. Onun dışındaki hilafetleri ise gayrı meşru saymıştır. Bunu hadisle de destekleyerek ulvileştirmiştir. Şöyle ki, iktidar Abbâsîler'in eline geçtiğinde onu İsa ya da Mehdi almayana kadar kim bu süre zarfında hilafet iddiasında bulunursa onlar asi ve bölücüdürler hadisini kullanarak böyle bir yargıda bulunmaktadır.³²⁰

Süyûtî, hilafet konusunda Hz. Peygamber'in kendinden sonra halife tayin etmemekle beraber Ömer ile Ebu Bekir'i işaret ettiğini söylemektedir. Halife olan kişinin belirlenmemesinin yanı sıra halifelerin Kureyş'ten olmasını Hz. Peygamber'in hadislerine dayandırmaktadır. Bu açıdan meşru halife Kureyş'ten olmalı ve otuz yıllık bir dönemi kapsayacağını dile getirmektedir. Süyûtî, Müslim'den rivayetle bu ümmet içinde 12 halife geçip gitmeyinceye kadar ümmet ayakta kalacaktır. Bu rivayete göre bu halifeler için; Hulefa-yı Raşidin, Hasan, Muaviye, İbn Zübeyr ve Ömer b.

³¹⁷ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 26.

³¹⁸ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 27.

³¹⁹ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 26.

³²⁰ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 29.

Abdülaziz’i saydıktan sonra muhtemel olarak geri kalan kişiler de el-Muhtedi, ez-Zahir ve Mehdi’dir, demiştir. Fakat on ikinci halifenin ismini veya kim olacağını da söylememektedir.³²¹

Süyûtî, bu eserine müstakil olarak Endülüs Emeviler’i ile Ubeydiler’i yani Fatımî devletinin halifelerini ele almamakla beraber kronolojik olarak Abbâsî halifelerini anlatırken, onlarda olan değişimlere de bir iki cümle ile değinmektedir. Süyûtî’ye göre Ubeydiler’in hilafet konusundaki meşrutiyeti de imkânsız bir şeydir. Çünkü onlar Mecusi’dir. Meşru halife Abbâsî halifesidir. Bunun haricinde hilafetteki meşrutiyet, Ubeydiler hariç öncelik ile alakalıdır. Yani kim önce halife olmuş ve biat almışsa meşru halife odur. Bu sebeple Endülüs Emevi Devleti’nde daha sonraki dönemlerde vuku bulan hilafet iddiaları meşru değildir. Bu konuya farklı bir örnek olarak Süyûtî, Abdullah b. Zübeyr’in hilafetini Mervan b. Hakem’in halifeliğine tercih etmekle beraber Mervan’ın halifeliğinin meşru olmadığını savunmaktadır. Mervan b. Hakem’den sonra halife olan Abdülmelik b. Mervan, İbni Zübeyr’i öldürtünceye kadarki dönemini de meşru saymamaktadır. İbn Zübeyr’i öldürttükten sonra Emeviler’in Mervânî soyundan olan Abdülmelik’in halifeliğini kabul etmektedir. Bundan dolayı aynı anda iki halifeyi meşru saymamaktadır. Asıl halife ilk önce biat almış ve halifeliğinde sebat edenlerdir.

Halifeleri Ele Alış Usûlü:

Süyûtî, “*Târîhu’l-hulefâ*” adlı eserinde halifeleri kronolojik sıraya göre ele almaktadır. Öncelikle Hulefâ-yi Râşidîn’den başlar ve eserin yaklaşık beşte üçünü bu dört halifeye ayırmaktadır. Bu da eserin yaklaşık hacminin yarısından fazlasını tutmaktadır. Daha sonra Emevi halifelerini ve hemen ardından da kendi dönemine kadar olan Abbâsî halifelerini ele almaktadır. Eserin sonlarında ise kronolojik olarak Ubeydi ve Endülüs Emevi halifelerini bir iki paragrafla tahta geliş tarihlerinden bahsetmiştir.

Süyûtî, halifeleri ele alırken onlara karşı olumlu ve olumsuz duygularını doğrudan yansıtmaktadır. Özellikle Emevi halifelerine Ömer b. Abdilazîz hariç çoğunlukla olumsuz bir yargıyla nitelemiştir. Fakat Abbâsî halifelerinin meşrutiyetini, savunmuş hadislere isnat ederek temellendirmeye çalışmıştır. Onların hilafetinin

³²¹ Süyûtî, *Halifeler Tarihi*, 31.

devamı için de niyazda bulunmuştur. Ama Endülüs Emevi Devleti'nin halifeleri için de olumlu cümleler kurmuştur.

Süyûtî, dönemsel ve kronolojik olarak bir halifeyi, hilafet süresince meydana gelen olay ve olguları halife ekseninde ele almaya çalışmıştır. Bu da şöyle bir sıralamayı oluşturmuştur:

- Halifenin, doğumu, künyesi, soyu ve büyüdüğü muhiti.
- Halifenin, hilafete nasıl geldiği.
- Halifenin, yönetim anlayışı ve önceki halifelerle karşılaştırması.
- Halifenin, ahlaki olarak iyi ve kötü yönleri.
- Halifenin, ilk olarak ortaya koyduğu şeyleri (kültürel, sosyal, dini, ekonomik ve idari açılardan)
- Halifenin, rivayet ettiği hadisleri.
- Halifenin, yönetiminde vefat eden önemli kişiler.
- Halife, hakkında rivayet edilen menkıbeler.
- Halifenin, vefatından sonra önemli kişilerin kendisi hakkında söyledikleri sözleri.

Halifenin şahsi hayatı ve durumunu ele aldıktan sonra yine halifeyle bağlantılı bir şekilde dönemin sosyal durumunu da şu maddelerde ele almaya çalışmaktadır:

- Halifenin hilafeti boyunca oluşan ekonomik devalüasyonlar
- Gerçekleşen savaşlar
- Veba gibi genel hastalık ve kıtlıklar
- İsyanlar
- Farklı Müslüman devletlerdeki yönetici değişimleri

Ayrıca Süyûtî, bu eserinde siyasi, sosyal, olay ve olguları yüzeysel olarak ele almıştır. Halifeler için de şiir ve menkıbe gibi konuyu dolaylı yolla anlatan edebi metinleri kullanması eserin hacmini ziyadesiyle büyötmüştür. Dönemin siyasi ve sosyal olaylarını detayına girilmeden ifade edilmesiyle yetinmiştir. Örnek verecek olursak:

- Malazgirt savaşı
- Selahattin Eyyûbi'nin Kudüs fethi
- Moğollar'ın Bağdat işgali
- Ayncalut savaşı

- 1348 yılında Avrupa’da kara ölüm denilen ve Müslüman beldelerini de etkisi altına alan çok büyük tarihsel bir olayı ve yukarıda ifade edilen olayları da iki üç cümle ile ele almıştır.

- İstanbul’un fethine ise hiç değinmemektedir.

Bu ve buna benzer birçok önemli olaylar Süyûtî’nin temasına girmemektedir. Halifelerin bu konular hakkında nasıl bir tutum takındıkları ile alakalı bazen yüzeysel bahsetmiştir bazen de hiç bahsetmemiştir.

3.2.3. Buğyetü'l-Vuat fî Tabakati'l-Lugaviyyin ve'n-Nühat

Süyûtî’nin “*Buğyetü'l-vu‘ât*’ı” yani, Dikkatli kişilerin isteği³²² adlı eseri 867’de (1463) yazılmaya başlanmıştır. Süyûtî, “*Buğyetü'l-vu‘ât*’ı” yazmaya başladığında daha yirmi yaşlarında değildi.³²³ Bu eser dil bilimcilerin biyografilerini içermektedir. Eser, gereksiz bilgileri elemeyi ve önemli şahsiyetlerin hayatlarını özetlemeyi amaçlamaktadır. Alfabetik düzene göre düzenlenmiş olup, özellikle Muhammed ve Ahmed isimleriyle başlayanlar öne çıkarılmıştır. Süyûtî bu eserinde ele aldığı kişilerin, önemli hocalarını, öğrencilerini, doğum-ölüm tarihlerini ve şairlerin şiir örnekleri gibi öz bilgilerle sunulmuştur. Süyûtî, bu eserinde daha önce dağınık halde bulunan bilgileri toplamıştır. Bu eserin önemli özelliklerinden biri, kayıp veya basılmamış eserlerden bilgiler aktarmasıdır. “*Buğyetü'l-vu‘ât*”, dil bilimi alanındaki en önemli eserlerden biri olarak kabul edilir. Bu eser X. yüzyıla kadar olan 2209 dil bilimcinin çalışmalarını kapsamaktadır.³²⁴

Kâtib Çelebi bu eser hakkında şu değerlendirmeyi yapmaktadır: İsim ve muhteva yönünden bu esere benzeyen pek çok eser kaleme alınmıştır. Ne var ki bu alanda yazılmış eserleri tetkik ederek onları bütünleştiren ve özgün bir yapıya kavuşturan kişi, “*Buğyetü'l-vu‘ât*” adlı eserin müellifi Süyûtî olmuştur.³²⁵ “*Buğyetü'l-vuat*” Süyûtî’nin benzerini kimsenin yazamayacağını söylediği 18 eserinden biridir.³²⁶

Süyûtî, büyümeye başladığından beri, nahiv âlimlerinin içinde bulunduğu bir eser telif etmek istemiştir. Nahivcilerin biyografisini ele alan birkaç kitabı zikreden

³²² Katib Çelebi, *Keşfü’z-Zunûn*, 3/885.

³²³ Özkan, *Süyûtî; Siyerin Öncüleri*, 75.

³²⁴ Mehmet Türkmen, “*Buğyetü'l-Vu‘ât*”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/362-363.

³²⁵ Katib Çelebi, *Keşfü’z-Zunûn*, 3/885.

³²⁶ Süyûtî, *Kitâbü’t-Tehaddüs bi-ni’metillah*, 106.

Süyûtî, ele alınan kişilerin, kitapların bir kısmında olması ve bunlarında çok az sayıda olmaları dolayısı ile çok faydalı olamadığını söylemektedir. Bu sebepten dolayı bu eserini telif etmiştir. Ayrıca bu eseri kaleme almak için 300 cilt kitabı tetkik ve analiz etmiştir.³²⁷

Süyûtî, bu eserin oluşum serencamını şöyle anlatmaktadır:

Bu kitapta yer alan dil bilimcilerin biyografilerini, kısa ya da uzun olsun, bilinen veya bilinmeyen olsun bütün bilgilerini topladım ve eserlerinde yer alan faydalı bilgiler, hikayeler, tartışmalar, şiirler, rivayetler ve özel ifadeleri, hiçbir kitapta bir araya gelmemiş olanları derledim. Böylece müsvedde olarak yedi ciltlik hale geldi. Hicrî 769 yılında Mekke-i Mükerre'me'de bulunduğumda, Allah kendisinden razı olsun, dostumuz el-Hâfız Necmeddin İbn Fehd bunu gördü. Allah ona en güzel mükafatı versin, en güzel nimetleri bağışlasın. O bana, bu müsveddelerden önemli biyografileri içeren tek ciltlik bir seçki hazırlamamı önerdi. Onun bu görüşünü takdir ettim ve bu teklifi için teşekkür ettim; bu seçkiden önemli olanları bu kitapta özetledim ve o müsveddeleri uzun bir süre aynı şekilde bıraktım; çünkü kimsenin onu tam anlamıyla edinmek ya da detaylarıyla ele almak gibi bir arzusu ve ihtası olmadığını biliyordum.

Daha sonra, el-Bedr ed-Demâminî ve Şeyhimiz Takîyüddîn eş-Şumnî'nin "el-Muğnî el-Lebîb" üzerine yazdıkları haşiyelerde yer alan bazı örnekler ve birkaç dilbilimci hakkında kısa biyografiler olduğunu gördüğümde, bu bilgileri haşiyeye eklemem halinde kitabın uzayacağından ve insanların bundan sıkılacağından korktum. Bu nedenle haşiyeyi sadece dilbilgisel meselelere ve hadis rivayet edilen şiirlere sınırladım ve Arap edebiyatı örnekleri için kapsamlı bir kitap ve hepsinin açıklamalarını içeren bir eser hazırladım.

Daha sonra içinde yer alan dilbilimcilerin biyografilerini içeren üçüncü bir kitap hazırladım; bu biyografiler geniş kapsamlı olup, ilgilenenler için detaylıdır. Müsveddenin üçte birini burada kullandım ve bu çok büyük bir miktardır. İçinde hem nazım hem de nesir olan değerli bilgileri arka arkaya ekledim; bu kitaba girmeyen faydalar, değerli bilgiler, bilmece, ilave bilgiler, tartışmalar, görüşmeler, fetvalar, olaylar ve parlak eserler için ise 'el-Eşbâh ve'n-Nezâir Nahviyye' isimli bir eser hazırladım. Böylece Allah'a şükür, bu kapsamlı ve düzenli müsveddeden hiçbir şey kaybolmadı; eski ismi iptal edildi ve Bugyetü'l-vuat fî tabakati'l-lugaviyyin ve'n-nühat' ismini verdim. Bu eser, itimat edilir bir eser oldu.³²⁸

Bu eserinde başvurduğu kitapları eserin başında şöyle aktarmıştır: el-Hâfız Ebû Bekir el-Hatîb'in on ciltlik "*Tarih-i Bağdat'ı*", buna el-Hâfız Muhibbüddin b. en-Neccâr'ın yazdığı on küsur ciltlik Zeyl'i, yine buna el-Hâfız Ebû Sa'd es-Sem'ânî'nin yazdığı bir ciltlik Zeyl'i, yine buna Ebû Abdullah Muhammed b. Said ed-Dübeysî'nin yazdığı bir ciltlik Zeyl'i ve el-Hâfız Takîyyüddin b. Râfî'nin yazdığı bir ciltlik Zeyl'i. el-Hâfız Ebû'l-Kâsım b. Asâkir'in elli yedi ciltlik "*Tarih-i Dimaşk'ı*", el-Kemâl b. el-Adîm'in on ciltlik "*Tarih-i Haleb'i*". el-Hâfız Ebû Abdullah el-Hâkim'in altı ciltlik "*Tarih-i Nisâbur'u*" ve Abdülgâfir el-Fârisî'nin buna yazdığı "*es-Siyâk*" adlı bir ciltlik Zeyl'i. el-Hâfız Ebû Nuaym'ın bir ciltlik "*Tarih-i İsfahan'ı*", bir ciltlik "*Tarih-i Belh*", Ebû'l-Berekât b. el-Müstevfî'nin dört ciltlik "*Tarih-i Erbil'i*". er-Râfî'nin "*Tarih-i*

³²⁷ Ebû'l-Fazl Celaledin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *Bugyetü'l-vuat fî tabakati'l-lugaviyyin ve'n-nühat* (Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1979), 1/3.

³²⁸ Süyûtî, *Bugyetü'l-vuat fî tabakati'l-lugaviyyin ve'n-nühat*, 1/5.

Kazvin'i.” Ebü'l-Velîd b. el-Faradî'nin bir ciltlik “*Tarihu Ulemâi'l-Endülüs'ü.*” Buna Ebü'l-Kâsım İbn Beşküvâl'in yazdığı bir ciltlik “*es-Sılatu âleyhi'si*”, Ebû Cafer b. ez-Zübeyr'in iki ciltlik *Sılatü's-Sıla'sı*, İbn Abdülmelik'in dokuz ciltlik “*ez-Zeyl ve't-Tekmile alâ'l-Mevsûl ve's-Sıla'sı*” ve Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed b. el-Âbâr'ın “*Tekmile'si.*”³²⁹

Ebû Abdullah Muhammed b. Ebî Nasr el-Humeydî'nin bir ciltlik “*Tarihu'l-Endülüs'ünden.*” İbn Ât'ın bir ciltlik “*Reyhânetü't-Tenefüs fî Ulemâi'l-Endülüs'ü.*” Ali b. Said el-Endelüsî'nin altı ciltlik “*el-Mağrib fî Halli Mağrib'i*”, Lisânüddin b. el-Hatîb'in sekiz ciltlik “*el-İhâta fî Târîhi Gırnâta'sı.*” Ebû Said b. Yûnus'un bir ciltlik “*Tarih-i Mısır't.*” el-Cündî'nin bir ciltlik “*Tarihu'l-Yemen'i*”, el-Hazrecî'nin iki ciltlik “*Tarihu'l-Yemen'i.*” el-Hâfız Takıyyüddin el-Fâsî'nin üç ciltlik “*Tarih-i Mekke'si.*” el-Kemâl el-Üdfüvî'nin bir ciltlik “*et-Tâli'u's-Saîd fî Târîhi's-Saîd'i*”, bir ciltlik “*el-Büdûrû's-Sâfire fî Üdebâi'l-Mieti's-Sâdise.*” Ebü'l-Kâsım et-Tücîbî'nin üç ciltlik “*er-Rihle'si*”, Ebû Hayyân'ın bir ciltlik “*en-Nudâr'ı*”, el-Hâfız Muhibbüddin b. Rüşeyd'in altı ciltlik “*Mil'ü'l-Aybe fîmâ Cumi'a bi-Tûli'l-Gaybe, fî'r-Rihleti ilâ Mekke ve Taybe*” adlı eseri. el-Hâfız Zekiyyüddin el-Münzirî'nin “*et-Tekmile li-Vefeyâti'n-Nakale*” adıyla bilinen bir ciltlik “*Tarihu men dehale Mısır'ından*”, el-Hâfız İzzeddin Ahmed b. Muhammed el-Hüseynî'nin bir ciltlik “*Sılatü't-Tekmile li-Vefeyâti'n-Nakale'si.*” Ebü'l-Ferec el-İsfahânî'nin yirmi ciltlik “*el-Egânî'si*”...³³⁰ Bu eserlerin isimleri devam etmekte ve tam 300 esere mukabil gelmektedir. Süyûtî, bu usulü çoğu eserinde kullanmıştır.

3.2.4. el-Muncem fî'l-Mu'cem: Mu'cemu Şüyuhî's-Süyûtî

Süyûtî bu eserinde, kendisinden hadis dinlediği ve kendilerinden icazet aldığı hocalarının önde gelenlerini üç tabakada ele almıştır. Süyûtî, bu eserinde ele aldığı hocalarını alfabetik sıraya göre ele almıştır. Bazı hocalarını geniş geniş ele alırken bazılarını da muhtasar bir biçimde ele almıştır. Süyûtî, bu eserinde yalnızca erkek hocalarından değil bayan hocalarından da bahsetmektedir. Bu eserinde toplamda 195 hocasını ele almaktadır ve bunlardan 42 hocası da bayandır. Bu hocalarının biyografisini de ele almaktadır.

³²⁹ Süyûtî, *Bugyetü'l-vuat fî tabakati'l-lugaviyyin ve'n-nühat*, 1/4.

³³⁰ Süyûtî, *Bugyetü'l-vuat fî tabakati'l-lugaviyyin ve'n-nühat*, 1/4.

Süyûtî'nin bu eserinden, karakteri hakkında da bilgi sahibi olmaktayız. Süyûtî, Şafii mezhebine mensup olması, diğer mezheplerden ilim öğrenmesine engel olmamıştır. Çeşitli fıkhi mezheplerin âlimlerinden ders almış, hatta en meşhur şeyhleri Şümünnî ve Kâfiyeci gibi Hanefî mezhebinden olmuştur. Diğer Hanefî âlimlerinden de ders almıştır. Hocalarını rakamsal sıraya göre anlattığı sıralamayla 8, 20, 77, 15, 183 numaralı biyografilerde görülmektedir. Aynı şekilde Mâlikî âlimlerinden de ders almış (69, ..., 156 numaralı biyografiler), Hanbeli âlimlerinden de ders almıştır (1, 6, 10, 101, ...). Bunların yanı sıra kendi mezhebinin âlimlerinden de ders almıştır.³³¹ Bu da Süyûtî'nin ameli mezheplerden çekinmeden istifade ettiğini göstermektedir.

3.2.5. Tabakatü'l-Huffaz

“*Tabakatü'l-huffaz*”, Süyûtî'nin bir benzerini âlimlerin yazabileceği en az bir ciltten oluşan 50 eserden biridir.³³² Bu eser, hadis alanıyla ilgilenen hadisçilerden hafız olanları ele aldığı tabakat kitabıdır. 24 tabakadan oluşmaktadır. Her tabakada ayrı ayrı kişiler ele alınmaktadır. Birinci tabakayı sahabeye ayırmıştır. Bu tabakadaki sıralamada ilk dörde halifelik sırasına göre Hulefâ-yi Râşidîn'i konumlamıştır. Şöyle sıralamıştır, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali. İkinci tabakayı Tâbiîn'in büyüklerine ayırmıştır. Üçüncü tabakayı ise Tâbiîn'den ortanca olanlara ayırmış. Dördüncü tabakayı, Tâbiîn'den küçük olanlara ayırmıştır. Bu tabakalar böyle bir sıralamayla 24 tabaka şeklinde tamamlanmaktadır.

Süyûtî, bu eserini İmam Hafız Zehebî'nin “*Tabakatü'l-huffaz*” adlı eserinden özetleyerek ve ondan sonra gelen kişilerden de eklemeler yaparak oluşturduğunu söylemektedir.³³³ Süyûtî, Zehebî'den farklı olarak 47 hadis hafızını eklemiştir.³³⁴

3.2.6. Tabakatü'l-Müfessirin

“*Tabakatü'l-müfessirin*” Süyûtî'nin bir benzerini âlimlerin yazabileceği ve en az bir ciltten oluşan 50 eserden biridir.³³⁵ Süyûtî, bu eserin yazılma sebebini âlimlerin, sair alanlardaki kişilerin biyografilerini müstakil olarak ele almalarına

³³¹ Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *el-Muncem fi'l-mu'cem: mu'cemu şüyühi's-Suyuti* (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1995), 22.

³³² Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillâh*, 108.

³³³ Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *Tabakatü'l-huffaz* (Beyrut: Dâru'l-Buhusi'l-İlmiyye, 1983), 1.

³³⁴ Özkan, *Süyûtî; Siyerin Öncüleri*, 77.

³³⁵ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillâh*, 108.

rağmen müfessirlere özel biyografik eser kaleme almamışlardır. Örneğin Gramerciler için ayrı Fakihler için ayrı Hadisçiler için ayrı vb. her bir alanda müstakil eserler kaleme alınmıştır. Kendisi de bu alanda böyle bir eser olmadığından dolayı müfessirlerle alakalı bu tabakat kitabını yazdığını söylemiştir.³³⁶ Ancak Süyûtî bu eserini bitirememiştir.³³⁷

Süyûtî, bu eserini dört tabakaya ayırmıştır ve bunlardan,

- Birinci Tabakada: Sahabe, Tabiîn, Tebeu't-tâbiîn.

- İkinci Tabakada: Muhaddis müfessirler ele alınmıştır. Bu grup, tefsirleri isnat yoluyla kaleme almış ve eserlerinde sahabe ile tabiinin sözlerine yer vermiş olan müfessirlerden oluşur.

- Üçüncü Tabakada: Bunlar Ehl-i Sünnet âlimlerinden diğer müfessirleri kapsamaktadır. Bu grup, Kur'an'ın tefsirine ilaveten, ayetlerin te'vili (yorumlanması), anlamları, hükümleri, irabı (dilbilgisi) gibi konularda da derinlemesine incelemeler yapmış olan Ehl-i Sünnet âlimlerinden oluşmaktadır. Süyûtî, bu tür tefsirlere kendi döneminde daha fazla ilgi gösterildiğini ifade etmektedir.

- Dördüncü Tabakada: Bid'at ehlinden olanların tefsirlerini ele almaktadır. Bu grup, Mu'tezile, Şia ve benzeri mezheplerden olan bid'at ehl-i olarak kabul edilen kişilerin kaleme aldıkları tefsirleri içermektedir.

Süyûtî, müfessirlik ismine layık olan ve bu sıfatı hak eden, yani bu gruplardan en çok bu sığata layık olanların, birinci ve ikinci gruplar olduğunu ancak bu ikinci gruptaki eserlerin çoğu nakil (rivayet) ağırlıklı olduğunu söylemektedir. Üçüncü grup ise çoğunlukla te'vil (yorum) üzerine kuruludur ve bu nedenle kitaplarına genellikle te'vil ismini verirler. Dördüncü gruba ait olanları ise tamamen ele almadığını söylemektedir. Sadece meşhur olanlardan Zemahşerî, Rummânî vb. kişilerden bahsetmiştir.³³⁸

3.2.7. İs'afü'l-Muvatta'bi-Ricali'l-Muvatta

Süyûtî, bu eserinde İmam Malik'in "*Muvatta*" adlı eserinde ravi olarak bulunan nakilcilerin her birini ayrı ayrı ele almıştır. Ravileri ele alırken, harf sırasına göre bir sıralama yaparak tertip ve düzen içerisinde bir silsile oluşturmaktadır. Burada

³³⁶ Süyûtî, *Tabakatü'l-müfessirin*, 1.

³³⁷ Katib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, 3/886.

³³⁸ Süyûtî, *Tabakatü'l-müfessirin*, 2.

ele aldığı kişilerin kimlerden rivayette bulundukları, güvenilirlik durumları, Hz. Peygamber ile olan ilişkilerini ve mücmel bir biyografilerini sunmaktadır. Süyûtî, bu eserinde diğer eserlerinden farklı olarak çok kaynak belirtmeyip doğrudan birinci ağızdan rivayetleri eserine dahil etmektedir.

3.2.8. Esmâ'ü'l-Müdellesîn

Tedlis, sözlük anlamı olarak bir kusuru gizlemek anlamında kullanılır. Terminolojik olarak ise, bir ravinin görüşmediği bir kişiden veya görüştüğü halde kendisinden bir nakil almamasına rağmen almış zannı oluşturacak şekilde rivayette bulunmasıdır. Tedlis faaliyetini yapana müdelles, tedlis ile rivayet edilen hadise de müdelles denmektedir. Bu konuyu ilk defa dile getiren ve tanımlayan kişi İmam Şafi'dir. Tedlisin de kendi içinde alt dalları bulunmaktadır.³³⁹

Süyûtî bu eserinde, tedliste bulunan ravileri ele almaktadır. Ele aldığı raviler hakkında ayrıntılı bilgiye girmeden sadece isimlerini ve kimlerin onlara tedlis isnadı yaptığını açıklamaktadır. Bu açıklama bir iki satırı çoğunlukla geçmemektedir. Burada maksat sadece isimlerini vermek, ayrıntılı malumatları gerekli kitaplara havale etmektedir. Bu eserinde ele aldığı kişileri harf sırasına göre bir sıralamaya tabi tutmuştur.

3.2.9. Tebyîdu's-Sahîfeti bi-Menâkıbi'l-İmamı Ebî Hanîfe

Süyûtî'nin yazdığı bu biyografik eser, İmam Ebû Hanîfe'nin şahsi kemalatı hakkındadır. Hayat serencamından ziyade akli ve ahlaki şahsiyetinin faziletleri üzerine durmuştur. Bundan olsa gerek Ebû Hanîfe'nin doğum ve ölüm tarihlerini bile bu risalenin sonuna saklamıştır. Risale diyoruz çünkü on beş sayfadan müteşekkildir.

Süyûtî, bu eserinde bütün çalışmalarındaki ortak nokta olan fazlaca kaynak kullanımıyla öne çıkmaktadır. Eser rivayet türü bir anlatıma sahiptir. Bu sebeple Süyûtî, şu şöyle dedi, bu böyle dedi diyerek kendi yorumunu katmadan, var olan rivayetleri farklı kaynaklardan bütünleştirerek ortaya koymuştur.

Süyûtî, İmam Ebû Hanîfe'nin Hz. Peygamberin ashabından yedi kişi ile karşılaştığını söylemektedir.³⁴⁰ Süyûtî, İmâm Ebû Hanîfe hakkında Hatîb'den şu

³³⁹ Bünyamin Erul, "Tedlîs", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011).

³⁴⁰ Ebû'l-Fazl Celaledin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *Tebyîdu's-sahîfeti bi-menâkıbi'l-imamı Ebî Hanîfe*, thk. Mahmud Muhammed Mahmud Hasan Nassar (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990), 33.

rivayeti aktarmaktadır: “İmam Şâfiî’den rivayet edildiğine göre, o Mâlik’e sordu: "Ebû Hanîfe’yi gördün mü?" O da dedi ki: Evet, öyle bir adam gördüm ki, şu sütun hakkında seninle konuşsa, onu altın yapacağına dair delilini ortaya koyardı.”³⁴¹ Süyûtî, Kadı Ebû Yûsuf’un şöyle dediğini rivayet etmektedir: Ebû Hanîfe ile birlikte yürürken bir adamın bir adama: Bu Ebû Hanîfe’dir. Kendisi Geceleri uyumaz. Bunun üzerine Ebû Hanîfe’nin: Vallahi yapmadığım bir şeyle benden söz edilmeyecek, dedi. O günden sonra ölünceye kadar gecelerini namaz, dua ve niyazla ihya ederdi.³⁴²

Süyûtî, kitabın son paragrafında Fayda başlığında, Ebû Hanîfe’nin doğumu hicretin sekseninci yılında olduğunu. Altmış birinci yıl diyenlerin de olduğunu, ancak birincisinin daha doğru olduğunu söylemektedir. İmam Ebû Hanîfe Receb ayında vefat ettiğini bunun yanında şâban ayında diyenlerin de olduğunu söylemektedir. Vefatı yüz ellinci yılda veya elli üçüncü yılda vuku bulmuştur. Bağdat’ta vefat ettiği söylenmiştir. Vefatı, Şâfiî’nin doğduğu günde Bağdat’ta olmuş ve Hayzeran kabristanına defnedilmiştir. Kabri orada meşhurdur ve ziyaret edilir. Cenaze namazı altı kere kılınmıştır ve kalabalıktan dolayı ikinci vaktine kadar defnedilmesi mümkün olmadığını ifade ederek kitaba hatime vermiştir.³⁴³

3.2.10. Tezyînü’l-Memâliki bi-Menâkibi’l-İmamı Malik

Süyûtî, İmam Malik’in menkıbeleri ile ülkelerin süslenmesi anlamında olan bu eseri, biyografik bir türdür.³⁴⁴ Süyûtî, bu eserinde İmam Malik’in şahsi hayatından ziyade daha çok ilmi yönünü ele almıştır. Eserin girişinde İmam Malik’in nesebi ve fiziksel görünüşü hakkında ayrıntılı bir betimleme yapmıştır. Süyûtî, İmam Malik’in soyunu Kahtân’a kadar götürmektedir³⁴⁵ Kendisi hakkında farklı noktalara değinmektedir. Örneğin İmam Malik’in üç yıl anne karnında kaldığını rivayet etmektedir.³⁴⁶ Süyûtî, İmam Malik’in fiziksel yapısını da tasvir etmektedir. Mâlik bin Enes uzun boylu, iri kafalı, kel, başı ve sakalı beyaz, teni sarıya çalan parlak beyaz olduğunu. Genellikle iyi cins Aden kumaşından elbiseler giydiğini. Bıyıklarını tıraş

³⁴¹ Süyûtî, *Tebyîdu’s-sahîfeti bi-menâkibi’l-imamı Ebî Hanîfe*, 103.

³⁴² Süyûtî, *Tebyîdu’s-sahîfeti bi-menâkibi’l-imamı Ebî Hanîfe*, 105-106.

³⁴³ Süyûtî, *Tebyîdu’s-sahîfeti bi-menâkibi’l-imamı Ebî Hanîfe*, 117.

³⁴⁴ Katib Çelebi, *Keşfü’z-Zunûn*, 1/358.

³⁴⁵ Ebû’l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *Tezyînü’l-memâliki bi-menâkibi’l-İmamı Malik*, thk. Hişâm b. Muhammed b. Hicr Hasani (Mağrib: Daru’l Beyda, 2010), 17.

³⁴⁶ Süyûtî, *Tezyînü’l-memâliki bi-menâkibi’l-İmamı Malik*, 24.

etmekten hoşlanmadığını, bunu kusurlu bulup "müsle" (organların kesilmesi, çirkinleştirilmesi) olarak gördüğünü aktarmaktadır.³⁴⁷

Süyûtî, İmam Malik'in ilmi mertebesi ve hakkındaki övgüleri de aktarmaktadır: En-Nesâî ve Ahmed bin Hanbel gibi büyük hadis imamlarının İmam Mâlik hakkındaki takdir ve övgü dolu sözlerine yer verilir.³⁴⁸ "Tâbiünden sonra insanların en âlimi kimdir?" sorusuna verilen cevapta, Hicaz bölgesinde İmam Mâlik'in, Kûfe'de Süfyân es-Sevrî'nin, Şam'da Evzâî'nin ve Basra'da Hammâd'ın zikredilmesi, onun kendi dönemindeki ve bölgesindeki ilmi otoritesini gösterir. Ayrıca, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Medine'den çıkacak bir âlime işaret eden hadisinin İmam Mâlik olduğuna dair rivayetlere de değinilir.³⁴⁹

Süyûtî, İmam Ebû Hanîfe'nin İmam Mâlik'ten tartışmalı bir rivayete de değinmektedir. İmam Ebû Hanîfe'nin İmam Mâlik'ten hadis rivayet ettiğini özellikle, "Kim Cuma'ya gidecekse yıkansın (gusletsin)" hadisinin İmam Ebû Hanîfe tarafından İmam Mâlik aracılığıyla Nâfi' kanalıyla İbn Ömer'den (r.a.) rivayet edildiği belirtilir. Bu rivayetin Hâfız Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin "*Müsnedü Ebî Hanîfe*" adlı eserinde geçtiği ifade edilmektedir.³⁵⁰ Ayrıca Süyûtî, İmam Mâlik'in 179 (795) yılında vefat ettiği ve bu durumda meşhur olan 93 (712) doğum tarihine göre 86 yaşında olduğu kaydedilir.³⁵¹ Eserin fasılları ise şu şekildedir:

1. İmam Mâlik bin Enes'in Nesebinin Zikri
2. Mâlik'in Babasından, Onun da Dedesinden Rivayeti
3. Enes bin Mâlik Adını Taşıyan Beş Kişi
4. Nebî Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in İmam Mâlik'i Müjdelemesinin Zikri.
5. Fasil: Doğumu, Vasıfları ve Yetiştirilmesi Hakkında
6. Fasil: Fetva Vermeye Başlaması ve Âlimlerin Onun Hakkındaki Şehadetleri Hakkında
7. Fasil: Haberlerinden Bazı Örnekler Hakkında

³⁴⁷ Süyûtî, *Tezyînu'l-memâliki bi-menâkibi'l-İmamı Malik*, 24.

³⁴⁸ Süyûtî, *Tezyînu'l-memâliki bi-menâkibi'l-İmamı Malik*, 26.

³⁴⁹ Süyûtî, *Tezyînu'l-memâliki bi-menâkibi'l-İmamı Malik*, 22-23.

³⁵⁰ Süyûtî, *Tezyînu'l-memâliki bi-menâkibi'l-İmamı Malik*, 118-119.

³⁵¹ Süyûtî, *Tezyînu'l-memâliki bi-menâkibi'l-İmamı Malik*, 85-86.

8. Fasıl: Kendisinden Rivayette Bulunan Büyükler ve Hâfızlar Hakkında
9. Fasıl: Tâbiînden Mâlik'ten Ders Alanlar Hakkında
10. İmam Mâlik'in Kendisinden Rivayet Edenlerde Elde Ettiği Nasip
11. Fasıl: Muvatta Dışındaki Eserleri ve Kitapları Hakkında
12. Fasıl: Vefatı Hakkında
13. Fasıl: Muvatta'nın Durumunun ve Nasıl Tasnif Edildiğinin Açıklanması Hakkında
14. Fasıl: Muvatta'nın Konuluş Sebebi, Neden Bu İsimle Adlandırıldığı ve Hadislerinin Sahihliği Hakkında
15. Fasıl: Muvatta' Üzerine 'Sahih' İsmine İlişkin İtikat ve Hadislerinin Sayısı Hakkında
16. Fasıl: Muvatta'nın Râvileri Hakkında
17. Fasıl: Muvatta'nın Mertebeleri ve Güvenilirlikteki Farklılıkları Hakkında
18. Fasıl: İbn Abdülber'in Temhîd'de Senedini Vermediği Dört Hadis.
19. Fasıl: Muvatta'ya Özen Gösteren Kitaplar.
20. Hatime: Ebû Hanîfe'nin İmam Mâlik'ten Rivayeti Hakkındaki Sözün Tahkiki Hakkında.

3.2.11. el-Minhacü's-Sevî fî Tercemeti'l-İmam en-Nevevî

Süyûtî, muhaddisliği ile öne çıkan imam Nevevî'nin de biyografisini kaleme almaktadır. Kâtib Çelebi'nin söylemine göre bu eser dört yapraktan oluşmuştur.³⁵² Ancak mahdud olan nüshasında ise yaklaşık yüz sayfalık bir eser olduğu görülmektedir. Süyûtî, bu biyografik eserinin asıl amacını, İmam Nevevî'nin değerli anılarını anlatmak olduğunu söylemektedir.³⁵³

İmam Nevevî'nin biyografisini verirken önemli âlimlerin görüşlerini aktarmanın yanında, kendi öğrencilerinin birincil ağızdan aktardıkları bilgileri de rivayet etmektedir.³⁵⁴ Daha sonra Şam'a gelişinden, eğitim müfredatından,

³⁵² Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, 1/355.

³⁵³ Ebü'l-Fazl Celaledin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *el-Minhacü's-sevî fî tercemeti'l-İmam en-Nevevî* (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1988), 25.

³⁵⁴ Süyûtî, *el-Minhacü's-sevî fî tercemeti'l-İmam en-Nevevî*, 30.

hocalarından, çalışma disiplininin, kıyafetinden, eserlerinden hastalığından vefatına detaylıca bahsetmektedir.

3.2.12. Raf'u'l-Ba's an Benî'l-Abbâs³⁵⁵

Süyûtî, bu eserinde Abbâsî ailesinden önde gelen âlim, muhaddis, salih ve yöneticileri içine alacak şekilde hicri 8. yy. kadar dünyanın farklı yerlerinde yaşamış 245 kişiyi ele almıştır. Ele aldığı kişiler arasına Abbâsî halifelerini katmamıştır. Çünkü halifeler için müstakil bir kitap olan “*Târîhu'l-hulefâ*”da onları ele almıştır. Bu eserinde Benî Abbas ailesini alfabetik sıraya göre oluşturmuştur. Ele aldığı kişileri ve özellikle hadis rivayet eden varsa onu özel olarak belirtmiştir. Tabi bunların cerh ve tadil ilmine göre de değerlendirmiştir. Biyografisini verdiği kişilerin şiiirleri varsa onları da sonuna eklemiştir. Şöyle bir sıralamayla kişileri tanımlamış: Soyu, memleketi, mesleği, maharetleri ve vefat yeri. Bu minval üzerine bazı noktaları muhtasar bazı noktaları da mufassal tutmuştur. Ele aldığı kişilerden bazılarını ise sadece doğum ve ölüm tarihini vermekle yetinmiştir.³⁵⁶ Eserin son kısmını da Benî Abbas’tan kadınlara ayırmıştır. Özellikle Harun Reşit’in karısı Zübeyde hakkında tafsilatlı bilgi vermiştir. Ayrıca Süyûtî bu eserinde Emevi Halifesi Mervan hakkında mükerreren eşek kelimesiyle sıfatlandırmaktadır.

Süyûtî, bu eserinde Abbâsî tarihi ile alakalı önemli tarihi veriler sunmaktadır. Örneğin verecek olursak, Abbâsî ailesinden İbrahim b. Muhammed b. Ali b. Abdullah b. Abbas’ın biyografisinde, Abbâsîler’in siyah rengi nasıl seçtiklerini anlatmaktadır. Şöyle ki İbrahim, Mansur ve Saffah’ın kardeşidir. Eşek Mervan İbrahim’i öldürünce, Benî Abbas’ın üzüntüden siyah giyinmeye başladıklarını söylemektedir. Böylelikle bu renk onların şiarı olmuştur.³⁵⁷ Başka bir misalde de İbrahim b. Salih b. Ali b. Abdullah b. Abbas’ın Halife Mehdi için Şam’da, Halife Harun Reşit için de Mısır da valilik yapmıştır. Kendisi Harun Reşit’in kız kardeşi Abbase ile de evlenmiştir. Ölümü hakkında da farklı bir anekdot paylaşmaktadır. Kendisinin ölüm haberi yayılınca Harun Reşit cenazesine katılmıştır. Doktor İbn Behle kendisinin ölmediğini ve bunun üzerine de yemin etmiştir. Doktor, tırnaklarının altından ine batırınca elleri hareket etti.

³⁵⁵ Bu eserin matbu nüshası bulunamadığından archive.org sitesinden alınmıştır.

³⁵⁶ Ebü'l-Fazl Celaledin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *Raf'u'l-Ba's 'an Benî'l-'Abbâs*, thk. Yahya Muhammet İbn Cünet (Tunus: Darü'l-Ğarbi'l İslami, 2011), 35.

³⁵⁷ Süyûtî, *Raf'u'l-Ba's 'an Benî'l-'Abbâs*, 11.

Bunun üzerine kefenin çıkarılıp burnuna üfürülmesi emredildi. Ayılıp gözlerini açınca Harun Reşit, nasılsın? diye sordu. O da en tatlı uykumdaydım, bir şey parmağımı ısırdı ve uyandım. Kendisi daha sonra iyileşti ve Abbase ile evlenerek Mısır valisi oldu burada da öldü. Süyûtî bu kıssayı Bağdat tarihi ile tabipler tabakatı adlı eserlerden ulaştığını aktarmaktadır.³⁵⁸

Abdullah b. Ali b. Abdullah b. Abbas'sın biyografisini verirken şöyle bir tarihi olayı anlatıyor, Abdullah Saffah'ın amcasıdır. Kendisi çok zeki, kahraman ve korkusuz bir kişidir. II. Mervanla savaşmak için görevliydi. Kendisini yenip hiçbir talebi kabul etmeyip Şam'ı kılıçla alarak devleti dürmüştür. Beni Ümeyye'yi katlederek kanını akıtmıştır. Seffah ölünce kendisi Şam'daydı. Şam ehlini, halife olarak kendisine tabi olmaya çağırdı. Halk ise Saffah döneminde Mansur'a biat etmişti. Bu haberi alan Mansur, Ebu Müslüm Horasaniyi kendisi üzerine göndererek hezimete uğratmıştır. Savaşın ardından Basra'ya kaçıp saklandı ancak Mansur kendisini yakalayıp hapsettirdi. Daha sonra hapisanenin altını kazıyarak kendisinin olduğu yere su bastırıp öldürmüştür.³⁵⁹

Süyûtî'nin bu eseri haricinde “*el-Esâsü fî fadli Beni'l-Abbas*” adlı eseri de Abbâsoğulları hakkında yazdığı bir eserdir.³⁶⁰

3.2.13. Rerf'u Şe'ni'l -Hubşan

Bu eser, Süyûtî'nin birkaç yapraktan on yaprağa kadar olan nazarı itibara alınacak önemli 70 eserinden biridir.³⁶¹ Bu eserinde, üstünlüğün milletlerden ve renklerden olmadığını dile getirdikten sonra. Habeşliler'in durumunu açıklayan bilgiler vermektedir. Burada Hz. Peygamber'in, Habeşistan'a hicret konusunu, oraya giden Sahâbîlerin konusunu, Habeşli hükümdarları, onların faziletlerini vb. noktalara değinerek genel bir çerçevede Habeşliler'in üstünlüklerini anlatmaya çalışmıştır.

Süyûtî, bu eserin yazılış amacı olarak Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî'nin “*Tenvîrü'l-ğabeş fî fazli's-sûdân ve'l-habeş*” adlı eserin ne fazla ne de az olduğunu görmüştür. Kendisi de bu eseri özetleyip birkaç ekleme yaparak daha küçük bir eser

³⁵⁸ Süyûtî, *Raf'u'l-Ba's 'an Benî'l-'Abbâs*, 12.

³⁵⁹ Süyûtî, *Raf'u'l-Ba's 'an Benî'l-'Abbâs*, 62.

³⁶⁰ Katib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, 1/108.

³⁶¹ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 114.

inşa ettiğini söylemektedir. Fakat bu eserin bu konu hakkında yazılan bütün eserlerden daha iyi olduğunu da söylemektedir.³⁶²

Süyûtî'nin bu eseri, alanla alakalı yazılacak eserlere de kaynaklık yapmıştır. Buna misal olarak, Ebü'l-Meâlî Alâü'd-din Muhammed b. Abdi'l-Baki el-Buharî el-Mekki, Medine kadısıdır. “*et-Tirâzü'l-menkuşü fî mehasini'l-hubuş*” (Habeşlilerin İyilikleri Hakkındaki Nakışlı Süslemeler) adlı eseri telif ederken, Süyûtî'nin iki kitabından beslenmiştir. Bunlardan biri de “*Rerf'u şe'ni'l-Hubşan*”dır.³⁶³

3.3. Bölge ve Şehir Tarihi Türü Eserleri

Bu alanda yazılan eserler İslam'ın ilk dönemlerine kadar geri gitmektedir. Bu alanda yazılan ilk eser ise Hasan el-Basrî (ö.110/728)'nin “*Fazîletü'l-mücâvere fî Mekketi'l-Mükerreme*” isimdeki eseridir. Bu eserlerde bir şehrin sosyal ekonomik iktisadi yönünün yanında bu şehir de yetişen âlimler ve önemli şahsiyetleri de konu edinmektedir.³⁶⁴ Süyûtî, bu alan ile alakalı iki eser kaleme almıştır. Bunlardan biri, “*Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*” diğeri ise memleketi olan Asyut hakkında olan eserdir. Fakat bu eser halihazırda elde edilememiştir.

3.3.1. Hüsnü'l-Muhadara fî Tarihi Mısır ve'l-Kahire

Süyûtî, bu eserini Mısır'ın siyasi, kültürel, demografik ve dini yapısını geniş bir kaynakçadan yararlanarak oluşturmuştur. Kendisinden faydalandığı eserleri kitabın başında kitapların müelliflerini isimleriyle beraber açıklamıştır. Eser boyunca beslendiği eserlerden ziyade, eser müellifinin isimlerini vererek bilgileri aktarmıştır. Özellikle İbn Abdilhakem'den çokça yararlanmıştır.

Süyûtî eserin girişinde Mısır'ın anlam ve önemini önce Kur'an'a göre daha sonra hadislerle göre değerlendirmiştir. Daha sonra Kur'an ve Hadis'te bulunmayan rivayetleri de eserine alarak bir mukaddime nevinden Mısır'ın özellikle İslam sonrası anlam ve önemine değinmiştir. Daha sonra Mısır'ın ve özelde de Kahire'nin geçmiş tarihine değinmektedir.

³⁶² Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *Refu şani'l-hubşan*, thk. Hasan Safvân Dâvûdî (Cidde: Dârü'l-Kıble li's-Sekâfeti'l-İslâmiyye, ts.).

³⁶³ Katib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, 3/888.

³⁶⁴ Baş, “Bir Akademik Disiplin Olarak İslam Tarihi”, 30-31.

Süyûtî, Mısır Kahire'si hakkında detaylı bilgiler verdikten sonra Mısır'ın en önemli şehirlerinden olan İskenderiye'ye geçiyor. Burada Mısır'ın Araplar'ca fethedileceğine dair İbn Abdilhakem'den Amr b. Âs hakkında cahiliye döneminden bir rivayet sunmaktadır. Şöyle ki, Amr, Kudüs yakınlarında develerine bakarken susamış bir Hristiyan papazla karşılaşır. Ona su verir ve daha sonra onu bir yılandan kurtarır. Minnettar olan papaz, Amr'ı İskenderiye'ye davet ederek ona iki kan parası ödül vaat eder. İskenderiye'nin zenginliği ve ihtişamının tasvirinden etkilenen Amr, bir arkadaşıyla birlikte şehre seyahat etmeyi kabul eder. Orada, altın bir topun atıldığı ve onu yakalayanın hüküm süreceğine inanılan yerel bir festivale tanık olur. Atılan top herkesi şaşırtarak, Amr'ın önüne düşer ve bir Arab'ın üzerlerinde hüküm sürme fikrini kabullenmezler.³⁶⁵

Daha sonra İskenderiye özelinde Hz. Peygamber'in Hâtıb b. Ebî Beltea'yı Mukavkıs'a gönderdiği mektuba değinerek Mukavkıs ile Hâtıb b. Ebî Beltea arasında geçen konuşmaları ayrıntısıyla aktarmaktadır. Daha sonra piramitler bahsine geçmektedir. Piramitler hakkında rivayetleri aktardıktan sonra konuya kendi değerlendirmelerini katmaktadır. İbn Abdilhakem'in Piramitler hakkında bilginlerden ve Mısır halkından hiç kimseden doğru bilgiye ulaşamadım demesi üzerine Süyûtî, zannımca tufandan önce yapılmıştır yoksa piramitler hakkında insanların bilgi ve malumatı olurdu demektedir.

Süyûtî, bu eserinde bolca efsanelerden nakillerde bulunmuştur. İbn Mutaç'tan İskenderiye harikalarından biri olan İskenderiye Feneri'nin tahribinin nasıl olduğunu şöyle açıklamaktadır: “Amr b. As İskenderiye'yi fethedince orda fener vardı. Fener oyulmuş kayalardan bina edilmiştir. Fenerin en üst kısmında Çin demirinden yapılmış bir aynanın olduğunu ve bu ayna vasıtasıyla her şeyi gördüklerinin yanında İskenderiye'ye doğru gelen gemilere doğru yansıtıldığında gemilerin telef olduğunu bildirmektedirler. Bunu bilen Rumlar Araplaşmış din adamlarını valiye göndererek bu fenerin iç boşluğunda bu feneri yapan Zu'l-Karneyn'in kıymetli eşyalarının olduğunu söyledikleri bir kitap verdiler. Tabi Rumlar'ın hilelerini bilmeyen saf Araplar fenerin üçte birini yıktılar fakat içinin boş olduğunu görünce aldatıldıklarını anladılar. Daha sonra tekrar inşa etmek istediler. Fakat taşların ağırlığından dolayı bunu başaramadılar.

³⁶⁵ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillah*, 95.

Daha sonra tuğladan inşa edip aynayı üstüne koydular. Ancak ayna fonksiyonunu kaybetmiş ve paslanıyordu.”³⁶⁶

Süyûtî bu eserinde, Mısır’ın fethi hakkında teferruatıyla anlattıktan sonra İslam komutası altına giren Mısır toprakları ve halkı üzerinde yapılan tasarruflar hakkında bilgiler vermektedir. Fethedilen bu bölgeler hakkında verilen bütün kararların Hz. Ömer’e gönderilen mektuplar ve mektuplardan gelen cevaplar üzerine gerçekleştiğini ifade etmektedir. Bu mektupların konu ile alakalı olanlarını tertip sırasına göre aktarmaktadır.³⁶⁷

Süyûtî bu kitabında Mısır tarihi hakkında gerekli gördüğü malumatı verdikten sonra Mısır’a giren sahabe hakkında bir bahis açarak İmam Muhammed er-Rebî el-Cîzî’nin, bu konuda 140’tan fazla sahabeden bahsettiği bir kitap yazmıştır. Ancak, benzer sayıda veya daha fazla sahabeyi atlamıştır. Süyûtî de kendisinin bu konu hakkında, onun bahsettiklerini kapsayan ve İbn Abdülhakem, İbn Yunus, İbn Sa’d’ın “*Tabakat’ı*”, Zehebî’nin “*Tecrid’i*” ve diğerlerinden kaçırdıklarını ekleyen özlü bir çalışma yazdığını ifade etmektedir. Ve bu konudaki sahabenin sayısının 300 civarı olduğunu söyleyerek bu konuda yazdığı bu risalesini bu esere eklemiştir. Sahabileri alfabe sırasına göre aktarıp onların rivayet ettikleri hadisleri de eserine alarak küçük bir sahabe tabakatı oluşturmuştur. Süyûtî, sahabeden sonra eserinde tâbiîn, müçtehit imamları, hadis hafızları, Şafiî fukahâsı, Hanefî fukahâsı, Malikî fukahâsı, Hanbelî fukahâsı, kıraat imamları, sufiler, dилciler, hikayeciler, tarihçiler, tıpçılar, münecimler ve şairlerden bahsederek her bir başlık altında birçok kişiden bahsedip biyografik bir çalışma yapmıştır. Bu cildin hemen sonunda da Memlûklüler dönemine kadar Mısır’da yöneticilik yapmış kişilerden bahsederek birinci cildi böylelikle bitirmiştir.³⁶⁸

Süyûtî, ikinci ciltte Eyyûbiler’in Fatımîlerden yönetimi devralmasını detaylıca anlatmaktadır. Fatımî Devleti için de kölelerin çocukları diye bahsetmektedir. Fatımî yönetimini, soy ve mezhep açısından meşru olmadığını dile getirmektedir. Ayet ve hadislerle konunun dışına çıkarak İslam’ın esaslarından da bahsederek ilerlemektedir.

Süyûtî, bu ciltte Abbâsî halifelerinden sıkça bahsetmekte, hatta halifelerin hutbelerini de eserine alarak konuyu Abbâsî hilafetinin meşrutiyetini ve haklılığından bahsetmektedir. Emeviler hakkında ise sadece Mısır’a gönderilen yöneticilerinden

³⁶⁶ Süyûtî, *Hüsni’l-muhadara fî tarihi Mısır ve’l-Kahire*, 1/91.

³⁶⁷ Süyûtî, *Hüsni’l-muhadara fî tarihi Mısır ve’l-Kahire*, 1/156.

³⁶⁸ Süyûtî, *Hüsni’l-muhadara fî tarihi Mısır ve’l-Kahire*, 1/166.

bahsetmiş, devletin meşru olup olmaması hakkında fikir yürütmemiştir. Bu da Abbâsî yanlısı bir taraf tuttuğu anlamına gelmektedir.

Süyûtî, bu ciltte dört mezhep imamından bahsettikten sonra vezirlik kurumuna değinmektedir. Hz. Peygamber dönemi, Dört Halife zamanı, Emevi dönemi, Abbâsî dönemi ve nihai olarak Mısır’da vezirlik yapmış kişilerin detaylı listesini vermektedir.

Süyûtî, daha sonra sır kâtibliğinden, Mısır’da bulunan camilere, medreselere ve Mısır’da kronolojik olarak gerçekleşen önemli olay ve olgulardan bahsediyor. Mesaj güvercinlerinden de başlık açıp giyim kuşam, Mısır’ın güzellikleri, Nil Nehri, meyveler, sebzeler, hububat hakkında bilgi vererek eserini tamamlamaktadır.³⁶⁹

3.4. Evâil Türü Eserleri

Evâil, evvel kelimesinin çoğuludur. Birinci, ilk anlamlarına gelmektedir. Terminolojik olarak farklı disiplinlerde farklı anlam kazanmıştır. Tarih alanında ilklerin ele alındığı eserleri kapsamaktadır. Bunun yanında felsefe alanında da kendine has tanımları bulunmaktadır.³⁷⁰

3.4.1. el-Vesail fî Müsamereti'l-Evail

Süyûtî, bu kitabını İbn Asâkir’in “*Evail*”inden derlediği hoş bir kitap olarak tanımlamaktadır. İbn Asâkir’in kitabına kat kat ilaveler yaptığını ve onu şu bölümlere ayırarak kolay anlaşılır bir şekilde düzenlediği görülmektedir: Yaratılışın başlangıcı, temizlik, namaz, cenazeler, zekât, oruç, hac, alışverişler, miras hukuku, nikah, hadler (cezalar), cinayetler, cihat, giyim, isimler ve lakaplar, yiyecekler, peygamberlik görevinin başlangıcı, emirlik, ilim, atasözleri, kapsamlı bölüm, yeniden diriliş ve toplanma.

Süyûtî, bu esere “*el-Vesail fî müsamereti'l-evail*” isimlendirmesini tercih ettiğini ifade etmektedir. Süyûtî bu eserinde kesin olarak ifade ettiği ve kaynağını belirtmediği şeylerin, İbn Asâkir'nin senetsiz olarak kesin bir şekilde zikrettiği şeyler olduğunu ve bu yüzden kaynağını belirtmediğini söylemiştir. Eğer İbn Asâkir onu senetle zikrederse, “falancadan şu kitaba dayanarak rivayet etti” diyeceğini belirtmiştir. Eğer senetsiz olarak bir kaynağa atıfta bulunursa, “falan dedi” diyeceğini

³⁶⁹ Süyûtî, *Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire*, 1/230.

³⁷⁰ Alparslan Açıkgenç, “Evâil”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995).

ifade etmiştir. “Falan güvenilir kitaplardan rivayet etti” dediği yerlerde, tahric (kaynak gösterme) işleminin kendi ilavesi olduğunu söylemiştir. Ayrıca, ayırt etmeksizin farklı görüşler ve hikayeler ekleyebileceğini veya bunları “dedim ki” ifadesiyle ayırt edebileceğini belirtmiştir. İbn Asâkir'nin zikretmediği ilave asılların ise, başlarında bir işaretle ayırt edildiğini söylemiştir.³⁷¹

3.5. Genel Tarih ve Tarih Alanıyla Alakalı Eserleri

Genel tarih kitapları hicri ikinci asırdan sonra oluşmaya başlamıştır. Geniş bir yelpazeyi ele almaktadır. Bu alanda Vâkıdî'nin “*Kitâbü'l-Megâzî*”si islam tarihinde bu alanın önünü açan eserlerdendir. Vâkıdî bu eserinde, Hz. peygamber döneminden Abbâsîler'e, yani kendi dönemine kadar olan tarihi ele almıştır. Nihai olarak genel tarih, Tarih'i bir bütün olarak başlangıç ve nihayi nokta üzerine kurulmuştur.³⁷² Süyûtî bu alanda “*Bedaiü'z-zuhur fî vekaii'd-duhur*” adlı eseri yazmıştır. Fakat bu eserini tamamlayamamıştır.

3.5.1. Bedâ'i'ü'z-Zühûr fî Vekâ'i'î'd-Dühûr

Süyûtî, bu eseri dünya tarihi olarak ele almıştır.³⁷³ Bu eserin ana amacı ise yaratılıştan bu yana az bilinen bilgilerle eseri oluşturmaktır. Bu eserinde 32 kaynaktan beslenmiş ve nakillerini oluşturmuştur. Eser muhteva olarak tabakat şeklinde önce peygamberleri sonra halifeleri ve daha sonra kralları ele almıştır. Ancak Süyûtî, bu eserini tamamlayamamıştır.³⁷⁴ Talebesi İbn İyâs, aynı isimle mufassal bir tarih kitabı yazmıştır. Tedavülde olmadığı için bu eser hakkında fazla bilgi verilememiştir.

3.5.2. eş-Şemârîh fî İlmi't-Tarih

Eserin ismi olan Şemârîh kelimesi, “üzüm salkımı çöpleri” manasında kullanılmaktadır. Bu isimde eser telif eden başka biri de İbn Tolun Hasan b. Ahmed eş-Şâmî'dir.³⁷⁵ Bu eser Süyûtî'nin eser tasnifinde birkaç sayfadan oluşan ve fetva

³⁷¹ Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûtî, *el-Vesail fî müsamereti'l-evail* (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1986), 3.

³⁷² Baş, “Bir Akademik Disiplin Olarak İslam Tarihi”.

³⁷³ Brockelmann, “Es-Süyûtî”.

³⁷⁴ Katib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, 1/226.

³⁷⁵ Katib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, 3/847.

harici olan 100 eserinden biridir.³⁷⁶ Bu esere geçmeden önce bu eserle ilintili bir eser hakkında da bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Süyûtî'nin hocası Kâfiyeci'nin, 867 (1462) yılında tamamladığı “*el-Muhtaşar fî 'ilmi't-târih*” adlı eseri, Tarih'in yöntem ve üslubuna dair yazılmış ilk risalelerdendir. Fıkıh usulüne göre telif edilen bu eser, Mantık ilminin sağlam temelleri üzerine inşa edilmiştir. Bu eseri önemli kılan nokta ise, âlemşümül bir tarih metodolojisi ortaya koyması ve bunu mantıki yönden de tutarlı hale getirerek sistematize etmesidir.³⁷⁷

Süyûtî, hocasının bu eserine eklemeler yaparak “*eş-Şemârih fî ilmi't-tarih*”ini küçük bir risale olarak oluşturmuştur.³⁷⁸ Kâfiyeci'nin, “*el-Muhtaşar fî 'ilmi't-târih*”i ise hem Süyûtî'yi hem de Sehâvî'yi etkisinde bırakmıştır.³⁷⁹ Fakat Sehâvî hocasının eserinden daha kapsamlı ve sistematik olan “*el-Î'lân bi't-tevbîh li-men zemme ehle't-târih*” adlı eserini telif etmiştir.³⁸⁰ Süyûtî'nin, “*eş-Şemârih fî ilmi't-tarih*”i üç bab üzerine inşa edilmiştir. Birinci babta, tarihin başlangıcından; ikinci babta, tarihin faydalarından; üçüncü babta, bir durumla ilintili olan şeylerin faydalarından bahsetmiştir. Bu başlıklar çerçevesinde eseri oluşturmuştur.

Süyûtî, bu eserini oluşturma sebebi olarak, hocalarından birinin eserini inceledikten sonra çok da faydalı olmayan bilgilerle karşılaştığını ve bu sebeple faydalı olacak bir eser telif etme isteğinden kaynaklandığını dile getirmektedir. Devamında bu eserinde faydalı olacak hoş bir muhteva oluşturduğunu söylemektedir.³⁸¹ Ayrıca eserinin sonunda bu bilgilerin yazılma sebebini şöyle açıklamaktadır: Bu bilgilerden bir tarihçinin veya bir eserin eksik olması kabul edilir bir durum değildir. Bu bilgilerin bilinmesi yazanda da yazılанда da bulunması elzemdir.³⁸²

Bu eser hacimsel küçüklüğüne rağmen kaynak ve muhteva açısından zengin bir yapı sunmaktadır. Bu küçük eserinde kaynak olarak kullandığı eserler şu şekildedir:

1. Ebû Zekeriyâ el-Ferrâ, *el-Eyyâm ve'l-leyâlî ve's-şühûr*
2. Ahmet b. Hanbel'in, *el-Müsned'i*

³⁷⁶ Süyûtî, *Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillâh*, 116.

³⁷⁷ Şulul, “Tarih Usûlü Meselelerine Dair Bir Risâle: Celâleddîn Es- Suyûtî'nin (849-911/1445-1505), *Eş-Şemârih Fî İlmi't-Tarih'i*”, 126.

³⁷⁸ Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*, 2.

³⁷⁹ Şulul, “Tarih Usûlü Meselelerine Dair Bir Risâle: Celâleddîn Es- Suyûtî'nin (849-911/1445-1505), *Eş-Şemârih Fî İlmi't-Tarih'i*”, 126.

³⁸⁰ Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*, 2.

³⁸¹ Süyûtî, *eş-Şemârih fî ilmi't-tarih*, 83.

³⁸² Süyûtî, *eş-Şemârih fî ilmi't-tarih*, 112.

3. Buhari, *el-Edebü'l-Müfred, et-Târihü's-Sagîr ve el-Câmi 'u's-sahîh*
4. Müslim, *Sahîh-i Müslim*
5. Busevi, *el-Ma'rife ve't-Târih*
6. İbn Ebû Hayseme, *et-Târîhu 'l-Kebîr*
7. Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, *Müsned*
8. Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târîhu 'r-Rusûl ve 'l-Mülûk*
9. İbn Yunus, *Muhtasar et-Tenbîh*
10. Taberani, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*
11. İbn Adî, *el-Kâmil fî Ma'rifeti Du'afâi'l-Muhaddisîn*
12. Hâkim en-Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*
13. Beyhaki, *Şu'abu'l-İmân*
14. İbn Asakir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*
15. Nevevî, *Şerhu'l-Mühezzeb*
16. İbn Kamah, *Mecmû*
17. İbn Kesir, *el-Bidâye ve 'n-Nihâye ve Tefsîr*
18. Sirac Bulkînî, *et-Tedrîb*
19. İbn Hacer el-Askalânî, *Emâlî*

Süyûtî, bu eserinde tarihlendirme olgusunun insanlığın başlangıcından günümüze doğru nasıl olduğunu şöyle açıklamaktadır: Hz. Âdem cennetten yeryüzüne indiğinde ve nesli yeryüzünde yayıldığında insanlar, tarihlendirmeyi Hz. Adem'in indirilişini baz almaktaydılar. Bu tarihlendirme de Hz. Nuh'un gelişine kadar sürdü ve tarihlendirme artık Hz. Nuh'un gönderilişi esas alındı. Bu da tufan hadisesine kadar sürdü ve yeryüzünde var olanlar da helak oldu.³⁸³ Daha sonra Süyûtî, insanlığa ikinci bir başlangıç nazariyesi sunmaktadır. Bu çerçevede Hz. Nuh, ailesi ve onunla beraber olanlar karaya çıktıklarında Hz. Nuh, yeryüzünü çocukları arasında paylaştırıp üçe böldü. Yeryüzünün orta kısmını Sam'a, bu bölgede Kudüs, Nil, Fırat, Dicle, Seyhan ve Ceyhan ırmakları yer almaktadır. Ham'a ise Nil'in batısını Yafes'e ise saba rüzgarının olduğu bölgeleri bıraktığını söylemektedir.³⁸⁴

Tufandan sonra Hz. İbrahim'in ateşe atılma olayı tarihlendirildi. Hz. İbrahim'in nesli artınca tarihlendirme konusunda ihtilafa düştüler. İshakoğulları Hz. İbrahim'in

³⁸³ Süyûtî, *eş-Şemârih fî ilmi't-tarih*, 86.

³⁸⁴ Süyûtî, *eş-Şemârih fî ilmi't-tarih*, 87.

ateşinden Hz. Yusuf'un gönderilişine, Hz. Musa'nın gönderilişi, Hz. Süleyman, Hz. İsa'nın gönderilişi ve en son da Hz. Peygamber'in gönderilişi tarihlendirme için sürekli başlangıçlar olarak kullanıldı.³⁸⁵ İsmailoğulları ise Hz. İbrahim'in ateşinden, Kabe'nin inşasına ve daha sonrasında İsmailoğulları kendi aralarında ayrılığa düştüler. Kendileri için önemli olan olayları tarih başlangıcı yaptılar.³⁸⁶

İsmailoğullarından kalan bir grup Sad'ın, Nehd'in ve Cüheyne'nin çıkışını Ka'b b. Lü'eyy'in ölümüne kadar tarihlendirmede kullandılar. Ka'b b. Lü'eyy ve daha sonra Fil olayı tarih için kullanıldı. Taki Hz. Ömer Müslümanlar'ın hicretini tarih başlangıcı olarak kullanıncaya kadar. Müslümanlar hicri takvim öncesi herhangi bir takvim kullanmamaktaydı. Ancak Kureyşliler, İslamdan önce Fil olayını kullanmaktaydılar. Hristiyanlar İskender dönemini, Farslılar ise padişahlarının dönemlerini tarihlendirme için kullanıyorlardı.³⁸⁷ Süyûtî, hocası Bulkînî'den kendisine şifahen isnad silsilesi olan şöyle bir rivayetten bahsediyor: Hz. Peygamber tarihlendirmeyi Medineye hicreti esas alınmasını emretti, bu da rebû'l-evvel ayıydı. İbn Şihab'tan başka bir rivayette, Takvim başlangıcı, Hz. Peygamber'in muhacir olarak geldiği gündür.³⁸⁸

Süyûtî, hicri takvimi tesis eden kişi hakkında da farklı bir görüş arz ederek ve İbn Asakir'den rivayetle, Hz. Peygamber Necran Hristiyanlar'ına yazı yazınca hicretle tarihlendirme yaptı. Ve şöyle emretti, üzerine hicri beşinci yıl yazın. Bu sebepten dolayı hicri takviminin kurucusu Hz. Ömer değil, Hz. Peygamber'dir. Hz. Ömer Hz. Peygamber'e tabi olmuştur.³⁸⁹ Ancak Hz. Ömer döneminde, evrak üzerine tarihlendirmeyi yapan ilk kişi ise Hz. Ömer'in Yemen'de olan komutanı Yala b. Ümeyye'dir,³⁹⁰

Süyûtî, hicri takvimin kurucusu hakkında tam bir yargıya varamayıp takdiri okuyucuya bırakmıştır zannımızca. Çünkü hemen akabinde takvimin kurucusu Hz. Ömer'in olduğunu destekleyen bir rivayeti aktarmaktadır. İbn Asâkir'den rivayetle Ebû Mûsâ el-Eş'arî Hz. Ömer'e, senden önce bize mektuplar geldi ve üzerlerinde tarih

³⁸⁵ Süyûtî, *eş-Şemârih fi ilmi't-tarih*, 88.

³⁸⁶ Süyûtî, *eş-Şemârih fi ilmi't-tarih*, 89.

³⁸⁷ Süyûtî, *eş-Şemârih fi ilmi't-tarih*, 90.

³⁸⁸ Süyûtî, *eş-Şemârih fi ilmi't-tarih*, 93.

³⁸⁹ Süyûtî, *eş-Şemârih fi ilmi't-tarih*, 94.

³⁹⁰ Süyûtî, *eş-Şemârih fi ilmi't-tarih*, 96.

bulunmuyor! Bunların üzerlerini tarihlendir. Bunun üzerine Hz. Ömer ashabıyla istişare etti. Bazıları, Hz. Peygamber'in gelişini, bazıları da vefatını kullanalım dediler. Hz. Ömer de takvim başlangıcı olarak hak ile batılı birbirinden ayıran hicreti esas alacağız dedi.³⁹¹

Süyûtî, Kur'an tarihlendirmede ayı mı güneşi mi esas alır sorusuna şöyle der, Kur'an temelde ayı esas alır, bu aylar da bazen 29 bazen de 30 çeken bir tarihlendirmedir. Güneş takviminde ise 30 ve ziyade olan günlerle gerçekleşir. Süyûtî, Ashâb-ı Kehf'in mağarada kalma süresi olan 300 yıl ve 9 yıl ziyade ayetine müfessirlerin görüşlerini şöyle açıklamaktadır. Buradaki 300 yıl güneş yılıdır. Ziyade olan 9 yıl ise kameri yıldır. 300 yılda 9 yıllık bir fark oluşmaktadır. Yani güneş yılına göre 300 sene, ay yılına göre de 309 senelik bir zaman olduğu anlamına gelmektedir.³⁹²

Süyûtî, gün kavramına da değinir. Bir günün ne zaman başladığı hakkında şöyle bir yaklaşımı var, bir günün başlangıcı gece ile başlar. Çünkü gece gündüzden önce gelmektedir. Ancak Arife gününü hariç tutmaktadır. Gecenin gündüzden önce geldiğinin delilini de Enbiyâ suresinde yer ve gök birleşti biz ayırdık ayetinde geçtiği üzere, karanlığın onlardan ayrı olduğunu ve bu sebeple karanlığın aydınlıktan önce olduğunu söylemektedir. Bu durumdan yola çıkan Süyûtî, kıyametin gece değil gündüz kopacağını söylemektedir. Çünkü her günün gecesi vardır ve gün geceden öncedir.³⁹³

Süyûtî, bu eserinde günlerden de uzun uzadıya bahsetmiştir. Haftanın günlerini isimlendirme mantığını etimolojik açıdan tahlil edip o günler ile alakalı yaratılış silsilesi hakkında açıklamalar yapmıştır. Bu günlerin isimlendirmelerinin neden ve nasıllığını tartışarak konuya farklı bir perspektif sunmaktadır. Daha sonra aylar hakkında da teferruatlı bilgiler vermektedir. Günler hakkında yaptığı etimolojik tahlilini burada sürdürmektedir. Ayların anlamlarını ve bu isimlendirmenin bu haliyle olmasını şöyle açıklamaktadır. Arapların,

- Muharrem ismini kullanma sebebi, bu dönemde savaşın haram olmasından kaynaklanmaktadır.
- Safer ismini kullanmalarının sebebi, bu ayda adı Safer olan bir şehre konakladıklarından dolayı Safer denilmiştir.

³⁹¹ Süyûtî, *eş-Şemârih fi ilmi't-tarih*, 96.

³⁹² Süyûtî, *eş-Şemârih fi ilmi't-tarih*, 102.

³⁹³ Süyûtî, *eş-Şemârih fi ilmi't-tarih*, 103.

- Rebiülevvel ve Rebiülahir, Rebi ismini kullanmalarının sebebi bu iki ayda otlakların çıkmasıdır.
- Cemaziyelevvel ve Cemaziyelahir, Cemazi kelimesinin kullanılma sebebi, bu iki ayda suyun donmasıdır.
- Recep ismini kullanmalarının sebebi olgunlaşıp ağırlaşan hurma ağaçlarına destek manasında olan recep kelimesinin kullanılmasıdır.
- Şaban ismini kullanmalarının sebebi bu ayda insanların kabilelere bölünmesindendir.
- Ramazan ismini kullanmalarının sebebi bu ayda sıcaklardan dolayı çocukların sütten kesilmeleridir.
- Şevval ismini kullanmalarının sebebi develerin azmaları sebebi ile kuyruklarını kaldırıp sallamalarındandır.
- Zilkade ismini kullanma sebepleri savaştan çekilmelerinden dolayıdır.
- Zilhicce ismini kullanmalarının sebebi ise bu ayda hac görevini ifa etmelerinden kaynaklanmaktadır.³⁹⁴

3.5.3. Tühfetu'l-Kirâmi bi-Ahbârî'l-Ehrâm

Süyûtî, tarih alanında telif ettiği eserlerinin çoğu İslami ilimlerle az çok bağlantılı olmaktadır. Yani bir nevi Ku'an ve Hadisi anlaşılmasında bir tefsir aracı olarak görmektedir ki kendisi de tarih ilmini şariat ilimlerinden saymıştır. Ancak Süyûtî bu eserinde biraz daha ilahiyat konusunun dışına çıkarak bir yapının tarihi ile alakalı araştırma yapmaktadır. Bu yapı ise, zamanın kendisini aşındırıp yok edemediği piramitlerdir. Süyûtî, bu yapı hakkında İslam kaynaklarında var olan bütün görüşleri eserine alarak bu eserlerde geçen görüşleri aktarmaktadır. Kâtib Çelebi de bu esere değinmektedir.³⁹⁵

Süyûtî, piramitler hakkında öncelikle İbn Abdilhakem'in rivayetine başvurmaktadır. Ona göre piramitler, Şeddat b. Ad zamanında inşa edilmiştir. Süyûtî, bu bilginin bazı muhaddisler tarafından da rivayet edildiğini söylemektedir. Ancak kendisi Mısır'ın marifet ve ilim sahibi olan hiç kimsenin eserinde bu bilgiye rastlamadığını söylemektedir. Hatta bu konuda anonim bir şiir de örnek vermektedir:

³⁹⁴ Süyûtî, *eş-Şemârih fi ilmi't-tarih*, 112.

³⁹⁵ Katib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, 306.

*Piramitler, akıl sahiplerini hayrete düşürdü,
Büyük yapıları karşısında onların hayalleri küçüldü.
Mükemmel bir şekilde inşa edilmiş,
Okların erişemeyeceği kadar yüksekte olan bu yapılar.
Düşüncelerim bu yapılar karşısında kifayetsiz kaldı,
Hayallerim tuhaf şeyler kurarken ne olduğunu anlamadım.
Acaba bunlar, yabancı krallarının mezarları mı,
Yoksa kum tepeleri mi, yoksa işaretler mi?*³⁹⁶

Süyûtî, bu yapıların kimler tarafından ve ne amaçla yapıldığı üzerinde fazlaca durmaktadır. Tarihçilerden şöyle bir rivayet de aktarmaktadır: Bazı tarihçiler piramitlerin, Süveyrid b. Sehrük tarafından tufandan üç yüz yıl önce inşa edildiğini söylemektedirler. Bu inşanın sebebi ise rüyasında sanki yerin insanlarla birlikte ters döndüğünü görmesiydi. Bu hikâyeyi tafsilatlı bir şekilde anlatan Süyûtî, şöyle devam etmektedir. Süveyrid rüyada yıldızların yere düştüğünü, insanların yüzüstü süründüğünü, bazılarının da yüksek dağlardan atıldığını görür. Bunun üzerine Mısır kahinlerini çağırıp kendilerine rüyayı yorumlamalarını ister. Kahinler, tufan hadisesinin kopacağını ve yeryüzünün tamamını kuşatacağını söyleyince kendisi üç piramit inşa ettirmiştir. Bu piramitlerin inşası için farklı yerlerden devasa taşlar, mermerler, granitler ve fayanslar getirterek yapmıştır. Bu piramitlerin içlerine de Nil nehri vasıtasıyla bölgedeki tüm değerli eşyaları, ilimleri ve bu ilimlerin anlamalarını açıklayan kitaplarla doldurarak üstünü ipekten kumaşla örttürmüştür.³⁹⁷

Süyûtî, bu eserinde bazen kaynak vermeden doğrudan konuyu aracısız bir şekilde anlatmaktadır. Örneğin Abbâsî Halifesi Me'mûn ile alakalı şöyle demektedir, Me'mûn, Mısır'a girince piramitlerin içini açmak istedi. Fakat ona buna güç yetiremeyeceğini söylediler. Me'mûn da içindeki şeylerden dolayı açılmalıdır der. Bu uğurda yüksek meblağlar harcayarak demirci ve çeşitli alet ve edevat ustaları vasıtasıyla açtırmıştır. Açtıktan sonra karşlarına bin dinar yeşil zümrüt bulan ustalara Me'mûn, bu alana ulaşana kadar ne kadar harcama yaptıklarını sorar. Onlar, içerdeki zümrütlerle eşdeğer bir harcama yaptıklarını söyleyince bu duruma çok şaşırırlar ve bir anlam veremezler. Ayrıca içeride her köşesinde kapı bulunan kare bir kuyuda, her

³⁹⁶ Süyûtî, *Tuhfetü'l-kiram bi-haberi'l-ehram*, 7-8.

³⁹⁷ Süyûtî, *Tuhfetü'l-kiram bi-haberi'l-ehram*, 6-9.

kapı, kefenlenmiş ölülerin bulunduğu bir odaya açılıyordu. Bunun haricinde içeride bir lahitin bulunduğunu ve bu lahite yedi dilde yazılmış bir yazının olduğunu ve bu dillerinse Yunanca, İbranice, Süryanice, Sindce, Himyerice, Rumca ve Farsça olduğunu söylemektedir.³⁹⁸

Süyûtî, piramitlerin yapımı ile alakalı farklı bir tarih ortaya atmaktadır. Rivayetlerde geçtiğine göre piramitler, Hz. Peygamber'den otuz altı bin yıl önce yapılmıştır. Başka bir rivayette ise yetmiş iki bin yıl önce inşa edildiğini söylemektedir. Ancak bu rivayetlerin kaynağını vermemektedir.³⁹⁹ Süyûtî, Mısır piramitlerinin kökeni hakkında farklı bir görüş daha sunmaktadır. Konu hakkında şu rivayeti kullanmaktadır, “*Menahicu'l-Fikr*” adlı eserin yazarı, piramitlerin Tufan öncesi dönemlerde inşa edildiğini ve bir kehanet üzerine yapıldığını iddia etmektedir. Zamanın aşındırdığı, izleri ve haberleri unutilan birçok yapı vardır. Ancak Mısır'daki piramitler hem zamanın aşındıramadığı hem de izleri ve haberleri asla unutulmayan yapılardır. Bu piramitlerin çok sayıda olduğu söylenir. İnşacısının, Tufan öncesi dönemde yaşamış olan Süveyrid b. Sehrük olduğu söylenir. Süveyrid, gördüğü bir rüya üzerine bu piramitleri inşa etmiştir. Rüyasını kahinlere anlatınca, kahinler gökyüzündeki yıldızların hareketlerini inceleyerek, dünyada büyük bir felaketin olacağını anlamışlardır. Bu felaketin tüm dünyayı kapsayan bir su baskını olacağını belirterek, piramitlerin yerlerini tespit etmişlerdir. Bunun üzerine Suveyrid, bu piramitleri inşa etme emri vermiştir.⁴⁰⁰

Süyûtî, piramitlerin oluşumu hakkında teolojik bir bakış da sunmaktadır. Piramitleri inşa edenin, yıldızların ilmine sahip olan ve bu olayın vuku bulacağını bilen ve Yahudiler'in kendisine Hermes dedikleri kişi olan Hz. İdris olduğu söylenmektedir. Hz. İdris yok olmasından korktuğu kitap sayfalarını oraya koymuştur. Yani piramitleri bina edenin bir peygamber olduğunu da söylemiş oluyor.⁴⁰¹

Süyûtî, “*el-Mesalik'ten*” şu rivayette bulunmaktadır, insanlar piramitlerin yapımı hakkında farklı iddialara sahiptirler. Bunlardan bazıları şöyledir:

1. Yıldızlar için yapılmış tapınaklardır.
2. Mezarlık, mal ve kitaplar için ambardır.

³⁹⁸ Süyûtî, *Tuhfetü'l-kiram bi-haberi'l-ehram*, 11.

³⁹⁹ Süyûtî, *Tuhfetü'l-kiram bi-haberi'l-ehram*, 12.

⁴⁰⁰ Süyûtî, *Tuhfetü'l-kiram bi-haberi'l-ehram*, 13.

⁴⁰¹ Süyûtî, *Tuhfetü'l-kiram bi-haberi'l-ehram*, 14.

3. Son olarak, tufandan kurtulmak için bir sığınaktır. Bu iddianın ise uzak bir iddia olduğunu çünkü bu yapıların meskenlere benzemediklerini söylemektedir.

Süyûtî, Mesalik'te geçen rivayetle de piramitlerin birer mabet olabilme ihtimalini tartışmıştır. Şöyle bir örnek vermektedir: Sabiîler, gurupça piramitlere gelip hac yapar, daha sonra diğer piramitleri ziyaret ederlerdi. Ancak ataları gibi hürmet derecesine ulaşamadılar.⁴⁰²

Süyûtî, piramitleri inşa edenler hakkında farklı yaklaşımlarından biri de onu Amelikalıların yani Arapların inşa ettiğini söylemektedir. Kendisi Abdullah b. Süreka'dan şöyle rivayet etmektedir, Kureyşliler tarafından Mekke'den çıkarılan Amelika kavmi Mısır'a geldiğinde piramitleri inşa etmişler. Mısır'da üretim yapıları kurmuş ve hayranlık uyandıran yapılar yapmışlardır. Amelikalıları, Mısır'dan Melek b. Zehr el-Huzayî tarafından kovulana kadar bu durum devam etmiştir. Yine Süyûtî, Said b. Ufeyr'den şöyle bir rivayet aktarmıştır: Mısır'ın büyükleri her zaman piramitlerin Şedad tarafından inşa edildiğini söylerlerdi. Onlar, insanların yeniden dirileceğine inanırlardı. Bu yüzden ölen bir kimse, tüm malıyla birlikte gömülürdü. Eğer zanaatkâr ise aletleri de kendisiyle birlikte mezara konurdu.⁴⁰³

Süyûtî, piramitlerin nasıl yapıldığı hakkında Zemahşerî'den de nakillerde bulunmaktadır. Gize'deki piramitler, Fustat'a iki fersah mesafededir. Her birinin eni dört yüz zira'dır ve temeli bir cebri aşmaktadır. Beyaz mermerden inşa edilmişlerdir ve bu mermerler, İskenderiye'nin üzerindeki "Zat el-Hamam" adı verilen bir yerden kırk fersah uzaklıktan getirilmiştir. Hava şartlarından etkilenecek aşınmakta ve boyutu beş zira'ya beş zira'lık bir alana kadar küçülmektedir. Yeryüzünde onlardan daha yüksek bir yapı yoktur.⁴⁰⁴ Bu rivayetten de dönemin toplumu hakkında bilgiler edinilmektedir. Toplum yeryüzünde en yüksek yapının piramitler olduğuna inanmakta oldukları da anlaşılmaktadır.

Süyûtî, bazen efsanevi bilgileri de kullanmıştır. Buna örnek olarak, bazı kişilerin piramitlerin içinde Nil Nehri'nin içinde aktığı su kanallarının bulunduğunu, büyük miktarlarda su depolayabilecek kuyuların olduğunu ve hatta iki günlük

⁴⁰² Süyûtî, *Tuhfetü'l-kiram bi-haberi'l-ehram*, 15.

⁴⁰³ Süyûtî, *Tuhfetü'l-kiram bi-haberi'l-ehram*, 16.

⁴⁰⁴ Süyûtî, *Tuhfetü'l-kiram bi-haberi'l-ehram*, 17.

mesafede bulunan Fayyum çölüne ulaşan gizli geçitlerin olduğunu iddia ettiklerini de rivayet etmiştir.⁴⁰⁵

3.5.4.el-Kâvi Fî Târîhi's -Sehâvî

Süyûtî, bu eserini edebi sanatlara süsleyerek kafiye ve ağıdalı bir dil kullanmıştır. Zannımızca bu eser, sözlük yardımı olmadan okunursa, yazarın ifade-i meramı anlaşılmayacaktır. Ayrıca Süyûtî bu eserin faydalı bilgilerle ve okuyucuyu doyuracak malumatla süslendiğini dile getirmiştir.⁴⁰⁶ Eserin ana teması Sehâvî'nin “*Dav'ü'l-lâmi*” adlı tabakat eserine eleştiri yazmaktır. Süyûtî, bu eserinde Sehâvî'nin şahsına da çok ağır eleştirilerde bulunmaktadır. Bunun sebeplerinden biri de Sehâvî'nin Süyûtî'yi intihalle suçlamasıdır.

Süyûtî, bu eserinde Sehâvî'nin “*Dav'ü'l-lâmi*” adlı biyografik eserine karşı şöyle bir çağrıda bulunmaktadır, ey akıl ve sağduyu sahipleri, ey marifet ve edebiyat sahipleri, ey fetva ve hüküm sahipleri, ey dil ve kalem sahipleri, ey görüşleri toplumda önde olan rehberler, sizler bu adam hakkında ne dersiniz? kendisi ölü etini (kastı gıybet), kelimeleriyle kendisine öğün yapmıştır. O ki ne büyüğü ne küçüğü ne âlimi ne cahili ne amiri ne memuru birbirinden ayırt etmeden onların gıybetini yapmıştır.⁴⁰⁷

Süyûtî, Sehâvî'nin tarihini hatta diğer eserlerinin de incelendiğinde görülecektir ki hata ve ayıplarla telif edilmiştir.⁴⁰⁸ Eseri hakkında şöyle demektedir, “Arkadaşlarıma dedim ki: Bu ahmağa bildirin ki bu ifade, inançsızlığa sevk eder ve imkân dairesinde olmasına rağmen kudreti sınırlar. Kimse Allah'ın ölümler hakkında bu dünyadaki tasarruflarını inkâr edemez.” Bunun devamında Sehâvî hakkında sert bir şiir yazar ve “Ey İslam ümmeti, gelin bu kişinin ilimsiz, cahil ve ilmüne itibar edilmeyecek biri olduğunu görün. Tarih kitabında da hiçbir fazilet yoktur.” Diyerek Sehâvî'yi eleştirmeye devam eder.⁴⁰⁹

Süyûtî, Sehâvî'nin kendisini intihalle suçlaması bahsinde⁴¹⁰, “*Arşın gölgesini gerektiren hasletler*” adlı eserini oluştururken çok çaba sarf edip yorulduğunu ve bu eseri, yanında bulunan hadis kitaplarından 70 haslete ulaşacak şekilde bir bütün haline

⁴⁰⁵ Süyûtî, *Tuhfetü'l-kiram bi-haberi'l-ehram*, 18.

⁴⁰⁶ Süyûtî, *Şerhu Makamat Celaleddin es-Süyûtî*, 933.

⁴⁰⁷ Süyûtî, *Şerhu Makamat Celaleddin es-Süyûtî*, 936.

⁴⁰⁸ Süyûtî, *Şerhu Makamat Celaleddin es-Süyûtî*, 940.

⁴⁰⁹ Süyûtî, *Şerhu Makamat Celaleddin es-Süyûtî*, 946-947.

⁴¹⁰ Abdülillâh Nebhan, “Celalüddin es-Süyûtî: izâât tahliliyye fî sîretihi”, *et Tûrâsü'l-arabi* XV/57 (1994), 89-90.

getirdiğini söylemektedir. Sehâvî ise bu konu hakkında 80 haslete ulaşan bir eser yazdığını ve Süyûtî'nin eserinden benzerlikleri çaldığını iddia etmektedir. Süyûtî; Allah bilir ve şahittir ki, bu iddia yalan ve batıldır. Şimdiye kadar da bu eserine vakıf olmadığını ve ne açıktan ne de gizliden görmediğini söylemektedir. Daha sonrasında usul kısmında verilen intihal konusundaki ilkesini açıklamaktadır.⁴¹¹

⁴¹¹ Süyûtî, *Şerhu Makamat Celaleddin es-Süyûtî*, 949.

SONUÇ

15. yüzyıl Müslüman coğrafyasının en üretken âlimlerinden biri olan Celâleddin es-Süyûtî'nin hayatın, eserleri ve özellikle tarihçilik yönünü kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Süyûtî, Memlûk Devleti'nin son dönemlerinde, Kahire gibi bir ilim merkezinde yaşamış ve döneminin siyasi, sosyal ve kültürel muhitten derinden etkilenmiş, aynı zamanda bu muhiti şekillendiren önemli bir şahsiyet olmuştur. Süyûtî'nin entelektüel biyografisi, yaşadığı dönemin koşulları ışığında incelenmiş ve tarih yazıcılığına yaptığı katkılar ve yaklaşımlar detaylı bir şekilde araştırılmıştır.

Araştırmanın bulguları, Süyûtî'nin sadece hadis, tefsir, fıkıh gibi dini ilimlerde değil, aynı zamanda tarih ve tarihin alt kollarında da ansiklopedik bir bilgi birikimine sahip olduğunu göstermektedir. Tarih alanında otuza yakın eser kaleme alması ve Tarihin her kolunda eser telif etmesi, onun tarih disiplinine verdiği öneme bir kanıttır. Tarih alanında yazdığı eserler hem kendi döneminin olaylarını aydınlatması hem de geçmiş İslam tarihine dair değerli bilgileri barındırması açısından önemlidir. Ayrıca eser telif ettiği alanları müstakil başlıklar halinde yazarken tarih ilmini edebiyat ve tarih ilmi başlığında birleştirmesi tarih ilmini diğer alanlardan daha zayıf gördüğü intibahını uyandırmaktadır. Süyûtî, İslam tarihçiliğinin süreç içerisindeki birikimini devralmış ve kendine özgü üslubu ve tasnif metotlarıyla bu alana bir bakış sunmuştur. Eserlerinde dikkat çeken derlemeci yaklaşımı bilgiye ulaşma ve onu sistematize etme çabasının bir yansımasıdır. Hadis ilmine olan hakimiyeti, tarihi rivayetleri değerlendirme biçimine de yansımıştır. Kaynak tenkidi konusunda hassasiyet gösterdiğini ifade etmesine rağmen, tenkide tabi tutmadığı birçok rivayete de rastlanmaktadır. Süyûtî, tarihi verilere taraflı bir tutum sergileyerek özellikle Emevi ve Fâtımîler'e yanlı yaklaşmıştır.

Süyûtî'nin tarihçiliğindeki en belirgin ve öne çıkan özelliklerden biri, olayları kronolojik bir çerçevede sunma ve biyografik unsurlara geniş ve ayrıntılı yer verme eğilimidir. Halife tarihi, şehir tarihi ve tabakat türü gibi farklı alanlarda eserler vermesi, onun tarih ilmine bütüncül yaklaşımını ortaya koymaktadır. Örneğin, *Târîhu'l-hulefâ* adlı eseri, İslam halifeleri hakkında bütüncül bilgiler içermesi açısından bu eseri önemli bir konuma getirmiştir. Ayrıca bu eserlerde sadece siyasi olaylara değil, aynı zamanda dönemin ilmi, sosyal ve kültürel yaşamına dair ipuçlarına da yer vermesi,

onun tarih anlayışının çok yönlülüğünü göstermektedir. Süyûtî, tarihi sadece geçmiş olayların bir kaydı olarak görmemiş, aynı zamanda ondan dersler çıkarılması gereken bir ibret vesikası olarak değerlendirmiştir. Bu yaklaşımı, tarih alanında yazdığı çoğu eserinin girizgah kısmında mükerreren ifade edilmiştir.

Onun tarihçiliğini değerlendirirken, yaşadığı dönemin şartlarını göz ardı etmemek gerekir. Memlûk Devleti'nin sonlarına denk gelen bu dönem, siyasi istikrarsızlıkların ve sosyal çalkantıların yaşandığı bir zaman dilimidir. Süyûtî'nin eserlerinde, bu dönemin atmosferini yansıtan unsurlara rastlamak mümkündür. Aynı zamanda, Kahire'deki zengin kütüphaneler ve canlı ilmi ortam, onun bu denli üretken olmasında önemli bir rol oynamıştır. Ancak çağdaşlarıyla yaşadığı bazı tartışmalar ve zaman zaman uzlete çekilmesi, onun karakterinin ve dönemin ilmi rekabet ortamının anlaşılması açısından dikkate değerdir.

Sonuç olarak, Celâleddin es-Süyûtî, İslam ilim geleneği içerisinde, özellikle de tarih yazıcılığı alanında müstesna bir yere sahiptir. Engin bilgisi, üretkenliği ve kendine has üslubuyla, kendinden sonraki âlimleri derinden etkilemiştir. Eserleri, sadece 15. yüzyıl Memlûk dönemi için değil, genel İslam tarihi araştırmaları için de vazgeçilmez kaynaklar olma özelliğini korumaktadır. Süyûtî'nin tarihçiliği, klasik İslam tarih yazıcılığının birikimini yansıtmakla birlikte, ansiklopedik yaklaşımı, biyografiye verdiği önem ve derlemeci metoduyla kendine özgü bir nitelik taşımaktadır. Onun eserleri üzerine yapılacak daha derinlemesine çalışmalar hem Süyûtî'nin ilmi kişiliğini hem de İslam tarih yazıcılığının gelişimini daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bu tez, Süyûtî'nin tarihçilik alanındaki önemini vurgulayarak, bu alanda gelecekte yapılacak araştırmalar için bir kolaylık oluşturmayı hedeflemiştir.

KAYNAKÇA

- Açıkgenç, Alparslan. “**Evâil**”. TDV İslâm Ansiklopedisi. 11/513-514. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Ahatlı, Erdinç. “**Hasâisü’n-Nebî**”. TDV İslâm Ansiklopedisi. 16/277-281. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Aslan, Recep. **Suyûti’nin Hadis İlmindeki Yeri**. Ankara: Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2007.
- Avcı, Casim. “**Tabakat**”. TDV İslâm Ansiklopedisi. 39/297-299. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Ayaz, Fatih Yahya. **Memlükler (1250-1517)**. İstanbul: İsam, 2015.
- Ayaz, Fatih Yahya. **Memlükler’de Tarih ve Tarihçiler**. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2020.
- Aycan, İrfan - Söylemez, M. Mahfuz. **İdeolojik Tarih Okumaları**. Ankara: Ankara Okulu, 2. Basım, 1996.
- Ayderusi, Ebû Abdülkadir b Şeyh b Abdullah. **Tarihü’n-nuri’s-safir an ahbari’l-karni’l-aşir**. Beyrut: Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1985.
- Baş, Eyüp. “**Bir Akademik Disiplin Olarak İslam Tarihi**”. Dini Araştırmalar 14/39 (2011), 20-49.
- Bilge, Mustafa L. “**Asyût**”. TDV İslâm Ansiklopedisi. 3/543-544. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Brockelmann, Carl. “**Es-Süyûtî**”. Encyclopaedia of Islam First Edition Online. Erişim 22 Eylül 2024. https://doi.org/10.1163/2214-871X_ei1_SIM_5558
- Carr, Edward Hallet. **Tarih Nedir**. çev. Gürtürk Misket Gizem. İstanbul: İletişim, 18. Basım, 2013.
- Dâvûdî, Ebû Abdillâh Şemseddin Muhammed b Ali ed-Davudi. **Tercemetü’l-allameti’s-Süyûtî**. Dimaşk: Darü’l-Lübâb, 2021.
- Durmuş, İsmail. “**Tabakat**”. TDV İslâm Ansiklopedisi. 39/288-290. İstanbul: TDV yayınları, 2010.
- Engin, Sezai (ed.). **Bir Memlük Bilgini Celaleddin es-Süyûtî**. Ankara: Eskiyei Yayınları, 2023.
- Erul, Bünyamin. “**Tedlîs**”. TDV İslâm Ansiklopedisi. 40/262-264. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Fayda, Mustafa. “**Siyer ve Megâzî**”. TDV İslâm Ansiklopedisi. 37/319-324. İstanbul: TDV yayınları, 2009.
- Fayda, Mustafa. “**Tarih**”. TDV İslâm Ansiklopedisi. 40/30-36. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Geoffroy, E. “**es-Süyûtî**”. İslam Ansiklopedisi Yeni Baskı. Erişim 22 Eylül 2024. https://doi.org/10.1163/1573-3912_islam_COM_1130
- Gökbulut, Hasan. “**Kâfiyeci**”. TDV İslâm Ansiklopedisi. 24/154-155. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Göksu, Erkan. “**Celâleddin es-Süyûtî ve Tarihçiliği**” 0/25 (2007), 37-53.
- Günaltay, M. Şemsettin. **İslâm Öncesi Arap Tarihi**. Ankara: Ankara Okulu, 3. Basım, 2015.
- Habib, Sa’di Ebû. **Hayatu Celâleddin es-Süyûtî maa’l-ilm mine’l-mehd ile’l-lahd**. Dimaşk: Dârü’l-Menahil, 1993.
- Hammude, Tahir Süleyman. **Celaleddin es-Suyuti: asruhu ve hayatuhu ve asaruhu**. Beyrut: el-Mektebü’l-İslâmî, 1989.

- İbn Haldun, Ebu Zeyd Veliyyüddin Abdurrahman b. Muhammed. **Mukaddime**. çev. Süleyman Uludağ. 2 Cilt. İstanbul: Dergah, 10. Basım, 2014.
- İbn İyas, Ebü'l-Berekat Zeynüddin Muhammed b. Ahmed. **Bedaiü'z-zuhur fî vekaii'd-duhur**. 4 Cilt. Kahire: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Amme li'l-Kitâb, 1982.
- İmamoglu, Abdullah Taha. **"Gevenden Ancak Diken Çıkar: Süyûti'nin Gözüyle Ulema ve Siyaset"**. Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi 18/35 (01 Aralık 2013), 199-222.
- İzgi, Cevat. **"Bedâ'i'ü'z-Zühûr"**. TDV İslâm Ansiklopedisi. 5/294-295. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Kafiyeci, Ebû Abdullah Muhyiddin Muhammed b Süleyman. **el-Muhtasar fî ilmi't-tarih**. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1990.
- Kanat, Cüneyt. **"Tomanbay"**. TDV İslâm Ansiklopedisi. 41/236-237. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Kandemir, M. Yaşar. **"İbn Hacer el-Askalânî"**. TDV İslâm Ansiklopedisi. 19/514-531. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.
- Karaca, Taha Niyazi. **Tarihçi**. İstanbul: Timtaş, 2020.
- Katib Çelebi, Hacı Halife Mustafa b. Abdullah. **Keşfü'z-Zunûn**. 5 Cilt. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt, 2007.
- Koca, Ferhat. **"İbnü'l-Hümâm"**. TDV İslâm Ansiklopedisi. 21/87-90. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Kortantamer, Samira. **"Memlûk Tarihçiliğine Genel Bir Bakış"**. Tarih İncelemeleri Dergisi 1/1 (1983), 31-35.
- Lehham, Bedi' es-Seyyid. **el-İmam el-Hafız Celâleddin es-Süyûtî ve Cühuduhu fî'l-Hadis ve Ulumuhu**. Dimaşk: Dâru Kuteybe, 1994.
- Macit, Abdulkadir - Erol, Halil İbrahim. **"Mısır'da Tarih Yazıcılığı"**. İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi 11/1 (15 Ocak 2025), 178-209.
- Midilli, Muhammet Enes. **"Ulemânın Memlûk Coğrafyasına Yönelmesi ve Memlûkler Döneminde Kahire İlim Kurumları"**. İslam Tetkikleri Dergisi 10/1 (2020), 389-412.
- Nebhan, Abdülillah. **"Celalüddin es-Süyûtî: izaât tahlîliyye fî sîretihi"**. et Tûrâsü'l-arabi XV/57 (1994), 80-99.
- Özkan, Halit. **Süyûtî; Siyerin Öncüleri**. İstanbul: Siyer Yayınları, 1. Basım, 2021.
- Özlem, Doğan. **Tarih Felsefesi**. Ankara: Say, 2010.
- Rezuk, Muhammed. **"İbn İyâs"**. TDV İslâm Ansiklopedisi. 20/97-98. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.
- Sabri Küçüktaşçı, Mustafa. **"Şâmî, Şemseddin"**. TDV İslâm Ansiklopedisi. 38/330-331. İstanbul, 2010.
- Saleh, Marlis J. **"Süyûtî ve Eserleri: Memlûk Döneminden Bugüne İslâmî İlimlerdeki Yeri"**. çev. Ayşe Nur Yamanus. Hadis ve Siyer Araştırmaları (Dergi) IV/1 (2018), 65-81.
- Sartain, Elisabeth. **Celâleddin Suyûtî Hayatı ve Eserleri**. çev. Hasan Nureddin. İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2002.
- Sehâvî, Ebü'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b Abdirrahmân b Muhammed es. **ed-Dav'ü'l-lâmi [li-ehli'l-karni't-tâsi]**. 12 Cilt. Beyrut: Daru'l Cil, 1992.
- Sehâvî, Ebü'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b Abdirrahmân b Muhammed es. **el-İ'lân bi't-tevbîh li-men zemme ehle't-târîh**. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Seyyid, Seyyid Muhammed es. **"Kansu Gavri"**. TDV İslâm Ansiklopedisi. 24/314-316. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **Bugyetü'l-vuat fî tabakati'l-lugaviyyin ve'n-nühat**. 2 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1979.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **“Celaleddin es-Süyûti (911/1505) eş-Şemarîh fî İlmi't-Tarih”**. çev. Rıza Savaş. Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 11 (1998), 183-199.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **el-Minhacü's-sevî fî tercemeti'l-İmam en-Nevevi**. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1988.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **el-Muncem fî'l-mu'cem: mu'cemu şüyuhi's-Suyuti**. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1995.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **el-Vesail fî müsamereti'l-evail**. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1986.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **er-Riyâzü'l-anika fî şerhi esmâi hayri'l-halika**. thk. Hüseyin b. Seyyid el-Kalkaşendi. Amman: Dârü'n-Nuri'l-Mübin, 2022.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **es-Sugurü'l-basime fî menakıbi Fâtıma**. Tanta: Darü's-Sahabe li't-Türas, 1991.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **eş-Şemârih fî ilmi't-tarih**. thk. Zenati Enver Mahmud. Kahire: Darü'l-Afaki'l-Arabiyye, 2009.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **et-Ta'zim ve'l-minne fî enne valideyi'l-Mustafa fî'l-cenne**. Kahire: Darü Cevami'u'l-kelim, ts.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **Halifeler Tarihi**. çev. Onur Özatağ. İstanbul: Ötüken, 2014.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **Hüsnü'l-muhadara fî tarihi Mısır ve'l-Kahire**. 2 Cilt. Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1967.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **Kitâbü't-Tehaddüs bi-ni'metillâh**. Cambridge: Cambridge University, 1975.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **Ma revahü'l-esatin fî ademi'l-mecii ile's-selatin**. Mısır: Dâru sahabe lituras, 1. Basım, 1991.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **Nazmü'l-ikyân fî a'yâni'l-a'yân**. thk. Philip K. Hitti. Beyrut: el-Mektebetü'l-İlmiyye, ts.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **Peygamberimiz'in mucizeleri ve büyük özellikleri = el-Hasaisü'l-kübra**. çev. Ömer Temizel. 2 Cilt. Ankara: İ'tisam Yayınları, 2021.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **Raf'u'l-Ba's 'an Benî'l-'Abbâs**. thk. Yahya Muhammet İbn Cünet. Tunus: Darü'l-Ğarbi'l İslami, 2011.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **Refu şani'l-huşan**. thk. Hasan Safvân Dâvûdî. Cidde: Dârü'l-Kıble li's-Sekâfeti'l-İslâmiyye, ts.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **Şerhu Makamat Celaleddin es-Süyûti**. thk. Semir Muhammed Durubi. Müessesetu Risale, 1989.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **Tabakatü'l-huffaz**. Beyrut: Dârü'l-Buhusi'l-İlmiyye, 1983.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **Tabakatü'l-müfessirin**. thk. Ali Muhammed Ömer. Kahire: Mektebetu Vehbe, 1976.
- Süyûti, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **Tebyîdu's-sahîfeti bi-menâkıbi'l-imam Ebî Hanife**. thk. Mahmud Muhammed Mahmud Hasan Nassar. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990.

- Süyûtî, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **Tezyînü'l-memâlik bi-menâkibi'l-İmamı Malik**. thk. Hişâm b. Muhammed b. Hicr Hasani. Mağrib: Daru'l Beyda, 2010.
- Süyûtî, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. **Tuhfetü'l-kiram bi-haberi'l-ehram**. Kahire: Mektebetu İbn Sina, 1992.
- Şazeli, Abdülkadir. **Behcetü'l-abidin bi-tercemeti hafizi'l-asr Celaleddin es-Süyûtî**. Dimaşk: Matbuatu Mecmai'l-Lugati'l-Arabiyye, 1998.
- Şelebi, Mahmut. **Hayatü'l-İmam Celaleddin es-Süyuti**. Beyrut: Daru'l Cil, 1998.
- Şenel, Abdülkadir. **"Kastallâni"**. TDV İslâm Ansiklopedisi. 24/583-584. İstanbul: TDV yayınları, 2001.
- Şeşen, Ramazan. **Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı**. İstanbul: İsar, 1998.
- Şulul, Kasım. **"Tarih Usûlü Meselelerine Dair Bir Risâle: Celâleddîn Es- Suyûtî'nin (849-911/1445-1505), Eş-Şemârîh Fî İlmi't-Tarih'i"**. İstem 144/11 (01 Aralık 2008), 123-144.
- Tabba, İyad Halid. **Celaleddin es-Suyuti: ma'lemetü'l-ulumi'l-İslâmiyye**. Dimaşk: Darü'l-Kalem, 1996.
- Temel, Ali Rıza. **"Dâvûdî, Muhammed b. Ali"**. TDV İslâm Ansiklopedisi. 9/51-52. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Togan, Zeki Velidi. **Tarihte Usul**. İstanbul: Enderun Yayınları, Dördüncü Baskı., 1985.
- Tomar, Cengiz. **"Sehâvî, Şemseddin"**. TDV İslâm Ansiklopedisi. 36/313-316. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Türkmen, Mehmet. **"Buğyetü'l-Vu'ât"**. TDV İslâm Ansiklopedisi. 6/362-363. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Uğur, Mücteba. **"Alkamî"**. TDV İslâm Ansiklopedisi. 2/468-469. İstanbul: TDV yayınları, 1989.
- Yavuz, Yusuf Şevki. **"el-Hasâisü'l-Kübrâ"**. TDV İslâm Ansiklopedisi. 16/276-277. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Yıldız, Kemal. **"İbnü'l-Kerekî"**. TDV İslâm Ansiklopedisi. 21/111-112. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Yiğit, İsmail. **Memlükler**. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2008.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : MURAT ARGİA
Uyruđu : TÜRK
ORCID : 0009-0005-4591-6279

Eğitim

Derece

Lisans

Eğitim Birimi

İLİHİİYAT

Mezuniyet Tarihi

16.06.2020

İş Deneyimi

Yıl

2022-2023

2023- Devam

Yer

DİB

YÖK

Görev

İmam Hatib

Arş. Görevlisi

Yabancı Dil

Arapça